

aralar

ARALAR
EUSKO LEGEBILTZARRERAKO
2009ko martxoko
HAUTESKUNDEETARAKO
PROGRAMA

Honako hau Aralar alderdi politikoak 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeetarako prestatu duen programaren lehenengo zirriborroa da. Testuak egileak zein lantaldeak jatorrian idatzitako hizkuntzan bildu dira. Testu hauek aldaketak izan ditzakete.

Este es el primer borrador que el partido político Aralar ha elaborado para las elecciones de 2009 al Parlamento Vasco. Los textos se recogen en el idioma en el que han sido creados por los/as autores/as. Estos textos pueden sufrir modificaciones.

1. ZIRRIBORROA

AURKIBIDEA

0. Sarrera.....	4
1. Gizarte politikak sakondu, krisiari aurre egiteko.....	17
2. Giza eskubide guztiak guztientzat.....	43
3. Un paso hacia la paridad plena.....	46
4. Derecho a una vivienda digna.....	54
5. Ingurumen politikak: Euskal Herria ekosozialista.....	61
6. Hizkuntza, hezkuntza eta kultura, Euskal Herriaren ardatz.....	73

1. ZIRRIBORROA

0. SARRERA

Hauteskundeak egingo dira Euskal Autonomia Erkidegoan, eta hauteskunde horietatik beste gobernu bat, gobernu berri bat aterako da, lau urtean erkidegoko eguneroko arazoak eta betiko arazoak kudeatuko dituen gobernua, hain zuzen ere. Abertzaleok erabakitzeko eskubidearen gauzatzea eta honi buruzko akordioa izango dugu jomuga, baita elkargune ere. Horretan egiten dugu bat: abertzale guztiok uste dugu erabakitzeko eskubidea dagokigula. Hortik kanpora, ezberdintasun handiak daude proiektu batzuen eta beste artean: alegia, edozein herritako ezkerretik eskuinera dauden ezberdintasun berberak, batetik, eta erabakitzeko eskubidea lortzeko bide egokia zein den, bestetik. Horregatik, hurrengo hauteskundeetan ardatz biren inguruko botoa eman beharko dugu herri honetako soberanistok: aspaldiko arazo politikoari zein konponbide eman eta, aldi berean, eguneroko politikari, politika sozialari, ekonomikoari, azpiegitura-politikari, hizkuntza-politikari... nolako garapena eman nahi diogun, egunero-egunero. Basoa eta zuhaitzak, biak hartu beharko ditugu kontuan, etorkizuna gaur egungo hazian dagoelako: gaur nolako gizartea garatzen dugun, halakoa izango da etorkizuneko Euskal Herria. Aspaldi alboratu baikenituen independentzia-egunak gainerako arazo guztien konponbidea berez ekarriko zigulako ustea.

Beste aukera galduta

Garai historiko bat atzean utzirik, badirudi trantsizioa egin beharko duela herri honek, hurrengo garai historikoa ailegatu arte. Patua ere badirudi: garai historikotik garai historikora, baina benetako une historikoa –erabakigarria izango den une hori– inoiz erdietsi gabe.

Gordin esana dago, baina gordinkeria hori da askoren artean dagoen sententzia. Ekin eta ekin betiko maraleari, berriz ere esku hutsik ateratzeko etorkizun hobe baten oinarri izan nahi zuenetik. Eta hainbeste urte, hainbeste ahalegin joan dira dagoeneko! Nekea eta etsipena dira bakerik ezak eragiten diguna; nekea da arazo politikoak eragiten duena. Nekea, asko eta asko izan garelako bakea eta normalizazioa bazetozela sinetsi dugun pertsonak, eta ez bakarrik azkeneko honetan, baizik eta aurretik saiatu ziren guztietan ere.

Oraingoan, ostera, sakonagoa da krisialdia. Batetik, borroka armatuak jarraitu egiten du, ekin egiten diote, gizarteak aspaldi eskatzen duenari entzungor. Ez du helburu politikorik lortu, bat ere ez, eta gero eta gaitzagoa du inoiz inolako helbururik lortzea. Baina jarraitu egiten du, giza-eskubideak zapaltzen eta sufrimendua eragiten, euskal herritarroi etorkizuna erraztu gabe korapilatu egiten digula kontuan hartu nahi ez dutelako. Guztion abangoardia direla uste, oztopo besterik ez izanik. Militarismo zaharkituenaren erakusgarri bihurtuz doaz, ez diskurtsoa ezta praktika aldatzeko gaitasunik ez dutela erakutsiz. Horregatik dute jarraitu beharra, uzteko ausardiarik ez dutelako. Izan ere, gatazka militarra gatazka politikoaren ondorioa dela planteatzen du oraindik ere hura defendatzen duen gutxiengoak. Gutxiengo horrek esaten ez duena da, berriz, gatazka politikoak ez daukala zertan adierazpen militarrik izan: Ipar Euskal Herrian, esate baterako, gure herriak estatuarekin duen gatazka politikoak, gaur egun, ez dauka adierazpen militarrik, nahiz eta hain justu Ipar Euskal Herrian den gure herriaren egoera txarren: autonomiarik ez, hizkuntza-eskubiderik ez, herri onarpenik ez...

Temati eta entzungor jarraituko zutela, beraz, gauza jakina zen azkeneko akordio-aukerak kale egin zuenetik; zalantza bakarra zen ea nolako indarrekin berragertuko zen, nolako atentatuak eginez. Zalantza hori argitua dago. Zoritxarrez.

Beste akordio-aukera galduetan ere berdin gertatu izan da, eta abertzaletasunak aurrera egin du, aurrerapausorik egitea lortu ez izanak horietako bakoitzean eragin izan duen krisialdiari aurre eginez. Oraingoan, berriz, badirudi sakonagoa dela krisialdia, beste osagai bat gehitu zaiolako, beste zerbaitek ere laguntzen duelako abertzaletasunaren krisialdi oraingoa sakonagoa izatean: normalizazio politikoaren bide politikoan ere bere mugak agerian utzi ditu. Eusko Jaurlaritzak ezin izan du Legebiltzarrak doi-doi onartu zuen kontsulta gauzatu estatu espainiarraren debekuaren ondorioz, eta horrek indartu egin du aterabide onik ez dagoelako sententzia: ez batetik, ezta bestetik. Hainbeste urte eta aukera galduren ondotik, euskal gizarteak gero eta urrutiago ikusten du arazo politikoaren konponbidea, gero eta arrotzago sentitzen du arazo politikoa bera ere. Hala ere, etsipena da antzuen,

etsipenean erorita ez dugu ezer egiten. Bide politikoek baino ez dutela balio esaten genuen **Aralar** sortu zenean, eta halaxe diogu gaur ere, baina bide politikoek ere kale bere mugak dituzte. Zelan egin aurrera, orduan, etorkizuna burujabea izan dadin? Zelan berpiztu gizartearen baitan abertzaletasunak lantzen duen etorkizuna egingarria dela eta, gainera, guztion –abertzale zein ez abertzale– etorkizuna hobetzea ekarriko duela?

Ez da erronka makala abertzaleok daukaguna. Herri honek erabakitze eskubidea merezi duela uste dugu. Bide militarari ekin zioten batzuek, aspaldi, hori lortzeko. Ez dute lortu. Bide politikoari ekin diogu gehienok. Horrela ere ez da lortu. Nondik jo behar dugu, orduan? Zein da urratu behar den bidea? **Aralar**ren zalantzarik ez daukagu: bide politikoari ekinez jarraitu behar dugu, ez beste ezein bidek. Indar metaketa bide politikoetatik baino ez delako etorriko. Eta indar metaketa gabe, ez dago arrakastarako zirrikiturik. Bide politiko-militarrak, ostera, sufrimendua besterik ez du ekarriko eta zailago egiten du abertzaleon helburu politikoak lortzea.

Zer dela eta, borroka armatuari gagozkiola, euskal herritarrak hil, trenbide-proiektu bat gerarazteko? Zer zerikusi du horrek gatazka konpontzeko ekimenarekin? Zer zerikusi du tren batek gatazkarekin? Aspaldi hasi ziren euskal herritarrak zuten iritzi politikoagatik hiltzen, eta orain areagotu egin dute deriba, eta euskal herritarrak hiltzen dituzte, egiten diharduten azpiegitura-proiektuaren kontra daudelako. Astakeria, astakeriaren gainean.

Borroka da bidea. Bai: bidezkoa bada. Bidezkoa ez bada, borrokak ez du gatazka konponduko, ez du abertzaletasuna indartuko, ez digu etorkizun hobe bat lortzen lagunduko. Lortzekotan, bidezko borrokarekin baino ez dugu lortuko.

Xabier Letek dioen legez, herri baten lanak gogor dira, zatiturik gaudenontzat. Hortik abiaturik bilatu beharko genuke erabakitze eskubidearen aldeko jarduna: batera.

Batera, bide politikoak bakarrik jorratuz eta bestelako bideak arbuiatuz eta baztertuz. Batera, Estatua eman nahi ez diguna onartzera zelan behartuko

dugun pentsatu, garatu eta burutuz. Batera, erabakitzeko eskubidearen aldeko jardunari egutegia eta epemuga jarririk. Batera, erabakitzeko eskubidearen auzia abertzaleen kontua beharrean demokraton kontua dela ikusaraziz. Batera, Europaren eta munduaren aurrean arrazoia gurea dela erakutsiz. Guztien indarrak behar dira horretan. Eta hori dela eta, defendatu dugu batera joatea nazioarteko foro desberdinetara legebiltzarrak onartutako Kontsulta Legearen debekuaren berri eman eta gure eskubideak aldarrikatzera. Eta hori dela eta, joango gara Estrasburgoko Giza Eskubideen epaitegira Estatu espainiarraren kontrako demanda jartzera eta Epaitegi Konstituzionalak bertan behera utzi zuen erabakia parte hartze politikoaren eskubidearen aurkakoa dela aditzera eman dezan eskatzera.

Guztien indarrak, bai, baina ez indar guztiak. Indar guztiak ez daitezke arazo politikoan jar. Abertzaletasuna erakargarri egin behar dugu, galtzen ari garen jende-multzo puska berriz ere berreskuratzeko ahalegina eginez. Horretarako, abertzaletasunaren helburuak herritarren gehiengoaren ongizatearekin uztartu behar ditugu herri honen burujabetza nahi dugunok. Hori lortzeko, ezinbestekoa da proiektu ezkerrekoa aurkeztea, aurrerakoa, justizia sozialean eta elkartasunean oinarriturikoa. Herritarren neurria eginiko etorkizuna burujabetzatik askoz ere errazagoa dela argi baino argiago utzi behar zaio herritarrari. Ez da Espainia seduzitu behar duguna: euskal herritarren borondatea da irabazi beharrekoa.

Datozen lau urteetan nondik joan nahi dugun zehaztu beharra dugu, arazo politikoan bezala gainerakoetan ere, arloz arlo. Boto erabilgarriaren izenean, ez gaitzala inork berriz ere erabili.

Erabakitzeko eskubidea

Horixe dago gaur egungo eztabaida politikoaren muinean, azkeneko hogeita hamar urteetan behintzat egon den legez. Gai honetan **Aralar**ren jarrera zein den azaltzea erraza da gero: erabakitzeko eskubidearen alde gaude, independentistak garelako. Baina bidea egiteko, ezinbestekoa da bai Nafarroan eta baita EAEn erabakitzeko eskubidea jasoko duten estatutu bana onartzea. Eta modu berean, euskal erabaki esparru desberdinen arteko harremanak

estutzea eta bateratzea aurreikusiko dituzten estatutuak. Independentziara ailegatu nahi dugu, herritarren atxikimendu librean oinarrituz. Euskal Herrian erabakitzeko esparruak daudela pentsatzen dugu, eta esparru bakoitzari dagokiola erabakia hartzea. Horregatik bultzatu genuen, zalantza izpi gabe, hiru herrialdetarako pentsaturiko galdeketa: dagoenetik abiatuz, ez daukaguna lortzera. Hori horrela, argi dago **Aralarrek** ez duela babestuko erabakitzeko eskubidea bere egiten ez duen eta gai honi buruzko akordiorik egin nahi ez duen gobernurik. Demokrazian sinesten dugulako, ezinbestekoa da herri honi erabakitzeko eskubidea aitortzea eta bide horretan gidaritza bertoko erakundeek egin behar dute, Euskal Autonomia Erkidegoan Eusko Jaurlaritza buru dutela. Legebiltzarrean erabakitzeko eskubidearen aldeko lana egingo dugu, azkeneko lau urteetan egin izan dugun legez.

Noranzko aldaketa

Hori esanik, badago ezinbestean ziurtatu beharreko beste puntu bat: herri honen eta abertzaletasunaren onerako, gobernu-jardunak aldatu beharra dauka. Helburu politikoekin batera, gizarteak eguneroko arazoei aurre egitea ere eskatzen du. Eta bada apurka-apurka gure gizartean nagusitzen ari den ikuspegia: herri honetako bizitza-kalitateak atzera egin du, eten gabe, azkeneko urteetan. Egia da ekonomiak okerrera egin duena, inguruko herrietan egin duen legez, baina bizitza-kalitatearen galera haratago ere joan da eta, batez ere, ekonomiaren krisialdia baino lehenago hasi zen. Ekonomia ondo zihoanean ere, sanitatearen kalitateak ardura larria eragiten zigan; hezkuntzan baliabideak urri eta behar ez bezala erabiliak direlako sentrazioa nagusituz zihoan eta, oro har, zerbitzu publikoak kalitate irizpide batekin beharrean, bakarrik diruaren arabera kudeatzen ziren ustea zen herritarren artean nagusi. Horixe da herritarrok, oro har, sentitzen duguna: narriatu egin da sanitatea, narriatu hezkuntza, narriatu etxebizitza izateko eskubidea. Gabeziak gero eta nabarmenagoak dira horietan eta beste hainbat arlotan, baita gizarte sektore ahulenei zuzendutako babes politiketan. Ondorioz, egia bat nabarmenduz doa: ez datoz bat Euskal Autonomia Erkidegoak duen errenta per capita eta errenta horrek ahalbidetzen dituen zerbitzu sozialen kalitatea. Bat ez datozen bezala gure erkidegoko aberastasuna, eta hezkuntza, sanitatea edo justizia sozialean egin litekeen inbertsioa. Guztia ez dela estatutua bete gabe dagoelako edo

Espaniak eskumenak ukatzen dizkigulako. Alegia, erkidego justuagoa lortzea geure esku ere badagoela, dauzkagun tresnak erabiliz, eskumen berriak noiz lortuko begira geratu gabe. Hau da: herritarren bizitza-kalitatea, hein handi batean Jaurlaritzaren eskumenen barruan egonik, bizitza-kalitate hori ez dela izan beharko lukeen bezain ona. Eta pairatzen ari garen krisiak egoera hori muturtu baino ez duela egingo, agintetik hori saihesteko bitartekorik pentsatzen, taxutzen eta abiarazten ez bada. Jaurlaritzak ausardia pixka bat erakusten ez badu, jarraitzen badu lehengo lepotik burua, herritarron sentsazioak ere bere horretan jarraituko du: geure bizi-kalitatea narriatuz doala sentituz. Horregatik beharko da, esate baterako, aurrekontuetan defizita jasotzeari beldurrik ez izatea. Urteetan izan dira erkidegoko agintariak behi gizenen garai zela-eta, flakaturiko behien garairako aurrezten. Bada, behiak ziztu bizian flakutzen ari diren honetan, gastu-politika orokorra aldatu beharra dago, defizit publikoa helburu ekonomiko eta sozialetarako erabiliz. Eta horrek, halaber, politika fiskala ere berrikustea eskatzen du, azken urteetan hartu duenaren kontrako noranzkoa hartu behar du, birbanaketa politika bidezkoa egin nahi badugu behintzat.

Narriatzearen sentsazio antzekoa gertatzen ari da euskararen normalizazioari dagokionez: Jaurlaritzaren publizitateak gauzak ezin hobeto doazela esaten digun arren, gabeziak, hutsuneak eta, beharbada okerrena, ausardia falta gero eta nabarmenagoak dira. Legeak aldatu nahi dira (joan zen urtean hezkuntza-ereduak kenduko zituztena jendaurrean jarri zuen Jaurlaritzak, nahiz eta gero Legebiltzarrera etorri ere ez zuen egin), baina ez da esaten orain indarrean dauden legeak ere ez direla bere osoan betetzen. Ez da esaten nahikoa litzatekeela indarrean dauden legeetan jasotzen dena abiaraztea, euskarak aurrerapauso sendoak ematen jarrai dezan. Beste era batera esanik: euskarari eta euskalgintzari beste lege batzuk ezarri nahi dizkietenek ez dute esaten kale egin dutela oraingo markoaren garapenean. Hezkuntza-ereduak aldatzeko premia aldarrikatzen dutenean, ez dute esaten hezkuntza-ereduak eurak ere osorik garatzeko gauza ez direla izan; ereduak irauli gabe doituz, badagoela emaitzak hobetzea. Beste eredu baterako jauzia egin nahi izan dute, aurretik probatu gabe dagoen eredura, baina ez dute esaten Lanbide Heziketan, esate baterako, ez direla D eredu normaltasunez ezta askitasunez eskaintzeko

gauza izan. Hizkuntza-politika berria ezarri nahi dute, baina ez dute esaten Legebiltzarrak duela hogeita sei urte onarturiko normalizazio-legearen erabateko garapena noizko planteatzen duten.

Iraganeko inertzietan murgildurik dago Jaurlaritza, erabaki zailak hartu beharrean aurrera ihesean. Horren adierazgarri da, zalantza gabe, Abiadura Handiko Trenarekin gertatu dena. Eusko Jaurlaritza, hura osatzen duten alderdiek, ez dute galdeketa egin nahi izan, nahiz eta ondotxo jakin gure herrian inoiz egin den azpiegitura lanik handienaren aurrean gaudena. Nahiz eta jakin —edo beharbada horrexegatik— Y grekoaren proiektua zaharra dela oso, eta nabarmen hobegarria. Parte-hartze zuzena ukatu dute, demokrazia parte-hartzailean sinesten ez dutelako. Horregatik, erabakitzeko eskubidearen defentsan batu nahiko dituzte abertzale gehienon botoa, egiten duten eguneroko politikak asebetetzen ez gaituela ondo baino hobeto dakitelako.

Hanka bi

Herri honek hanka biren gainean ibili beharra dauka, hain justu normalizazio politikoa lortu ez dugulako. Hanka biak ditugu beharrezkoak, baina, zoritxarrez, bakarra, herren eta ezinean, erabiltzen dela ikustera ohitu gara. Azkeneko hamarkadan, Jaurlaritzak normalizazio politikoaren aldeko apustua egin duela ematen du: hitza herriari eman behar zaiola planteatu du, gatazka politikoari aterabide politikoa eman behar zaiola, ez adierazpen militarra dagoelako, baizik eta gatazka politikoak konpromiso politikoaren bitartez konpontzen direlako. Erabakitzeko eskubidean zentratu du bere politika, lehenago ez bezala, eta normalizazio politikoa erabakia herri honen esku dagoenean ailegatuko dela planteatu du. Baina, aldi berean, politika ekonomikoan eta politika sozialean ez du planteamendu aurrerakoirik hartu. Zerga-politika opakoa egiten dihardu, aldundiekin batera, Legebiltzarrari —munduko beste edozein parlamentutan gertatzen denaren kontrara— politika fiskala erabakitzeko aukera ukatuz. Sindikatuek behin eta berriro salatu dute zerbitzu publikoen pribatizatze eta narriatzea, eta halaxe gertatzen ari dela sumatzen duten herritar askok eta askok ere. Argi dago gobernu-jardunaren lehentasuna ez dela politika birbanatzailea eta kohesio sozialaren aldekoa. Baina, batez ere, argi dago ausardia falta duela gobernu honek; ausardia, eguneroko arazoetan politika

propioak bilatzeko eta gauzatzeko. Ausardia edo borondate falta, Europarekin erka daitezkeen zifra ekonomikoak behin eta berria aurkezten dizkiguten arren, ez dituztelako jendaurrean erabiltzen babes sozialaren alorreko zifrak: horretan ez ei daukagu Europarekin konbergentzia egin beharrik.

Beste aldean sozialistak ditugu: ezkerreko politika aurrerakoia egingo dutela ziurtatzen dute —praktikan lau urteotan hirukoarekin paktu soziala egin eta politika sozial berbera proposatu badute ere— herri honek soberanismoa alde batera utzi eta beste premia batzuk dituela aldarrikatzen duten bitartean. Hala diote, nahiz eta Nafarroan politika aurrerakoi hori egiteko aukera izan eta paso egin duten eta arrazoi nazionalistak tarteko (nazionalismo espainolarenak, jakina) Estatuko eskuin atzerakoienari alfonbra gorria berriz ere zabaldu dioten. Zein urruti dauden Kataluniatik Hego Euskal Herri honetako sozialistok! Han, behintzat, ausardia erakutsi zuten beste bide bat urratu eta Kataluniari bere eskubideak onartzeko prozesuan urratsak egiten jarraitzeko. Hemen, ostera, ukatu egiten digute nazioa garela ere. Hego Euskal Herriko sozialistek ahaleginik ere ez dute egin nortasunaren arloan diskurtso propioa egituratzen hasteko, hizkuntzaren arloan egin ez duten legez: beste nonbaiten ezartzen zaien estatu-politika betetzen dute, beste gabe.

Batean zein bestean, bakoitzak berean, ausardia da falta dena. Politika egiteko orduan arriskuak hartzeko beldurrik ez izatea. Gauza jakina da politikan dagoen arriskurik handiena norberaren familia politikoan deserosoak diren egiak eta planteamendu berriak egitea dena. **Aralarren** behintzat, ondotxo dakigu hori.

Ezker abertzaleokoAK alternatiba sendorik gabe

Esan dezagun argi: ez gara gauza izan gobernu-alternatiba bat taxutzeko, abertzaletasun instituzionala gobernu lanetan ordeztu ahal izateko. Orain, beraz, abertzaletasun instituzional horrek hainbeste urtetan gobernatzearen ondorioz umotze zantzoak ematen hasi den honetan, ez da ezker abertzaleko ezain adierazpide izango hura ordezteko alternatiba. **Aralar** bere ibilbide motzean ezkerreko alternatiba abertzalea taxutzen ari da, ETArri itxaron gabe, baina oraindik ez dugu nahikoa indar gobernu-alternatiba izateko. Gure apustua epe-ertainekoa da, eta aurrera begira ezkerreko alternatiba abertzalearen

oinarriak sendotzea izan behar du gure helburua. Hauteskunde hauei begira, euskaltzaletasunetik, ezkerretik eta abertzaletasunetik akuilu lana egitea izango da, inoiz baino irekiagoa izango den panorama politikoan, eta beraz elkarrizketa eta akordio asko beharko den une batean. Gero eta indar gehiago izan parlamentuan, orduan eta gehiago eragin ahal izango dugu akordio horietan. Egoera honetan, jeltzaleek ahalegina egingo dute, berriz ere, botoa emateko unean nazio-auziak izan dezan garrantzia, ez eguneroko politika sozial askiezak. Ahalegina egingo dute, Euskal Herriaren, euskararen eta euskal nortasunaren izenean, betiko proiektua babes dezaten ezkerreko abertzaleek ere. Izango da, beste hauteskunde batzuetan izan den legez, horrela egingo duenik. Gure lana da, ezkerreko abertzaleona, hori gehiago horrela gerta ez dadin lan egitea. Euskal herritarrek argi utzi digute, horretarako aukera izan dutenean, zein den euren nahia: ezker abertzale huts-hutsean politikoa, ezgintza sistematikotik haratago gobernu-alternatiba izateko asmoa ere mahai gainean jartzen duena.

Ikusi besterik ez dago aurreko hauteskunde autonomikoen ostean zer gertatu zen: Ibarretxe edo Lopez, bietatik bat aukeratu behar zen lehendakari izateko. Azkenean, EHAKk boto bi eman zizkion Ibarretxeri, lehendakaria bera izan zedin. Ahalaren botoak gabe, ezinarenak izan ziren: ezinarenak, jeltzaleei botoak ezerean trukean eman zizkietelako. Kontua Lopez lehendakari ez izatea ei zen eta, horrela, jeltzaleek berriz ere lortu zuten agertoki politikoaren zentralitatea. Ezker abertzale ortodoxoak ez zuen akordiorik bilatu jeltzaleekin, baina, hala eta guztiz ere, lehendakaritza eman zien, jakinik zein politika ekonomiko eta sozial egingo zuten horiek: ordura arte bezalakoa. Jakinik abiadura handiko trenaren auzian ez zutela herri galdeketa egingo, jakinik euskararen normalizazioan ez zutela aparteko biderik urratuko, jakinik zerga-politikak jarraituko zuela lehengo lepotik burua, eta abar.

Hautesle abertzaleek –ezkerrekoek zein eskuinekoek-, bestalde, saritu egiten dituzte abertzaleon arteko akordioak: horrela egin zuten Ipar Euskal Herrian joan zen urtean, Abertzaleen Batasunak, Batasunak eta Eusko Alkartasunak osaturiko ‘Euskal Herria Bai’ koalizioaren kasuan, eta berdin jokatu izan dute Nafarroako abertzaleek ere, **Aralarrek**, Eusko Alkartasunak, Batzarrek, Eusko

Alderdi Jeltzaleak eta independente multzo batek osaturiko 'Nafarroa Bai' koalizioaren kasuan. Guk argi daukagu: indarrak metatzea da bidea, Ipar Euskal Herrian eta Nafarroan bezala, Euskal Herriaren mendebalde honetan ere. Baldintzak zein diren, gainera, Euskal Herriko beste eremu politiko horietako esperientziak erakusten digute. Lehenengoa, borroka armaturik ez izatea –Ipar Euskal Herrian– edo harekiko gaitzespen-jarrera tinkoa izatea – Nafarroan–, pribatuan bezala publikoan ere. Bigarren baldintza da, eremu eta koalizio politiko bakoitzeko indar abertzale nagusiak (Abertzaleen Batasuna Ipar Euskal Herrian eta **Aralar** Nafarroan) abangoardia izateko borondatearik ez izatea. Euskal abertzaletasunak askotan egin du akats berbera; hau da, askotan pentsatu du Euskal Herriaren askapenaren gidaritza Euskal Autonomia Erkidegoak eroan behar duela. (Sarri askotan, larriagoa izan da hanka sartzea: eguneroko praktikan, zenbatetan ez ote ditugu parekatu Euskal Herria eta Euskal Autonomia Erkidegoa, gure herriaren mendebalderako ona zena automatikoki beste guztientzat ere ona zela erabakiz?). Beharbada hauxe dugu garaia beste eremuetara umilago begiratu eta haietatik ikasten hastekoa. Hemengook ere beste euskal herritarrengandik ikasi beharko genuke, indarrak metatzea lortzeko. Beharbada, Telesforok eskatzen zuen bezala, Maltzagaraino ailegatzeko besterik ez bada ere.

Copy left

Aralarrek orain arte bezala lan egiteko konpromisoa du. Jarraitu egingo dugu, euskal sozieteteak ematen digun babesarekin, herri honen onarpenaren aldeko lanean. Horretarako bidea zein den argi dugu: ezker abertzale politikoa. Barruko demokrazia eta parte-hartzea kanpoko helburuaren isla izango duena. Herritarren parte-hartzea errebindikatuko duena, eguneroko proiektuak erabakitzeko orduan ere bai. Erabakitzeko eskubidea bide huts-hutsean politikoetatik bilatuko duena. Erabakitzeko esparruak defendatuko dituena. Eskubide propioak bestearenak urratu gabe defendatuko dituena. Erakundeak eraikitzeke eta eguneroko politikan jarduteko erabiliko dituena. Helmugara noiz iritsiko zain egon gabe urratsak zentzuz egiten jakingo duena. Jakin badakigulako guztion indarrarekin baino ezin izango dugula aurrera egin, elkarren errespetuan oinarrituriko elkarlanerako prest gara eta izango gara.

Jakin badakigulako oinarri horiek dituen ezker abertzalea dela etorkizuneko ezker abertzalea, **Aralarrek** konfiantza osoz begiratzen dio etorkizunari.

Parte hartzea, oinarrizko eskubidea

Aralarrek parte hartzeari buruz hitz egiten duenean hiru esparru jorratu nahi ditu:

- Gizartearen parte hartze zuzena erabaki politiko estrategikoetan.
- Gizartearen eskubidea instituzio publikoetan mugitzen den informazio guztia eskuratzeko
- Administrazio eta instituzio publikoak hurbiltzea eta funtzionamendua erraztea gizarte osoari.

Aralarrentzat EAEan bizi diren guztiek izan behar dute eskubidea parte hartzeko edozein prozesu partehartzailetan. **Aralar** ez dago ados parte hartzea paperak dituztenei eta errolda administratiboetan daudenei soilik mugatzera.

Aralarrek exigitzen du "hiritartasun" kontzeptua izatea irizpide bakarra gure gizarte osoarekin batera parte hartzeko eskubidea izateko. Hiritartasuna lortzeko erroldaren ziurtagiarekin nahiko izan beharko litzateke.

Gizartearen parte hartze zuzena erabaki politikoetan sustatzeko, honako neurriak hartu beharko lirateke:

- Kotsulten lege bat egitea.
 - Eusko Jaurlaritzak izan beharko luke erreferendumak zein herri-kontsultak antolatzeko eskumena.
 - Debate sozial handia sortzen diren gobernuko proiektuak (udal, herrialde edo herri mailan) edo beste gaiak kontsulta erabakigarrietara eraman daitezen aukera ematea gizarteari.
- HEL (Herri ekimen legegilea) berria egitea, egungo HELak dituen ahuleziak gainditzeko:
 - HEL berriak hiritar guztioi emango lieke aukera parte hartzeko

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- HEL berriak ekimena hartu dutenen esku utziko luke Legebiltzarrean defentsa egitea zein proposamena lantzea eta negoziazioa bera ere. Partehartzea irekiagoa izateko eta legebiltzarraren atean gera ez dadin.
- Udal legea bultzatzea eta lege honen barruan parte-hartzea metodologiak zehaztea, batzorde zein aurrekontu parte hartzaileak bermatuz.
- Informazio batzordeen arautze organikoa, udalean ordezkariak duten alderdi guztien parte-hartzearekin, eta, aldi berean, interesaturik edo ukiturik dauden gizataldeei presentzia eta ahotsa ematea.
- Egoitza eta instalazio publikoak uztea Administrazio Publikoaren zein gizartean eragin zuzena duten gai edo aferetan interesa duten herritar taldeei.
- Herritarrek udalen organo erabakigarriari proposamenak egiteko eskubidea onartu eta aitortzea.
- Ideien lehiaketa eta sariketa irekiak bultzatzea, herrian edo eskualdean eragin berezia duten plan eta proiektuak egiterakoan.

Herritarrak informazioa eskuratzeko bide guztiak erraztu beharko lirateke:

- Internet bidez administrazioaren informazioa eskuratzeko sarbidea ematea jende guztiari.
- Administrazioaren ekimenen ahalik publizitate handiena egitea, zenbait herritar talderekin zerikusia dutenean, edo haiek parte hartu behar dutenean.
- Herrian gaurkotasuna duten gaiei buruzko informazio eta eztabaida gunek berariazkoak sortzea.
- “*Herritarraren defendatzailea*” instituzionalizatzea. Hau da, bitarteko bat sortzea Administrazioaren eta erabiltzaileen artean, herritarrentzako zerbitzua egokia zaintzeko eta herritarrek egiten dituzten galderei erantzuna eman dakien.
- Auzoko edo barrutiko batzarrak egitea aldian-aldian.

Administrazio eta instituzio publikoak hurbiltzea eta funtzionamendua erraztea gizarte osoari. **Aralar**ren helburua Prozedura administratiboak zentzuzkoago bihurtzea da:

- Tramiteak erraztea eta azkartzea. Horretarako, afera arruntak erabakitzeko epeak gehienez ere 3 hilabetekoa izan behar luke.
- Leihatila bakarreko sistema ezartzea, baita espedienteen segimendu programa zorrotza ere.
- Espedienteak erabakitzeko metodo gisa baztertzea isiltasun administratiboa. Sistema hori ez erabiltzeko konpromisoa.
- Plantilla organiko osoari prestakuntza etengabea emateko programa.
- Auditoria publikoen bitartez, kudeaketan finkatutako helburuen segimendua eta kontrola egitea urtero-urtero.
- Departamentuen arteko lankidetzarako lotura zeharkakoak eta horizontalak sortzea, zeregin administratiboa programatutako xedeak betetzeko bideratu dadin.
- Udalbiltzaren instituzionalizazio bateratua

1.

1. Gizarte politikak sakondu, krisiari aurre egiteko

Politika Soziala

Politika Soziala herritarren ongizatea sustatzea helburu duen interbentzio publikoa da, berdintasuna eta segurtasuna bermatze aldera. Botere publikoen eta politikoen zeregina izan behar du merkatuko ekonomiak sortutako desberdintasunak gutxitzeak eta aberastasunaren birbanaketa bultzatzeak. Horretarako tresnarik eraginkorrena dira Politika Sozialak, estatuak bere jardueraren ardatz bihurtuta, “ongizatearen estatua” adierazpideak ongi islatzen duen bezala.

Gizartean sortzen den aberastasuna banatzeko bi bide daude: batetik, zerga politika eta, bestetik, politika soziala. Politika fiskalari dagokionez, baliabide publikoak lortzeko zerga-progresibitatek ez badago, nekez lortuko dugu aberastasunaren birbanaketa. Eta, bestetik, politika soziala ongizatearen estaturantz jotzeko botere publikoak dituen jarduerarik garrantzitsuenetakoa da.

Berdintasunaren aldeko borroka horretan funtsezkoa da herritartasun kontzeptua zabaltzea, eskubide sozialak, laboralak eta demokratikoak bere baitan biltzea. Helburua litzateke ahalmenak eta beharrak demokratikoki definituta izango dituen gizartea eraikitzea.

Herritartasun kontzeptua zabaltzearen baitan eskubideen unibertsaltasunaren aldarrikapenarekin egiten dugu bat. Eskubide sozialek, laborek eta demokratikoek unibertsalak izan behar dute izango badira. Hau da, herritar guztientzat. Eta, zentzu horretan, Politika Sozialek ere herritar guztientzat izan behar dute.

Aralarrek planteatzen dituen Politika Sozialen azken helburua ez da soilik pobrezia aurrerako politika edota gizarte-bazterketa pairatzen dutenen egoera hobetzea. Gure ustez, Politika Sozialak herritar guztiak hartu behar ditu bere

baitan eta guztien premiak asetzeko planifikatu behar dira. Hezkuntza, Osasuna, Gizarte Babesa.... Herritar guztiei zor zaizkien eskubideak dira, herritar izate hutsagatik.

Globalizazioak, gure ekonomia ereduak, ezagutzaren gizarteak... horrek guztiak gure antolaketa ekonomikoan eragiten du eta ongizatearen arloa berrantolatzen garamatza aldioro. Ongizate estatuak bere egin behar du herritarrek baldintza ekonomiko, sozial eta pertsonal duinetan bizi izateko eskubidea dutela. Hortik abiatuta derrigorrezkoa da gure herriaren hazkunde ekonomikoak herritarren bizi kalitatea hobetzeko balio izatea. Justizia, elkartasuna eta kohesio soziala helburu behar du izan gure politika sozialak ardatz nagusi.

Gure herriko errealitatea:

Euskal Autonomia Erkidegoak hazkunde ekonomiko etengabea izan du azken 14 urtetan. 2006an Barne Produktu Gordina 4,2koa izan zen, Europar Batasunaren batez bestekotik oso aurrean. INEren datuen arabera, EAEk Estatuko lehen tokia bete zuen biztanleko BPG aldagaian, 30.500 euroak gaindituta, Estatuko batez bestea 23.300 eurotan eta 27 kidez osatutako Europar Batasunaren 24.700 eurotan zeuden bitartean. 2007ko errentari erreparatu ezker, EAEn 130,8ko errenta zegoen (1998an 121,1koa zen), beti ere espainiar estatuko errentekin alderatzen badugu; izan ere, Europa mailan, 2007ko errentari dagokionez, EAEk 137,4koa izan du (1998an 115,7).

Errenta maila horrek ez du berarekin ekarri errentaren banaketa. Errentarik altuenak igotzen doaz etengabe, baina ez da gauza bera gertatzen errentarik baxuenekin. Errenta-banaketa ere atzerakorra izan dugu; 1993an lan errenta %55 bazen, 2006an %48 besterik ez zen izan. Beraz, hazkunde urteak bai, baina datuek erakusten dute hazkunde eta irabazi horiek nora joan diren eta botere publikoetatik ez dela egin behar adina banaketa-politika ziurtatzeko. Gainera, lana dutenen tasa handitu egin da, baina gurean aldi baterako kontratuen ehunekoa (%27) Europar Batasunekoaren bataz bestekoaren ia bikoitza da (%13). Beraz, gero eta errenta handiagoa dago, gero eta aberastasun handiagoa dugu, baina banaketa gero eta desorekatuagoa da.

Eta gauza bera esan behar da politika sozialean egindako inbertsioaz. Hazkunde horrek ez du parekoa izan gastu sozialean izandako inbertsioa. EAEko gastu soziala ez da BPGaren %19ra heltzen; 15eko Europar Batasuneko herrialdeen bataz bestekoa ia 10 puntu gorago dago (2006an esaterako, 1.457 milioi euroko gastua egon zen gizarte zerbitzuetan, EAEko BPGaren %2,4.). EAEn 5.645 eurokoa bada, Europar Batasunean, batez bete, 6.000tik gorakoa da; Suedian, adibidez, 8,500 eurotan dago. Beraz, argi da ez datozela bat gure erkidegoko politika soziala eta gure hazkunde ekonomikoa.

Egungo krisi egoeran, ezinbestekoa da gizarteko sektorerik ahulenari gutxieneko bermeak eskainiko dion politika soziala diseinatzea, bazterketa soziala eta pobrezia ekiditeko behar adinako neurriak ezarriko dituen eta behar adina aurrekontu bideratuko duena eginkizun horietarako. Irabazi ekonomikoa izan dugun urteetan egin ez dena, orain egin beharko da, horretarako aurrekontu defizitarioak onartu behar badira ere. Izan ere, BPG dagokionean Europar Batasunaren 3. herria bagara ere, gastu sozialei dagokionean 14. lekuan gaude eta Eustaten datuen arabera 1996an familien %4,6 eta 2004an populazioaren %4,9 pobrezia atarian zegoen.

Krisi ekonomikoari aurre egiteko hobeto prestatuak omen gaude. Eta Estatuarekin alderatuz gero, hori horrela izan daiteke, baina krisi ekonomikoaren zama guztia gizarteko sektorerik ahulenen gainean ez erortzeko, ezinbesteko da gure eredu sozio-ekonomikoan sakoneko aldaketak egitea. Hego Euskal Herrira eta, kasu honetan, EAera ez da heldu, modu xume batean ez bada, ongizate estatua. Eta aukera izan dugu. Azkeneko 13 urtetan ekonomiaren gorakada izan arren, Europar Batasunaren bataz bestekoaren gainetik hazten egon arren, gero hazkunde hori ez da plano sozialera pasatu.

Benetako **ongizate estatua eraikitzeko neurriak** hartu behar dira, gure garaiotara egokituta. Krisiaren aurrean zerbitzu publikoek azpiegiturek egun duten zentralitatea hartu beharko lukete, gizartearen aldeko gastua inbertsio gisa hartuz eta hori lehenetsiz. Etorkizuneko erronka sozialei benetan behar bezala aurre egin nahi badiegu, biztanleen zahartzea, kontziliazioa, hezkuntza,

familiei laguntzak, etorkinen harrera... Zerbitzu sozialen premia eta babes sozialaren handitzea etengabe handitzen joango da. Beraz, aldaketa instituzional erraldoia beharrezkoa da eta zerbitzu publikoaren maila Europar Batasunekoaren parera ekartzea ezinbestekoa. Hori dela eta, ongizate estatu aurreraturantz urratsak emateko itun soziala eta politikoa egitea proposatzen dugu, epe erdi-luzean ongizate lerroetan baliabide publikoak %50 handitzea helburutzat hartuz **ongizate gizartea eraikitzeke ezinbesteko legeak egin behar ditugu**. Haietariko asko legealdi honetako helburuen artean egon arren, ez dira heldu legebiltzarrera edo berandu heldu dira, legegintzaldi amaieran heldu dira eta behar besteko eztabaida izan gabe. Politika sozialari zuzenean lotutako hiru lege garrantzitsuetatik, bi hala moduzko onarpenarekin atera dira aurrera legebiltzarrean; oso hobekuntza gutxi eginda eta askorik sakondu gabe herritarron beharretan.

Zerbitzu sozialak

Zerbitzu sozialak zein zerbitzu sanitarioak eskubide subjektiboak dira, beraz, helburuak ezin du izan ahalik eta jende gehiengoarena heldu nahi izatea, baizik eta eskaera guztia erantzutea bermatzea. Gizarte zerbitzuak unibertsalak direlako, pertsona guztientzako, salbuespenik gabe. Gizarte zerbitzuak eskubide subjektibo gisa arautu beharra dagoelako, estatu sozialaren laugarren hanka osatzen dutelako. Era berean, ezinbestekoa da hiru herrialdeetan bizi garen euskal herritar guztiak zerbitzu guztiak modu berean jasotzeko eskubidea bermatzea.

Horretarako gizarte zerbitzuen sare publikoa indartu beharra dago, batez ere, Gizarte zerbitzuen pribatizazio prozesua areagotzen ari denean. Izugarritzko diru transferentziak ari dira gertatzen sektore publikotik sektore pribatura eta horrek bere ondorioak ari dira uzten gizarte zerbitzuetan.

Besteak beste, pribatizazio horrek sektoreko langileen lan baldintzen prekarizazioa, lan taldeen egonkortasunik eza, zerbitzuen gaineko kontrola galtzea, zerbitzuen kalitatearen jaitsiera, erabiltzaileen hizkuntza eskubideak ez errespetatzea dakar.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

Gauza bat da irabazi asmorik gabeko entitateek, edota puntualki enpresa pribatuek, bete behar duten paper osagarria gizarte zerbitzuetan eta beste bat, oso ezberdina, enpresa pribatuen gainean eraikitzea zerbitzu horiek, irabazi asmorik gabeko entitateen laguntzarekin eta, puntualki, sektore publikoarekin.

Administrazio publikoak uste du zerbitzu horiek sustatzearekin eta diruz hitzartzearekin bere ardura amaitu egiten dela. Baina ez da horrela. Erantzukizuna eta ardura berea da eta berak eskaini behar ditu zerbitzuak. Eta bere ardurapean dago zerbitzu horien kalitatea eta langilegoaren lan baldintzak.

Horrek dakar gizarte zerbitzuak administrazioak berak zuzenean ematea, horren ardura eta kontrola uneoro berak eramatea eta, gainera, langile propioekin egin ahal izatea. Eta langile propioekin egiteak ez du esan nahi ezinbestean funtzionarioekin egitea. Hor dago laboralaren figura. Modu horretan, administrazioak kontrol zuzena izango luke, langileek lan baldintza duinak eta zerbitzuen kalitatea bermatuta legoke.

Zentzu horretan, **Aralarrek gutxienezko hauek jasoko dituen legea proposatzen du:**

- Gizarte zerbitzuen izaera unibertsala bermatzea eta eskubide subjektibo gisa hartu behar dira, estatu sozialaren laugarren hanka osatzen duelako. Beraz, gizarte zerbitzuen sistemak publikoa behar du izan.
- Ezinbestean beharrezkoa da hiru herrialdeetan bizi garen euskal herritar guztiak zerbitzu guztiak jasotzeko eskubidea bermatzea.
- Gizarte zerbitzuak publikoak izango dira eta gizarte zerbitzuen euskal sistematik kanpo dauden zerbitzu pribatuek eta ekimen sozialeko zerbitzuek izaera subsidiarioa izan behar dute. Administrazio publikoarekiko osagarriak izan behar dute, eta ez administrazio publikoaren ordezkotzat.
- Behar den kasuetan kopago bidez kudeatuko dira gizarte zerbitzuak, kasu horietan diru sarreraren arabera kopagoa

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

bultzatu behar da eta beti ere ez da inoiz izango %60 baino gehiagokoa.

- Izaera sozial edo sozio-sanitarioa duten zerbitzuak unibertsalak izatea bermatu behar da.
- Izaera sozio-sanitarioa duten zerbitzuak doan izango badira ere hainbat zerbitzuen kasuan ere, ostalaritzan esaterako, erabiltzaileak kostuaren zati baten ardura beregain hartzea proposatzen du **Aralarrek**; bakoitzaren diru-sarreraren arabera izango da zerbitzu horren ordainketa.
- Gizarte Zerbitzuen arloan ari diren profesional guztiek, bai arlo publikoan ari direnak zein pribatu itunduan, bermatua izango dute lan baldintza duinetan aritzeko eskubidea. Ezinbestekoa da hori, langile guztiek lan baldintza duinak izateko eskubidea dutelako.

Gizarteratzea eta diru sarrerak bermatzea:

OCDE erakundearen arabera pobreziaren ataria kalkulatzeko hartu behar da kontuan herrialde baten Barne Produktu Gordina biztanleko. Horren erdia baino gutxiagoko errentak dituztenak pobreziaren atarian leudeke. Metodologia hori jarraituz, 2008. urterako Elkartzan mugimendu sozialak kalkulatu du Euskal Herrian 1.030 euro baino gutxiago jasotzen dutenak pobreziaren ataritik behera daudela. Bazterketa sozialaren kontra era orokor eta eraginkor baten ekin behar da; premia sozial larriak dituzten herritar guztiei bizitza duina ahalbidetzeko behar adinako laguntzak ziurtatu behar ditu botere publikoak.

Aralarrek hauxe proposatzen du:

- **Oinarriko Errentaren igoera LGSren %100era.** Ezinbesteko deritzogu oinarrizko errenta pobrezia-atariaren gainetik ezartzeko eztabaidari heltzea. Lanbide arteko Gutxieneko Soldataren (LGS) %100era iritsi behar da oinarrizko errenta. Espainiar estatuan dagoen LGSren azpitik dagoen oinarrizko errenta bat ezartzea pobrezia-atariaren egotea dakar; gaur egun Espainiar estatuan LGS 600 euro/hilero dira. Horregatik **Aralarrek** proposatu egin dio Jaurlaritzari sozialistekin hitzartu zuen oinarrizko errenta LGSren %88a izateko akordioa gaindi dezala eta %100era iristeko

ahalegina egin dezala. **Lanbidearteko Gutxienezko Soldata:** Aurtengo martxoaren 14an INEK emandako datuen arabera 2007ko laugarren hiruhilekoan, Euskal Autonomia Erkidegoaren batez besteko soldata gordina hileko 2.132,98 eurokoa izan zen, aparteko soldatak, osagarriak eta abar barne. Estatu espainiarrean mailarik altuena, baina Europako batez besteko soldatetatik oraindik oso urruti. Esate baterako, Ipar Euskal Herria bere barnean hartzen duen frantziar estatuaren batez besteko soldata 2.700 euro ingurukoa da. Alde nabarmena, beraz. Europako Gutun Sozialak aldarrikatu zuen Lanbide arteko Gutxienezko Soldata garbia ezin dela izan batez besteko hileroko soldata garbiaren %60a baino gutxiago izan. Datu horietan oinarrituz, 2008. urtean Euskal Autonomia Erkidegoan ez da onargarria 1.019 euro gordin inguru baino gutxiagokoa den Lanbide arteko Gutxienezko Soldata. Beraz, **Aralarrek** jarraituko du aldarrikatzen eta defendatzen gure errealitate ekonomikoarekin bat egiten duen Lanbide arteko Gutxienezko Soldata. Taktikoki jarraituko dugu defendatzen LGSa izatea prestazio guztien erreferentzia, LGSeko diru kopuruarekin parekatuz, beste erreferentzia altuagorik ezartzea lortzen ez dugun bitartean.

- **1.000 euro baino gutxiagoko prestaziorik edo soldatarik ez:** Ez da onargarria gaur egun 1.000 euro baino gutxiagoko prestaziorik edo soldatarik. Ez da onargarria pobrezian bizitzera kondenatzen baititugu errenta horiekin bizi behar dutenak. Beraz, bi borroka mota eramango ditu **Aralarrek**. Batetik, jarraituko dugu taktikoki aldarrikatzen gaur egungo LGSekin parekatuta ez dauden prestazioak diru kopuru horrekin parekatzeko; esate baterako, oinarrizko errenta. Bestalde, estrategikoki, defendatuko dugu aberastasunaren birbanaketan sakondu egin behar dela eta horri begira ezinbestekoa dela pobrezia ataritik edo Europako Gutun Sozialak ezarri zuen LGStik gorako diru sarrerak bermatzea herritar guztiei.
- **Pentsioen osagarria:** **Aralarrek** salatu egin du osagarri hori hain mugatua izatea. “bigarren etxebizitza baten jabe diren

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

pentsionistak esaterako (herrian beste etxe bat dutenak, adibidez) edo lanordu oso gutxiko lanaldia dutenak (alargun askoren kasuan gertatzen den bezala) edo diru kopuru minimo bat aurreztu duenak (pentsionisten kasuan jende asko) osagarri hori jaso gabe geratuko dira lege proiektuaren arabera. Horregatik, ezinbestekoa da benetan izango dena mugatzea. Positiboa izanik ere, zabalagoa beharko luke izan eta ez lituzke aipatutako mugak izan behar.

- Era berean, **Aralarrek** 700 eurora arteko pentsio osagarria eskatu du gerrako umeentzako.
- **Etxebizitza osagarria diru-laguntza hartzaile guztientzako.** Gobernuaren asmoa da diru-laguntza zehatz hori aurrez beste laguntzaren bat, oinarrizko errenta esaterako, jasotzen dutenei bakarrik mugatzea. Gure ustez diru-laguntza osagarri hori bestelako diru-laguntza sozialetatik bereizi beharra dago. Eskubide subjektiboa behar du izan, beraz, beharra daukan orok laguntza hori jasotzeko eskubidea izan behar du, bai oinarrizko errenta jasotzen dutenek, zein LGSaren %125era heltzen ez den soldata bat dutenek, zein LGSaren azpitik geratzen diren errentak edo pentsioak jasotzen dutenek ere. Gutxieneko kopuru bat zehaztearen alde egiten dugu, EAEn etxe batek alokatzea balio duenaren %70-90aren artekoa, esaterako; pentsio-hartzaileentzako 490 eurokoa esaterako eta Larrialdietarako laguntzak jasotzen dutenentzako 210 eurokoa.
- **Gizarte Larrialdietarako laguntzak:** Akats izugarria da GLLak 15.000 eurora mugatzea 6-7 urte arte gehienezko epe batera. Muga hauek erabat arbitrarioak dira, izan badirelako, zoritxarrez, era horretako laguntzak bere bizitza osoan beharko dituzten pertsonak. Era honetako neurriekin ez da pobreziaren kontra jotzen; murrizketa bakar-bakarrik presupuestarioa da. Hortaz, erabat kontra gaude denbora mugak jartzearekin eta aurrekontua mugatzearekin.
- **Oinarrizko Errentaren, etxebizitza osagarriaren pentsioen eta Larrialdi sozialerako laguntzen eta Lanerako laguntza**

osagarriaren denbora mugak ezabatu. Laguntza mota hauek guztiak eskubide subjektibo izan behar dute; premia duen orok izan behar du laguntza hauek jasotzeko eskubidea. Hortaz, laguntzak jasotzeko eskubideari denbora muga jartzea ez pertsonen premiak asebetetzeko modurik egokiena.

- **Laneratze hitzarmenak egingo dira.** Beharrezkoa da laneratze hitzarmena gizarte laguntzekin lotzea, baina salbuespenak zehaztuz. Ezinbestekoa da salbuespenak ondo zehaztea, jende guztiak ez baitu lan merkatuan jarduteko aukera berdinak eta hori ezin da izan gizarte laguntza sistematik at geratzeko aitzakia.

Familien sostengurako politika

Familiei laguntzeko lege proiektua egiteko eskaria onartu genuen Legebiltzarrean; familia guztiei laguntzak eskaintzeko aukera ekarriko duelako Familia Legeak eta onurak ekarriko dizkielako etxekoren bat —umeak izan edo edozein mailatako menpekotasunen bat duen edonor izan— zaintzeko ardura dutenei, besteak beste. Legebiltzarrean 2006an hartu genuen erabaki hori. Jaurlaritzak, ordea, 2008an aurkeztu du lege proiektua eta legegintzaldia amaitu da proiektua eztabaldatzeko aukera izan gabe. **Aralarrek hainbat proposamen ditu lege hori egiteko:**

- Familia guztiek zerbitzu guztietara iristeko eskubide unibertsala.
- Seme-alaben ardura dauzkaten familiei laguntzeko diru-laguntzak unibertsalak eta subjektiboak izatea eta diru-laguntza zuzenaren izaera izan dezatela
- Laguntza zuzenak hileroko pentsio izaera izatea: familiei seme-alaba bakoitzeko hileroko diru kopuru bat esleituz laguntzen zaie seme-alaben mantenu eta zainketan modu nabarmenean, haurrak 18 urte egiten dituen arte. Gutxienezko laguntza maila bat ezarri dugu hileroko pentsio horien kopuruak duinak izan daitezen ziurtatzeko. (gure gutxienekoa ezarri)
- Jaiotzagatik, adoptatzeagatik eta haurrak etxean hartzeagatik jaso beharreko diru-laguntzak.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- Hiri, herri eta auzoetan haur-eskola, haurtzaindegi eta jantoki publikoak eraikitzeke behar den gutxieneke azalera gordetzeko hitzarmenak.
- Sare publikoko haur-eskolen sarea erabat osatzea, 0 eta 3 urte bitarteko umeentzat.

Política migratoria

El desplazamiento de los seres humanos es un fenómeno universal y tan antiguo como la historia de la humanidad. Está presente en todas las partes del planeta. Durante gran parte de su historia moderna, la sociedad vasca ha sido tanto emisora de personas emigrantes como receptora de una relevante inmigración intraestatal, aun así, la realidad de la inmigración extranjera en nuestra comunidad es un fenómeno relativamente nuevo, a finales de los noventa se produjo un cambio de tendencia y fuimos incorporados a las redes migratorias internacionales como receptores de un creciente volumen de personas extranjeras.

Aun teniendo en cuenta que el porcentaje en comparación con otras comunidades y estados es escaso hay perseguir la integración plena de la población inmigrante, objetivo principal marcado en el II Plan Vasco de inmigración.

A medida que el porcentaje de población inmigrante ha ido aumentando, tanto las visiones positivas como las ideas negativas de que la inmigración es una fuente de problemas también lo han hecho. Estas últimas en su mayoría se producen por falta de información y prejuicios. Es por ello totalmente necesario hacer llegar a la sociedad vasca la realidad de este fenómeno con campañas de sensibilización que no nos dejen caer en una visión utilitarista de estas personas. Hemos de impulsar que los medios de comunicación de nuestro ámbito territorial utilicen posiciones integradoras, multiculturales y de reconocimiento de la aportación económica y social en la construcción y desarrollo de la CAV por parte de la población inmigrante, evitando la

asociación de inmigración con **(actividades negativas)** actividades delictivas. La sensibilización debe ir acompañada de la mejora de las condiciones de vida de las personas inmigrantes para no caer en la exclusión social, de un conocimiento directo de las particularidades culturales, modos de vida de la población inmigrante por parte de la población autóctona. Al mismo tiempo también es necesario sensibilizar a la población inmigrante en los valores y normas democráticas comúnmente aceptadas por nuestra sociedad. Se trata de aprender a convivir con la diferencia y la riqueza que ésta nos aporta. La inmigración contribuye no sólo a un enriquecimiento cultural sino también económico.

El principal motivo de estas migraciones es la incorporación al mercado laboral, por lo que es esencial la inserción laboral de la población inmigrante, del mismo modo que buscamos la de la población autóctona. En una gran mayoría ocupan empleos de baja cualificación y prestigio social que no quedan cubiertos por mano de obra autóctona. En este sentido es indispensable tanto mejorar el acceso de la población inmigrante a programas de formación para adultos e impulsar el acceso del alumnado inmigrante a etapas no obligatorias como luchar contra la contratación irregular en la economía sumergida. Hemos de poner fin, en la medida más amplia posible, a las situaciones de irregularidad y clandestinidad que propician la falta de integración social, la explotación económica y el conflicto.

Nos oponemos a **aspectos muy importantes de la actual Ley de Extranjería tales como la regulación restrictiva de la reagrupación familiar, el desamparo de las mujeres inmigrantes objeto de violencia de género y de los menores inmigrantes no acompañados, etc. Aspectos estos que no mejoran en la nueva regulación propuesta por el Partido socialista para la Ley de Extranjería** radicalmente a la actual Ley de Extranjería basada en el control de fronteras, legitimación de mano de obra y jerarquía de derechos, situación que deja a gran parte de la población inmigrante en situación de irregularidad, concepto totalmente contrapuesto con la ciudadanía inclusiva. Esto no mejora con la modificación que en estos momentos está sobre la

mesa, se hace urgente la necesidad de estudiar alternativas legislativas valientes para ver la realidad social, justas para caminar hacia la igualdad jurídica y de oportunidades de las personas. Hemos de buscar un nuevo marco jurídico que promueva la integración social, una ley de integración más allá de una ley de Extranjería.

La competencia sobre nacionalidad, extranjería, emigración, inmigración y derecho de asilo recae sobre el Estado, por lo que son las instituciones centrales del Estado las encargadas de legislar y administrar en dichos ámbitos sustantivos pero es necesario reivindicar la asunción de competencias en esta materia para llegar con menos trabas a la equiparación en derechos y deberes. Mientras no nos sean reconocidas más competencias habrá que seguir avanzando en la extensión de derechos en ámbitos competenciales propios sectoriales tales como vivienda, trabajo, sanidad, educación y bienestar social, reconociendo de hecho la igualdad entre población inmigrante y autóctona. La igualdad de derechos y deberes, no implica asimilación sino integración real en la sociedad vasca.

Esta integración ha de tener un carácter claramente bidireccional, basada en el respeto mutuo, en el desarrollo de las distintas identidades compartiendo derechos y deberes, no se trata de que les “concedamos” unos derechos mínimos si no que reconozcamos la ciudadanía de pleno derecho en función de la residencia y no de la nacionalidad. Es nuestra responsabilidad avanzar en el concepto de ciudadanía inclusiva no receptora de prestaciones sociales sino agente activo en la vida social y política.

Para avanzar en la integración hemos de ser conscientes de la importancia del respeto a la diferencia, valorando y protegiendo las culturas de origen al mismo tiempo que valoramos y protegemos la nuestra.

En esta lucha por la igualdad de derechos no debemos olvidarnos de la perspectiva de género, es necesario trabajar por erradicar la discriminación de la mujer favoreciendo el acceso normalizado de las mujeres inmigrantes a programas específicos dirigidos a las mujeres en general.

Sólo podremos garantizar la integración real de la población inmigrante si impulsamos la participación de la misma tal y como desea la mayoría de la sociedad vasca que se posiciona a favor del derecho a voto. Esta participación es básica tanto a nivel político como a nivel de construcción de sociedad, a nivel educativo. Para poder enseñar a convivir, hemos de convivir, por justicia e incluso por egoísmo. Si queremos evitar los problemas que están ocurriendo en muchos lugares en los que las segundas generaciones carecen de raíces, hemos de conseguir crear un pueblo que educa a su infancia sin mirar su lugar de origen, y esto no se puede hacer sin las familias, sin el entorno. Los entes locales como administración más cercana a la ciudadanía que son han de tener la ayuda y formación suficiente para poder realizar una acogida adecuada.

Para promover una integración efectiva y real es imprescindible conocer las causas que provocan estas migraciones, en general la población busca la mejora de sus condiciones de vida. En ese sentido la población inmigrada una vez está asentada realiza esfuerzos por mejorar el desarrollo de sus lugares de origen y estas actuaciones serán mucho más efectivas con una formación adecuada en codesarrollo para la población inmigrante y una política racional de cooperación al desarrollo que realmente busque la mejora de los países de origen y no la “limpieza de conciencias”

Sanidad

El derecho a la salud de la ciudadanía, junto con el derecho a la educación y a la protección social, constituye uno de los pilares básicos del estado de bienestar. Por ello, necesitamos un sistema de salud todavía más cercano, más transparente.

La Sanidad pública universal y de calidad ha sido la base fundamental para el desarrollo del estado de bienestar y es uno de los pilares para asegurar la solidaridad y la equidad dentro de una sociedad. En los últimos años se están viendo campañas generalizadas para desprestigiara y desmantelar los

sistemas públicos de salud, que quiere privatizar los sistemas sanitarios públicos y que busca en ellos una oportunidad de negocio.

Todavía podemos hablar de una sanidad universal, de fácil accesibilidad y carácter equitativo, pero también es cierto que desde políticas neoconservadoras y neoliberales se están introduciendo nuevas formas de gestión empresarial, con discursos de innovar, pero que lo que realmente se está buscando es el ahorro por delante de la calidad de la atención sanitaria. Los grandes perdedores de estos cambios a los que con gran sutileza por parte de los gobiernos de turno nos van llevando, son los ciudadanos y ciudadanas, porque empeorará la calidad de los servicios sanitarios, porque el coste será mayor, porque perderá ese carácter de universal y equitativa y en función del poder adquisitivo de cada persona se recibirán la atención sanitaria quedando los más pobres sin una atención sanitaria de calidad.

La falta de interés político por la sanidad pública se concreta en la masificación, en las listas de espera para intervenciones quirúrgicas, consultas de especialistas, pediatras e incluso en Atención primaria etc. Esta falta de interés y descrédito premeditado de la sanidad pública es el primer paso dentro de una estrategia muy bien planificada “sin prisa pero sin pausa” hasta conseguir que el derecho a la protección de la salud pase de ser un derecho de todos los ciudadanos y ciudadanas a ser un privilegio de los que puedan pagársela.

Atención primaria

La Atención Primaria debe integrar, coordinar y gestionar la atención del paciente, así como la promoción de la salud y la prevención de la enfermedad, siempre en coordinación con los servicios de salud pública y el resto de áreas relacionadas ó con responsabilidades en salud incluyendo la participación social.

Tras la reforma llevada a cabo en los años 80 se vieron actitudes positivas por parte de los gobiernos pero a partir del 95 comienzan a verse signos de retroceso y actualmente la Atención Primaria sigue siendo la “hermana pobre” del sistema sanitario dedicándole menos dinero del necesario para poder llevar

a cabo las funciones de Atención Primaria antes mencionadas de integrar, coordinar y gestionar la atención del paciente, así como la promoción de la salud y la prevención de la enfermedad.

Se incrementan los servicios prestados en Atención Primaria pero no van parejos con el aumento de la plantilla, y ello supone y genera un gran malestar entre trabajadores y trabajadoras, desmotivación e incluso disminución de la calidad del servicio. Existe un escaso desarrollo de las áreas de salud, se han abandonado los planes de salud, gran parte del incremento de la oferta de servicios está orientada a conseguir una mayor tecnificación de la Atención Primaria (anticoagulación, espirometrías, cirugía menor....) y siendo algo positivo, la falta de recursos mencionada implica un abandono de otras actividades propias de la filosofía que recogía la reforma y son todas las relacionadas con la promoción de la salud y la prevención de las enfermedades.

La escasez de recursos humanos, de tiempo, tanto en enfermería como en medicina tiene otra serie de factores negativos como; la enfermería no puede realizar tareas comunitarias y en medicina se recurre a la medicalización de los procesos con las consabidas consecuencias en la población y en el gasto sanitario.

La escasez de personal está generando las listas de espera también ahora en consultas de atención primaria e incluso en pediatría.

Las estructuras creadas para la participación ciudadana no funcionan como deberían siendo sus funciones meramente consultivas. Se tratan más de órganos de tipo burocrático y administrativo que órganos de participación. Es imprescindible fomentar una mayor participación en la toma de decisiones también en el ámbito de la sanidad por parte de la población e implicación en la gestión por parte de los profesionales. Existen demasiados gestores de carácter político.

Gran parte de las demandas de la población comprometen por igual al sistema sanitario y al de servicios sociales, por ello debemos contar con un Plan socio-sanitario que recoja todas esas necesidades, dotarlo del necesario presupuesto y que realmente suponga una interrelación entre Sanidad y Bienestar Social.

Desde los servicios públicos se tiene que fomentar la formación de los profesionales y la investigación de los mismos también en la AP, pero además una formación y una investigación que se realice dentro de los horarios laborales de los profesionales a ser posible, porque si los profesionales tienen que realizar la formación y la investigación fuera del horario laboral con la sobrecarga que ya tienen se quedan las mismas a la propia voluntad de los mismos yendo en contra de la calidad del servicio.

Por ello, proponemos las siguientes **medidas**:

- 1- Aumentar el gasto sanitario de la CAV con el promedio de la unión europea y alcanzar el 7% del PIB en sanidad.
- 2- Tal vez más importante que el aumento del presupuesto sea mejorar o adecuar su distribución. En Atención primaria se debería sobrepasar, al menos, el 20% del total del presupuesto, mejorando como contrapartida su capacidad de resolución y aumentando el porcentaje de medicamentos genéricos, al menos hasta un promedio de un 35% en los próximos cuatro años.
- 3- Luchar contra la masificación de las consultas de Atención primaria por ello proponemos la realización proyectos de mejora de la organización del proceso asistencial en atención primaria, porque desde **ARALAR** entendemos que no únicamente con el aumento de recursos económicos se solucionarán los problemas de AP es necesario una modificación organizativa que se sustente en principio y valores compartidos por todos los niveles y estamentos profesionales, pasando por la Dirección y alcanzando a todos los estamentos profesionales del Equipo de Atención primaria incluyendo a los propios ciudadanos
- 4- Extensión de toda la reforma de AP a todo el territorio de la CAV

- 5- Favorecer la participación de las personas afectadas promoviendo la difusión de los proyectos y su discusión . Estimular la participación ciudadana fomentando y promoviendo la creación de los CONSEJOS DE SALUD.
- 6- Libre elección de especialista y de centro de especialidades o Ambulatorio en el Área de salud.
- 7- Establecer un plan ambicioso a medio plazo para controlar el gasto farmacéutico que incluya actuaciones para el uso racional de medicamentos, de control de la prescripción (primaria y especialistas) de concienciación ciudadana . Fomentaremos el uso de genéricos.
- 8- Sustitución al 100% del personal que está de vacaciones ó docencia así como cumplir los compromisos adquiridos con sindicatos para la oferta pública de empleo y para todo el personal.
- 9- Incentivar el trabajo en turnos de tarde, en Hospitales comarcales, en zonas rurales.
- 10-Dotar al Plan sociosanitario con el presupuesto adecuado
- 11-Facilitar planes de formación y de investigación en Atención Primaria.
- 12-Implantar comités de Bioética en AP
- 13-Realizar una Atención primaria de acuerdo a la filosofía ya mencionada con desarrollo de la prevención de la enfermedad y promoción de la salud sin olvidarnos de la parte asistencial. Para ello incrementaremos recursos destinados a estos planes de promoción y prevención.
- 14- Es necesario organizar de otra manera el Departamento de Sanidad y Osakidetza para hacerlos más coordinados, más integrados, más eficientes y más as eficaces en lo que se refiere a sus acciones.
- 15- Trasladar OSALAN y todos sus programas y recursos al Departamento de Sanidad. El aumento de la siniestrabilidad laboral, las enfermedades profesionales, nuevas y viejas, las Incapacidades laborales temporales y permanentes, necesitan instrumentos de intervención más coordinados con el sistema de salud, con Osakidetza, más eficaces y más incisivos (Y más rápidos en sus intervenciones).
- 16- Construcción ya de un hospital de Osakidetza en la Margen derecha del Nervión. En la Comarca Uribe. Es necesaria su construcción como alternativa de descongestión del Hospital de Cruces y como cercanía de

servicios a la población de la margen derecha, mayoritariamente clases medias.

- 17- Analizar y revisar los proyectos de Centros de Alta Resolución destinados a Gernika, Urduliz y Zalla. Estudiar sus planes de financiación y de organización, así como los resultados esperados con transparencia y eficacia.
- 18- Segundo turno, o turno de tarde para todos los médicos de los HHAA. La escasez de profesionales, la frecuentación al conjunto del Sistema y la búsqueda de la eficiencia del Sistema público así lo aconseja. Turnos de mañana y tarde en todos los centros y pleno funcionamiento del Sistema de salud mejorando ostensiblemente la accesibilidad.
- 19-El derecho a una muerte digna. El derecho a cuidados paliativos en todos los hospitales del Osakidetza.
- 20-El derecho a la Eutanasia. Una ley de suicidio asistido que respete la libre voluntad de cada ciudadano con su propio cuerpo.
- 21-El derecho al Aborto, legislar claramente sobre el cuarto supuesto y no criminalizar la practica del derecho a la interrupción del embarazo.
- 22-La ampliación de la edad para tener derecho a las pruebas correspondientes para la fecundación in vitro hasta los 45 años de la mujer que así lo demande.
- 23-Apoyo a la interculturalidad en la atención al inmigrante en los Centros de Salud y en los Hospitales. Por un Servicio de salud vasco “Incluyente”.

Prisión y salud

Desde **Aralar** entendemos que debemos fomentar la reinserción social de la población reclusa. El derecho a la salud de las personas internas en prisión debe ser el mismo de las personas que permanecen en libertad.

Si analizamos la población reclusa encontramos que existe un gran porcentaje de ingresos en prisión de personas con toxicomanías, enfermedades mentales e incluso gran cantidad de pacientes con ambas, toxicomanías y enfermedades mentales, por ello estamos hablando de una población reincidente a la que se

tiene que dirigir una atención especializada, por ello detectando las necesidades reales podemos intervenir con mayor acierto.

Los trabajadores y trabajadoras también tienen una situación discriminatoria respecto a la situación laboral del personal sanitario de Osakidetza, por todo ello pedimos:

1- La transferencia en materia de salud a la comunidad autónoma para una mejor actuación y tratamiento de las personas reclusas

Socioeconomía

La soberanía económica como instrumento: queremos en nuestras manos todas las competencias en materia económica y social que nuestra pertenencia a la Unión Europea nos permite. Queremos la plena capacidad normativa, sin servidumbres —esto afecta también al marco fiscal que incluye al Concierto Económico que, a pesar de la sentencia del Tribunal de Luxemburgo, sigue sometido al principio de coordinación y armonización fiscal con el Estado—. Reivindicamos la presencia en los diferentes foros económicos de la UE en aquellos ámbitos donde los agentes vascos puedan tener intereses que defender (Ecofin, PAC, política de la competencia,...). Es imprescindible, por lo tanto, dotarnos de la plena capacidad de regulación, intervención y decisión. Es imprescindible la asunción de las competencias plenas en materia sociolaboral —incluida la seguridad social y las políticas pasivas de empleo—, en infraestructuras no transferidas (puertos y aeropuertos...) y un marco soberano de relaciones laborales. Un marco de gestión soberano también en economía es un instrumento necesario aunque no suficiente para la justicia y solidaridad social y la sostenibilidad.

Modelo económico sostenible y solidario, basado en una planificación estratégica pública

Orientado a los siguientes seis objetivos parciales en materia socioeconómica:

- **Distribución equitativa del producto social.**
 - Políticas públicas encaminadas a la creación de empleo y contra la precariedad laboral. Reducción por ley de la jornada a 35 horas semanales. Rechazo a las actuales fórmulas de subcontratación laboral por la Administración Pública Vasca. Consejo Vasco de Empleo basado en la asunción de competencias exclusivas para el desarrollo de políticas activas de empleo. Exigencia de elevación del Salario Mínimo Interprofesional actualmente bajo el umbral de la pobreza, a 1107 euros mensuales en 14 pagas (50% de la renta per capita). Regulación activa para la igualdad de género en empleo y medidas de promoción para la mayor incorporación de las mujeres a la población activa.
 - Defensa de los sectores tradicionales a desarrollar y a consolidar. Criterios de soberanía alimentaria para la protección de los sectores agropecuario tradicional y pesquero, frente a los sistemas de distribución masiva. Mantenimiento de los mataderos tradicionales y de los ciclos cortos de distribución.
 - - Defensa del comercio tradicional y de la revitalización comercial urbana. Primacía del planeamiento especialmente orientado a la recualificación comercial de los núcleos urbanos, con regulación estricta de la implantación de grandes superficies y definición de zonas de saturación. Defensa de los horarios de apertura tradicionales,
 - Impulso de nuevos sectores. Extensión de las redes de comercio justo. Apoyo al turismo sostenible. Impulso de la

economía social y solidaria, canalizada a través de mutuas, cooperativas y asociaciones.

- Desarrollo solidario. Creación de una Cámara de Economía Social y Solidaria, catalizadora de los esfuerzos en materia de intervención e inversión social responsable. Ampliación de la Ayuda Oficial al Desarrollo, desvinculándola de la relación comercial con los países de destino.
- **Desarrollo sostenible.** Provisión Pública Responsable (Procurement), basada en el compromiso de incorporación progresiva en las compras públicas de productos y servicios que respeten el medioambiente y los códigos sociales. Producción, comercio y turismo sostenibles, fomentando la responsabilidad medioambiental de las empresas mediante la penalización de las emisiones contaminantes y del uso abusivo de envases no retornables y la bonificación del respeto al principio de precaución medioambiental. Reducción inmediata del peso del sector de la construcción del 8,2% actual hasta el 6% del PIB (media de la UE), compensándolo con iniciativas en materia ambiental y social: limitar al máximo las grandes obras de infraestructura y la centralidad económica y social del sector inmobiliario.
- **Priorizar y apuntalar la sociedad del bienestar.** Incremento de los recursos públicos a la provisión de servicios y bienes públicos con un horizonte de incremento del 50% en la legislatura. Revisar los procesos de privatización de los servicios públicos. Constituir el ámbito de los servicios públicos en el centro de gravedad del gasto público con prioridad frente a los gastos en grandes infraestructuras y obra civil megalómana. Renta Básica universal y equiparada al SMI.
- **Promoción de la humanización de la economía.** Impulso y dinamización del denominado tercer sector, que agruparía las actividades de intercambio no monetario y de contenido social y

medioambiental. Propuesta de extensión y apoyo a la Caja Solidaria o Banca Ética, para la intermediación financiera justa y el fomento y la generación de fondos de Inversión Solidaria Responsable (ISR).

- **Liderazgo público en el desarrollo económico.** Banca para el desarrollo o Entidad Financiera de Desarrollo Local. Política industrial activa e integral, priorizando los siguientes campos de intervención:

- Planificación discrecional y liderazgo público en materia de definición de objetivos y de creación, participación y gestión de empresas por parte de la administración pública en los sectores estratégicos. Consorcio Empresarial Público, como plataforma para la intervención directa en materia de generación o ayuda a la viabilidad de redes productivas locales.
- Fomento de la actividad de las PYMEs, por su contribución al empleo, su mayor enraizamiento local y su potencial de generación de capital social, mediante el refuerzo de las Agencias de Desarrollo Local, la creación de servicios de apoyo específicos para pequeñas empresas en las cabeceras comarcales, la mejora de la red de infraestructuras de comunicación intraterritorial e intracomarcal y la formación integral continua ajustada a los perfiles productivos locales.
- Innovación social en el centro de las políticas de ciencia, tecnología e innovación. Incremento del presupuesto público destinado a la educación y a la investigación científica en la Universidad.
- Dotación de redes comerciales de proximidad, correctoras del sistema de distribución masiva organizado en grandes superficies, priorizando el pequeño y mediano comercio integrado en pueblos y barrios.

○ **Prevalencia de la acción colectiva, pública y de interés social.**

Creación de los siguientes instrumentos y foros:

- Consorcio Empresarial Público: grupo de empresas de titularidad pública, total o parcialmente, por su carácter estratégico para la economía de la CAPV.
- Dirección Integral para el Desarrollo Económico Sostenible: partenariado bajo liderazgo público donde se analicen y evalúen las acciones prioritarias en materia socioeconómica de manera coordinada.
- Diálogo social permanente del Gobierno con los agentes sociales en general y con los sindicatos en particular

Política fiscal y presupuestaria progresivas

Cambio radical de la reciente tendencia restrictiva y regresiva en materia de política fiscal y política presupuestaria como instrumento efectivo contra las desigualdades sociales y para la reconstrucción del estado del bienestar. Como paso inmediato reivindicamos la igualación con la presión fiscal media de la UE (lo que supone un aumento del 7% en relación al PIB) y la renuncia a la utilización de los superávits presupuestarios para seguir reduciendo impuestos a los sectores sociales más ricos.

Formulamos las siguientes propuestas concretas a favor de una fiscalidad más justa, progresiva y mejor aceptada por la ciudadanía vasca:

1- **Supresión del Órgano de Coordinación Fiscal** y traslado del debate y toma de decisiones sobre fiscalidad al Parlamento de Gasteiz.

2- **Primacía de la imposición directa sobre la indirecta.** El Gobierno y las administraciones tributarias vascas se deben comprometer a acometer los cambios legales en todas aquellas leyes y reglamentos que sean necesarios para asegurar la primacía de la imposición directa sobre la indirecta y evitar la generalización

del fraude fiscal, garantizando la inspección anual de un tercio de las rentas no salariales, poniendo especial acento en aquellos sectores que defraudan sistemáticamente y en los que dañen a la economía vasca.

3- Aumento de la progresividad del IRPF, de forma que:

- Revierta la tendencia regresiva de las últimas reformas – incluida la del 2007-, aumentando los tramos de rentas de trabajo y de capital (con un solo tramo tras la última reforma) y los tipos para los tramos más altos, de entrada al mismo nivel anterior a la última reforma.
- Toda persona con ingresos superiores al umbral de pobreza (según los criterios de la OCDE) tenga obligación de declarar.
- Los tramos de la tarifa general se adecuen a los tipos medios europeos.
- La tarifa especial sobre las plusvalías sea superior a la del Estado, salvo que desaparezca y sea sustituida por otros mecanismos más justos.
- Se reequilibre la regulación fiscal del acceso a la vivienda a favor del alquiler.
- Se equipare el tratamiento fiscal de las pensiones y las EPSVs con una tendencia a su eliminación progresiva.

4- Mantenimiento del Impuesto sobre el Patrimonio. Oposición a la supresión de este impuesto que grava a las rentas más elevadas.

5- Derogación de la rebaja del tipo en el Impuesto sobre Sociedades. Reversión de la tendencia de los últimos años a la disminución del tipo con el establecimiento inmediato del tipo anterior del 32,6%.

6- Habilitar una política antifraude eficaz. Aumentar los recursos públicos en la lucha contra el fraude fiscal en un 300% e

instrumentar un control público efectivo mediante inspecciones en aquellos sectores más proclives al incumplimiento fiscal.

7- Implantación del concepto de Establecimiento Permanente en el Concierto Económico. Vinculación a dicho concepto de la capacidad de gestionar, inspeccionar y recaudar, siguiendo los criterios internacionalmente admitidos sobre el mismo y sobre el lugar de realización de los hechos imposables, única forma de que la hacienda vasca pueda controlar las unidades económicas radicadas en la CAPV. Se trata de que la hacienda vasca controle a todas las factorías y establecimientos mercantiles situados en la CAPV y la hacienda española a los situados en España, tal como sucede en los distintos países de la Unión Europea.

8- Exigencia de competencia plena sobre la Seguridad Social vasca, incluyendo la capacidad normativa. Los vascos también tenemos derecho a decidir libremente sobre uno de los elementos claves de la política económica.

9- Reclamación de la gestión de Aduanas. No tiene sentido que la Unión Europea delegue sus competencias en la hacienda estatal, cuando los otros impuestos son competencia de las haciendas vascas. Esto no significa poner aduanas ni nada similar, dado que la política aduanera de la Unión Europea es competencia del ejecutivo comunitario de Bruselas. Lo que planteamos es que la hacienda vasca ostente la gestión integral de todos los tributos, incluidos los de aduanas. Para eso, bastaría una decisión administrativa, por la que se le encomienda a la hacienda vasca la gestión de estos tributos por cuenta de la UE en vez de mantener una gestión aislada en manos de la hacienda estatal.

Además, se puede avanzar en los siguientes aspectos de tributos concretos:

10- Establecimiento de una tarifa pequeña para las sucesiones y donaciones de bienes troncales, en el Impuesto sobre

Sucesiones y Donaciones, sin más exención que la derivada de la transmisión de la vivienda habitual hasta un cierto límite.

11- Aumento del tipo aplicable en el Impuesto sobre Sociedades. Revisión de todas las categorías de gastos fiscales, deducciones y reducciones de la cuota. Y eliminación de todas aquellas que no sean compatibles con un desarrollo sostenible y solidario de la economía vasca. Sustitución por ayudas directas o indirectas siempre que sea posible, dada la mayor eficacia de estas medidas.

12- Reorientación antiespeculativa de la fiscalidad del suelo, a través del impuesto municipal sobre el incremento del valor de los terrenos (impuesto sobre la plusvalía).

13- Desaparición de los módulos en el IVA. Reclamación de la competencia normativa del Estado sobre el IVA. Revisión de los tipos a que están gravadas algunas entregas de bienes y prestaciones de servicios.

14- Reclamación de la competencia normativa de los impuestos sobre consumos específicos que estén actualmente en manos del Estado. Implantación de auténticos impuestos ecológicos, que graven más al que más contamina y no acaben gravando más a las clases menos favorecidas.

2. Giza eskubide guztiak guztientzat

Deslegitimación de la violencia

Tenemos derecho a la paz. ETA le debe la paz a esta sociedad, porque así se lo reclama la inmensa mayoría de la sociedad vasca. El fracaso del segundo intento de proceso de paz en pocos años y la vuelta a la violencia más cruel, con atentados de tiro en la nuca, ha sumido a la sociedad vasca en la desesperación; se ha impuesto la idea de que nada o muy poco podemos hacer desde la política y el trabajo social para lograr la paz. Pero esta situación hace más necesario que nunca que las personas que somos de izquierdas y abertzales seamos los que más activamente participemos en la deslegitimación de la violencia. Somos nosotros –ya que ETA dice que actúa en nuestro nombre- los que más alto y claro tenemos que decir que ETA sobra en la lucha nacional del pueblo vasco. Porque el silencio es clamoroso. Sigue habiendo demasiado silencio ante hechos que simplemente no tienen ni explicación, ni mucho menos justificación. Tenemos que seguir rompiendo la barrera del silencio, e intentando que otros la rompan, porque esta será la manera más eficaz para luchar por la paz.

Abolición de la práctica de la tortura y de la incomunicación

La erradicación de la tortura sigue siendo una asignatura pendiente en el Estado español. Así lo ratifican tanto los distintos relatores de la ONU que han visitado Euskadi, como los reiterados informes de Amnistía Internacional, por citar fuentes externas. **Aralar** seguirá trabajando y proponiendo cuantas iniciativas se puedan llevar a cabo para la erradicación de la tortura y la superación de la incomunicación, como por ejemplo:

- La defensa de la iniciativa legislativa en las cortes para la derogación de los artículos de la Ley de Enjuiciamiento Criminal que posibilitan la incomunicación.
- La sistematización de la colocación de cámaras en todas las comisarías del país, sean estas de la Ertzaintza o de otros cuerpos de policía.

- La denuncia de los casos de tortura que se detecten y apoyo a las víctimas...

Víctimas

Durante la pasada legislatura se ha avanzado mucho en esta materia, se ha aprobado la Ley de Solidaridad con las Víctimas del Terrorismo, que acoge en su seno a víctimas de todas las bandas armadas. Sin embargo, en esta materia hay que actuar con especial cuidado para que no se ahonde en agravios comparativos. En ese sentido sigue habiendo dos colectivos de víctimas que no tienen garantizados su derecho a la Verdad, Justicia y Reparación.

- **Víctimas del franquismo:** durante la pasada legislatura no se ha escuchado, ni tenido en cuenta las reclamaciones de las asociaciones de las víctimas del franquismo por parte del Gobierno Vasco. Ante una ley de Memoria histórica insuficiente, y las ayudas claramente insuficiente que algunos de ellos han recibido por parte del Departamento de Asuntos sociales (con requerimientos de imposible cumplimiento para muchos), solicitan un reconocimiento más digno que la recepción de ayudas sociales.

Han solicitado en multitud de ocasiones que esta cuestión fuera abordada desde la dirección de derechos humanos. Han trasladado propuestas concretas que desde **Aralar** hacemos nuestras, como la de:

- Realización de un censo de víctimas del franquismo.
- Realización de un censo de confiscación llevadas a cabo durante el franquismo
- Recabar testimonios de las personas que sufrieron el franquismo y siguen con vida.
- La puesta en marcha de una comisión de la verdad en el ámbito vasco, de forma que todas las víctimas y sus familiares puedan esclarecer lo sucedido con su familiar concreto y la sociedad tenga una fotografía más

ajustada de lo que pasó. (la creación de esta comisión fue aprobada en el parlamento, aunque no se ha puesto en marcha).

Víctimas de violencia de motivación política (que no son reconocidas como víctimas de terrorismo): Al tiempo que se aprobaba la Ley de víctimas, la dirección de DD.HH. del Gobierno Vasco trasladó un informe al parlamento (a petición de este) en la que daba cuenta de la existencia de otras víctimas (al menos 109) de violencia de motivación política que no habían sido atendidas, ni reconocidas por las instituciones. En ese mismo informe se recomendaba la creación de una oficina de atención para estas víctimas, la creación de una ponencia en el parlamento, así como la aprobación de una ley que reconociera y reparara a estas víctimas. Sin embargo, el gobierno no ha hecho nada. **Aralar** hace suyos estas recomendaciones y serán una prioridad en la próxima legislatura.

Presos

Los presos son personas con derechos. Tienen derecho a estar en Euskal Herria, tienen derecho a estudiar y a que su encarcelamiento no sea perpetuo. Los presos con problemas de salud tienen derecho a un tratamiento adecuado y, por supuesto, a recibir los beneficios penitenciarios que por ley les corresponden. Incluida la excarcelación. Los presos tienen también derecho a participar en los debates que se dan en este país, sea cual sea la opinión que como personas quieran defender en dichos debates.

La dispersión debe terminar, porque es un castigo añadido que, además, castiga también a los familiares y amigos que visitan a los presos.

3. Un paso adelante hacia la paridad plena

Lo primero que nos tendríamos que preguntar es ¿por qué?.

Porque después de la aparente generalización del discurso igualitario y del principio de igualdad, después de la promulgación de varias leyes, de los Planes de Igualdad siguen preexistiendo muy fuertes inercias sociales que generan entre otras situaciones,.. la mas Terrible "la violencia machista".

Desde **Aralar** creemos que el Ideario machista que sustenta esta lacra tan lamentable, también sustenta cualquier otra situación de desigualdad entre hombres y mujeres. Luego... **existe una ideología machista.**

Esta **ideología**, no es ajena a ningún estamento de nuestra sociedad, ni exclusiva de los hombres, y muchas de las veces son las propias Instituciones quienes haciendo dejación de sus obligaciones (legales, éticas y políticas), las refuerzan, esto que para cualquier otra cuestión sería un **escándalo democrático**, en el caso de la igualdad de sexos es simplemente una anécdota.

Y esto nos da la medida del compromiso político de quienes hablan de igualdad desde esas instituciones.

El resultado es evidente. La deslegitimación de quienes la proclaman, de quienes luchan por ellas, fundamentalmente **las mujeres.**

Por eso **Aralar** apuesta por una sociedad de igualdad en **paridad**, y ¿Que significa esto? pues que además de ser iguales ante la ley queremos **ocupar** los mismos sectores de poder publico y privado que los hombres. En todos los ámbitos sociales y políticos

Queremos un cambio estructural de la sociedad que nos permita **empoderar a las mujeres para hacerlo.**

Un cambio que desde lo familiar (domestico, cuidados), hasta lo político pasando por el mudo de lo simbólico y la Cultura (fiestas, tradiciones, deportes...) cree una nueva **ideología paritaria** que se contraponga a la actual y sea la que sustente el desarrollo de la sociedad del futuro.

En el ámbito de la política diaria es evidente que nos enfrentamos a unas **elecciones** donde todas estas distorsiones estarán presentes aunque se han establecido cuotas de participación en las listas electorales

Aralar presenta a la única candidata, Aintzane Ezenarro. Nos espera una campaña totalmente masculinizada en la que la presencia de mujeres será solo simbólica, a esto nos referimos cuando hablamos de repartimos el poder, si no somos visibles, nunca seremos elegibles.

En este sentido y reconociendo los avances que en estos últimos años se han acometido consideramos fundamental para este objetivo:

1. El cumplimiento, desarrollo, modificación y evaluación constante de la ley 4/2005 Para la Igualdad de Mujeres y Hombres

La ley deo a posterior desarrollo muchas cuestiones fundamentales que es imprescindible abordar cuanto antes .Desarrollo Reglamentario Pleno.

Es también imprescindible Modificar la ley en los siguientes aspectos:

Establecer un catálogo de infracciones por conductas discriminatorias, dirigidas a **sancionar administrativamente a los cargos públicos, de designación política o que actúen desde la administración pública**, por su negligencia en sus obligaciones de promover y defender la igualdad.

Tasar de de manera clara las actividades privadas, y sus correspondientes sanciones, que tengan impacto social, (por

desarrollarse en la vía Pública o requerir de una autorización pública o permiso administrativo), que consideramos especialmente sensibles a la discriminación, como las sociedades astronómicas o los actos populares o tradicionales que den un mensaje distorsionado de la igualdad o sean contrarios a ella.

Modificar el decreto de la valoración de impacto de género, para que sean exigibles unas conclusiones mas claras en estas valoraciones, en el sentido de que definan claramente por donde tiene que ir la ley para tener en cuenta la perspectiva de genero. Quitarle cargas burocráticas y hacerla mas ágil y eficaz.

Cambiar el decreto de la creación de la defensoría de la mujer, para que sea una institución dependiente del Parlamento y no del Gobierno, en la misma línea que el Ararteko y las defensoría de la mujer de los países nórdicos.

Para que pueda actuar también en las discriminaciones del ámbito publico además del privado y no solo en laboral sino también en el social.

Para que pueda iniciar procedimientos judiciales, es decir, tenga legitimación activa procesal en la jurisdicción civil y jurisdicción laboral

Para establecer una coordinación clara con la institución del Ararteko. No se pueden duplicar cargos.

Impulsar el órgano Begira de detección de estereotipos sexistas y adecuarlo a la Ley de igualdad. Papel activo en esa detección de estereotipos ligados a la violencia de genero, y promoción de nuevos estereotipos que promuevan la igualdad el respeto y la paridad de la sociedad.

Un observatorio de igualdad participado por hombres y mujeres (Asociaciones por la igualdad), que colaboren directamente en la detección, denuncia y concienciación de todos los estamentos sociales que:

La mejor lucha contra la violencia de género es la lucha por la igualdad.

Venimos observando últimamente con asombro y preocupación que se da la siguiente paradoja: se desvinculan estas dos cuestiones. ¿Por qué?

Es muy fácil ponerse detrás de una pancarta para denunciar la muerte violenta de una mujer, pero no parece ser tan fácil decir y defender que tenemos los mismos derechos, ejemplos hay de sobra.

Un Diputado General puede cenar en Gaztelubide, donde las únicas mujeres que hay son las que sirven y no es un escándalo, un alcalde como el de Irun o de Hondarribia pueden privatizar fiestas para impedir la igualdad o Un Lehendakari puede asistir en Llodio a una celebración donde las mujeres tienen un papel de invisibilidad social o como mínimo de sumisión al hombre.

En este sentido:

Es muy **grave porque la situación lo es** que en el tema de la violencia de Género o Machista, No exista una Coordinación absoluta entre las Instituciones

En el tema de la Violencia de Género, tiene que existir en primer lugar una absoluta Coordinación para atender de una forma ágil y rápida, un enfoque integral y desde múltiples perspectivas es decir, que sea de ayuda a la hora de coordinar las diversas instancias implicadas, la revisión constante de los Protocolos, he incorporar la opinión de las

victimias .(Congreso Multidisciplinar sobre La Violencia de Genero e Intra familiar 8 de Marzo 2007)

Un ejemplo de esto es el mandato del decreto 148/2007 en el que se Instaba a la creación al G.V, de Centros para la Recuperación Integral de la violencia de Genero

A día de hoy inexistente por ejemplo en Gipuzkoa, a falta de creación de "unidades de igualdad", tanto en el ámbito público como en el privado, La inexistencia de Órganos de participación ciudadana, La prevención **y la asistencia** en temas Sanitarios. La cocordinacion entre Instituciones. La homogenización de la atención psicológica.

2. La adecuacion a la normativa Autonómica de la Ley 3/2007.En todos sus aspectos.

3. La Ley Municipal como herramienta para el desarrollo de las políticas de igualdad.

La nueva Ley Municipal tiene que reflejar y desarrollar claramente el papel de las distintas Instituciones a la hora de impulsar la igualdad.El articulo 3.5 de la LEY 4/2005 dice **“que se adoptarán medidas específicas y temporales destinadas a eliminar y reducir las desigualdades por razón de sexos en los distintos ámbitos de la vida”**, es evidente que además de este mandato, es muy importante fijar las competencias y responsabilidades de la Institución que esta mas cerca de la ciudadanía. Ya nos hemos referido anteriormente a **“las sanciones administrativas por conductas discriminatorias y a la tasación de actividades de impacto social”**, que también tendrían que reflejarse y o adecuarse en esta normativa.

Además es muy importante que los Ayuntamientos fomenten y elaboren.

- Un repaso de todas las competencias Municipales para establecer la perspectiva de Genero en cada una de ellas.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- Planes de Igualdad y Acción Positiva (todos los Ayuntamientos)
- Concejalías de Igualdad(más de 2.500 habitantes)
- Consejos de Igualdad (todos los Ayuntamientos)
- Presupuestos con Perspectiva de Género (todos los Ayuntamientos)
- Fomento Asociacionismo (todos los Ayuntamientos)
- Pisos de Acogida y Planes contra la violencia de género (más de 5000 habitantes)
- Planes de Conciliación en el ámbito Local (todos los Ayuntamiento).
- Incentivos en las Normativas Fiscales, Ordenanzas y Precios Públicos con el Objetivo de Premiar a las empresas y Asociaciones privadas que prevean Planes de Igualdad y Programas de Conciliación (Ayuntamientos y Diputaciones).

Es necesario el **desarrollo de una normativa jurídica**, que impida a los Ayuntamientos, (y se recoja en la Ley Municipal), **privatizar actos públicos, populares y tradicionales, con el fin de obviar el cumplimiento de la igualdad o evadir el cumplimiento de sentencias que desde el ordenamiento jurídico obligan a los entes municipales a organizarlos en igualdad.**

4. Cambio de normativas para la conciliación de la vida Laboral y Familiar en el ámbito político. La ley Estatal regula este tema en otros ámbitos de hay la necesidad de su adecuación a la Normativa Autonómica.

5. Creación de un Observatorio por la igualdad en el que participen hombres (que pertenezcan a Asociaciones por la Igualdad) y mujeres (de asociaciones feministas) que en colaboración con las demás Instituciones (Arateko, Emakunde y Defensoria), y que desarrollen una labor de difusión y concienciación.

Es importante dar el mensaje de que la igualdad no solo es cosa de mujeres

6. El GV a través de Osakidetza debe incorporar la perspectiva de género a todas sus intervenciones, en la detección de todos los problemas derivados de la sobrecarga que llevan las mujeres, para a continuación incorporar programas específicos con perspectiva de género.

7. **Empoderamiento.** Participación política de la Mujer: Uno de los objetivos prioritarios en la lucha por la igualdad es la visibilización de las mujeres y su participación en los espacios de toma de decisiones.

Lesbiana, gay eta transexualak

Aralarrek aniztasun sexualaren aldeko apustua egingo du, sexualitate aske eta osasuntsua izatea herritarrei dagokien eskubidea delako. LGT (Lesbiana, gay eta transexualak) kolektiboak, gutxiengo genero-sexuala den neurrian, berezko ekintzak eta politikak behar ditu, kolektibo honen eskubideak bermatu ahal izateko.

2003ko maiatzean Eusko Legebiltzarrak Izatezko Bikoteen legea onartu zenetik egoera erabat aldatu da Euskal Herrian zein Europako kontestuan. Lege horri esker lesbianek eta gay-ek izatezko bikotea osatzeko eskubidea lortu zuten. 2005eko ekainean Espainiako kongresuan Kode Zibila aldatu zen, ezkontzeko eskubidea lortuz. **Lesbiana eta gay-en nabarmentasuna izugarri handitu da gizartean azken urteotan, diskriminazioa eta homofobia, ordea, ez da gutxitu.** Transexualen egoera oraindik zailtasunez beteta dago, aurrerapauso batzuk egon diren arren.

Euskal Herrian, diskriminazio mota batengatik euren bizi-tokitik kanpo joan diren lesbianen, gayen eta transexualen kopurua ezezaguna da, eta homofobia eta transfobia gehienetan salatu gabe geratzen da.

- EAEko **Homofobiaren aurkako behatokia** sortzea proposatuko du Eusko Legebiltzarrean, orientazio sexualarengatik gertatzen diren diskriminazio guztiak jaso ahal izateko eta homofobiari aurre egiteko.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

Euskal Herriko mugimendu LGTrekin batera egitea bultzatuko dugu. **Behatokiak egindako hausnarketen arabera, sentsibilizazio kanpainak egitea bultzatuko du Aralarrek. Aralarren** ustez LGTen egoera sozio-ekonomikoari buruzko informazioa (pobrezia, langabezia, emakumeen egoera) jakitea ezinbestekoa da politika eraginkor bat egin ahal izateko.

- **Aniztasun sexualaren hezkuntza planak** proposatuko ditu **Aralarrek**, orientazio sexualak existitzen direla adierazteko asmoz, errespetua eta sexualitatea askatasunez bizitzeko eskubidea bultzatuko dituenak. *Bullying* homofoboaren aurkako politika egingo du **Aralarrek**. LGT kolektiboa diskriminatzen duten hezkuntza-erakundeei subentzio publikorik ez ematearen aldekoa da **Aralar**.
- Transexualen kolektiboaren aldeko ekintzak garatuko ditu **Aralarrek**. **EAEn bizi diren transexualen zentsoa egitea proposatuko du Aralarrek. Sexu esleipen-prozesua EAEn egitea Osakidetzaren bidez**, beste Autonomiei bideratu gabe, bultzatuko du **Aralarrek**. **Aralarrek** transexualitatearen des-psikiatrizazioaren aldeko politikak proposatuko ditu.
- **Ertzaintzan Homofobia eta transfobia salatze**ko protokoloa egingo du **Aralarrek**, ertzaintzak kasu hauen aurrean zer egin jakin dezan, inpunitate homofoboarekin apurtuz.
- **Aralarrek** mugimendu LGTk egiten duen ekarpenari eta aspalditik egindako borroka sozialari behar duen garrantzia eman nahi die, eta **ekitaldi zein omenaldiak bultzatuko ditu**.

4. Derecho universal a una vivienda digna

La vivienda ha sido una de las principales preocupaciones de la ciudadanía en los últimos años. Los precios se han disparado, subiendo mucho más que los salarios, y ello ha conllevado un gran endeudamiento a quienes accedían al mercado de la vivienda libre. Ante esta situación, la actuación de los poderes públicos, incluidos los autonómicos, ha dejado mucho que desear: una política de vivienda eficaz persigue que todos los ciudadanos tengan la posibilidad de vivir en una vivienda digna. Así de simple.

El papel desempeñado por los activos inmobiliarios como factor especialmente determinante (sobre todo, en el caso del sistema financiero español) de la situación de crisis económica profunda revela hasta qué punto las líneas dominantes de la política de suelo y vivienda, estimulantes del alza de los precios en sus respectivos mercados, deben ser puestas radicalmente en entredicho.

La última década se ha caracterizado, también en el ámbito de la comunidad autónoma, por la denominada política de “desregulación” del mercado del suelo y, por extensión, del de la vivienda. La acción del Gobierno y del Parlamento Vasco durante esta legislatura han resultado claramente insuficientes a la hora de regular y controlar estos mercados, sobre todo por la falta de una Ley de Vivienda largamente prometida. Por ello, consideramos que es imprescindible la aprobación de dicha Ley de Vivienda que contenidos que cubran los siguientes cuatro ámbitos:

1. **Carácter universal del derecho a la vivienda.**

Sin supeditación a límites de ingresos, pero con regulación amplia, extensa y rigurosa de las preferencias y condiciones de acceso, en función del estrato de población beneficiaria del sistema de protección.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

La garantía de la tenencia no se debe referir a la propiedad, promocionando la garantía del acceso en alquiler. Tenemos derecho a habitar una vivienda digna, no a ser sus dueños.

Posibilidad de inscripción en el registro de solicitantes a partir de la mayoría de edad.

Entrada en vigor de la Tutela Judicial del derecho a la vivienda desde el día siguiente a la entrada en vigor de la Ley, con efectividad plena en el plazo máximo de cuatro años (una legislatura).

Unificación de listado de demandantes de vivienda, así como del servicio de asignación de vivienda protegida.

Generalización de la calificación permanente y del régimen de venta forzosa en segundas transmisiones para el conjunto de las viviendas de protección pública.

2. Carácter integral de la política de Vivienda.

Aplicación y desarrollo de la Disposición Final cuarta de la Ley de Suelo y Urbanismo (2/2006), sobre políticas de fomento del alquiler de vivienda.

Desarrollo del Foro de encuentro de Urbanismo y Vivienda, previsto en la Disposición Adicional undécima de la Ley de Suelo Y Urbanismo (2/2006), con participación de las diferentes administraciones públicas de la CAV.

Corrección de la política fiscal, que prima el acceso en propiedad frente al acceso en alquiler.

Integración funcional y orgánica del Servicio Vasco de Vivienda

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

Corresponsabilidad de todas la administraciones públicas de la CAV en el desarrollo de la política de vivienda.

Corresponsabilidad de todas la administraciones públicas de la CAV en la elaboración y aplicación del Plan Director de Vivienda de la CAV.

3. Entidad del parque público de viviendas en alquiler. Fomento de la cohesión social. El destino preferente de los recursos públicos tiene que ser el fomento del alquiler protegido.

Dotación por las entidades locales de un programa específico de vivienda protegida en alquiler.

Preferencia de la calificación de alquiler protegido, de entre las viviendas sometidas a algún régimen de protección pública, hasta el cumplimiento integral de los objetivos de dotación del parque público de viviendas en alquiler.

Establecimiento de cupos de viviendas de alquiler protegido (50% del total de las viviendas protegidas) en el planeamiento urbanístico municipal.

Progresividad del cálculo de las rentas de alquiler protegido.
Exclusión de la cuantía de ingresos equivalente a la Renta Básica en el cálculo de la renta.

Intervención pública coordinada para la generación de oferta suficiente de vivienda protegida en alquiler.

Incremento de las ayudas públicas a la promoción, tanto pública como privada, de la vivienda en alquiler.

Intensificación de las medidas fiscales a favor del alquiler por las diputaciones forales de los tres territorios históricos.

Impulso a las iniciativas para la creación de alojamientos transitorios en parcelas dotacionales.

4. Tratamiento de la desocupación.

Tratamiento fiscal progresivo de las viviendas infrautilizadas (incluyendo la segunda residencia).

Canon o arbitrio no fiscal aplicable a la vivienda vacía, justificado desde el punto de vista de la sostenibilidad de la ocupación territorial.

Regulación de áreas preferentes de intervención urbanística en el mercado de la vivienda por motivos de desocupación.

Todo ello es, además de necesario, urgente: hay que corregir la política de vivienda que se ha llevado hasta ahora, porque los bajos tipos de interés hincharon la burbuja inmobiliaria en una coyuntura expansiva de la demanda sociológica (el estrato más ancho de la pirámide de población cumplió 30 años en 2006). Los fundamentos de esta política de desintegración expansiva, basada en la repercusión cada vez mayor del valor del suelo en el precio de la vivienda, han sido los siguientes:

- Los criterios establecidos de ordenación territorial y urbanística han favorecido que se haya clasificado, para su transformación urbanística, mucho más suelo del estrictamente necesario para cubrir las necesidades reales de desarrollo.
- Las administraciones forales han instrumentalizado una política fiscal que persiste en favorecer el acceso en propiedad a la vivienda, en detrimento del alquiler, garantizando de esta forma la ejecución rápida de los valores especulativos de suelo.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- La administración autonómica ha restringido conscientemente, a niveles que no han permitido una influencia determinante en los mercados, la promoción pública de vivienda protegida.
- La administración local, de manera generalizada, sigue sin poner en práctica la función reguladora de los patrimonios municipales de suelo.
- Se ha pospuesto, relegado o, incluso, bloqueado cualquier línea de integración administrativa orientada a coordinar o fortalecer el control de los valores del suelo y de la vivienda.

La acción del Gobierno y del Parlamento Vasco durante esta legislatura han resultado claramente insuficientes a la hora de regular y controlar estos mercados, a pesar de algunos avances.

- La legislación urbanística (Ley 2/2006, de Suelo y Urbanismo), no ha sido desarrollada de forma reglamentaria (todavía no han visto la luz los reglamentos sistemáticos), ni adaptada a la nueva legislación estatal básica (Ley 8/2007, de Suelo), con lo que sus posibilidades de aplicación se han visto notablemente mermadas.
- El desarrollo de la ordenación territorial (planes territoriales parciales) ha seguido basándose en el insostenible criterio de multiplicar (triplicar) las necesidades reales de oferta de suelo, tal y como viene definido en las vigentes Directrices de Ordenación Territorial.
- El enésimo bloqueo de la Ley Municipal permite acentuar en el actual contexto de reducción de ingresos presupuestarios, el papel subsidiario de la administración municipal, impidiendo así cualquier avance en el desempeño de su función legal, reguladora de los mercados del suelo y de la vivienda.
- La promoción pública de vivienda protegida no ha tenido como objetivo prioritario la dotación de un parque de vivienda protegida en alquiler, de dimensiones suficientes como para cubrir la demanda residencial en la fase histórica de su mayor dilatación sociológica.

- Nada se ha avanzado en los propósitos legales de promover la integración de la acción administrativa en materia de suelo y vivienda (Impulso coordinado de las políticas de fomento de alquiler de vivienda; Foro de encuentro de Urbanismo y Vivienda; Servicio Público Vasco de Vivienda).
- Fracaso, por último, en el objetivo declarado de aprobar una Ley de Vivienda acorde con las necesidades reales del conjunto de la población y, en especial, de los sectores sociales desfavorecidos, que regule el acceso a la vivienda como un derecho subjetivo atendible por las administraciones públicas y requerible en vía judicial.

Además de los cuatro ámbitos de actuación urgente que se han planteado al inicio, la política integral de vivienda que **Aralar** ha venido insistentemente reclamando pasa también por subsanar las carencias estructurales señaladas, en las siguientes líneas programáticas:

- Desarrollo reglamentario de la Ley 2/2006, de Suelo y Urbanismo, y adaptación inmediata a la nueva legislación estatal básica (8/2007). Esta adaptación no se debe limitar a cuestiones de compatibilidad formal, sino que debe abordar seriamente el problema de fondo de supresión de las expectativas especulativas de generación de plusvalías, en las que se ha venido fundamentando la promoción del suelo; lo cual implica la reforma sustancial de la técnica de la clasificación de suelo y de la vigente caracterización legal del suelo urbanizable.
- Esta adaptación debería contemplar la vinculación de los planes locales de vivienda y los consiguientes cupos de alquiler protegido al planeamiento urbanístico municipal.
- Revisión profunda de las vigentes Directrices de Ordenación del Territorio, introduciendo los principios de desarrollo sostenible y suprimiendo el factor de esponjamiento o multiplicación de la oferta de suelo respecto a las necesidades reales.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- Regulación en la Ley Municipal de garantías presupuestarias suficientes para fomentar la autonomía patrimonial de los ayuntamientos en materia de suelo.
- Control estricto y exhaustivo por el Tribunal Vasco de Cuentas de la ejecución y dinamización de los patrimonio municipales de suelo.
- Revisión del Plan Director de Vivienda que garantice la dotación, en el plazo de una legislatura, de un patrimonio público de vivienda en alquiler, capaz de cubrir las necesidades reales, desahogando la presión hipotecaria que constriñe el consumo y la economía real. Lo cual equivale a destinar la mayor parte de los recursos de promoción pública a esta forma de acceso a la vivienda, a un ritmo de 10.000 viviendas anuales de alquiler social.
- Desarrollo de los instrumentos legales de promoción de una política integral de vivienda, que coordinen y garanticen la convergencia de la acción en esta materia de las diferentes administraciones.

1.

5. Ingurumen politikak: Euskal Herria ekosozialista

En la actualidad el tan manido concepto de desarrollo sostenible, definido en su día como aquél que permite satisfacer las necesidades de las generaciones presentes sin comprometer la satisfacción de las necesidades de las generaciones futuras, viene a establecer la obligatoriedad de tomar en consideración la variable medioambiental a la hora de establecer otra serie de políticas. Este concepto que sobre el papel y en la boca de muchos políticos queda tan bien, es una utopía en el modelo de desarrollo que se lleva a cabo en la Comunidad Autónoma Vasca. El encontrarnos dentro de un sistema capitalista neoliberal, donde la búsqueda del rendimiento económico a corto plazo ha sido el objetivo principal, ha supuesto la quiebra del verdadero concepto de sostenibilidad, por un "parcheo verde", que se ha llevado a cabo desde las administraciones públicas.

La transversalidad que sin duda debe ser la clave de una eficaz política ambiental, no ha existido en relación a políticas como la energética, transporte, ordenación del territorio, industrial etc. Ejemplos nos sobran para poner cara a estas políticas, como la apuesta por las centrales térmicas, el tren de alta velocidad, la continuación de la incineración de residuos, desarrollos urbanísticos en zonas ambientalmente sensibles, explotaciones canteras dentro de Parques naturales, y por desgracia un largo etc. Si es cierto que, principalmente provocada por una mayor concienciación social, se han dado algunos pasos en aras a lograr esa transversalidad, pero sin plantearse el sistema de desarrollo, aspecto este que es clave para **Aralar**, el cambio de raíz, el cambio de modelo de desarrollo para verdaderamente encontrarnos ante un modelo sostenible, el ecosocialismo, todo lo demás no supone más que un "parcheo verde".

Importancia del Marco legal regulador:

Resulta vital, el dotarse de un conjunto de normas que regulen los diferentes ámbitos de actuación medioambiental, una regulación que debe ser acorde con los tiempos actuales y que recoja los cambios que se dan a nivel europeo en la

materia. Normas que ante el acoso constante a los recursos naturales del modelo de desarrollo actual, implante la transversalidad ambiental, y verdaderamente logren un modelo sostenible.

Es por ello, que resulta escandaloso, que 2 normas tan importantes por la materia que abarcan como, la Ley 3/1998 General de Protección del Medio Ambiente del País Vasco, y la Ley 16/1994 de Conservación de la naturaleza del País Vasco, estén totalmente desfasadas y superadas por la realidad normativa tanto comunitaria como europea. Es cierto que el reparto competencial entre el estado y la CAPV, concede a esta última una competencia de desarrollo y protección adicional de la legislación estatal, pero es que la asunción de esta competencia por parte del ejecutivo vasco es hoy en día cuanto menos deficiente. De esta manera una buena regulación en materias como actividades clasificadas y Evaluación Ambiental, dotarían de ese carácter transversal a las políticas de medio ambiente en relación, con la mayoría de Proyectos, planes o Programas que en diferentes sectores quieran ponerse en marcha.

Propuestas:

- Revisión de la Ley 3/1998, y acomodarla a la realidad normativa en todas las materias sectoriales y especialmente en materias tan importantes, como las actividades clasificadas y la Evaluación de Impacto Ambiental. De esta manera, sería conveniente desarrollar esta ley en las materias planteadas mediante una norma de desarrollo, que unifique el procedimiento de autorizaciones administrativas en base al modelo de Autorización Ambiental Integral, con la inclusión de la Evaluación de Impacto Ambiental.
- Superar el obsoleto modelo de la Evaluación Conjunta de Impacto Ambiental, y adecuarlo a la Evaluación Ambiental Estratégica, puesto en marcha por la Directiva 2001/42.
- Promulgar una nueva Ley para la protección del patrimonio natural y de la biodiversidad, superando la obsoleta Ley de Conservación de la naturaleza del País Vasco.

Contaminación Atmosférica

En tema de **calidad del aire** no se cumplen las exigencias de la UE, superándose año tras año en numerosas localidades los valores máximos permitidos legalmente en cuanto a calidad del aire. La mayor problemática reside en pequeñas partículas en suspensión que pueden afectar gravemente a la salud pública, provocando problemas respiratorios, cardiovasculares e incluso muertes. Partículas principalmente originadas por la industria y por el transporte en carretera.

Ante las superaciones que se detectaban, el Gobierno elaboró planes de acción posteriormente a lo exigido por la legislación, y se han demostrado insuficientes, ya que en la mayoría de los casos no abarcan el ámbito comarcal o la zona de afección, y los umbrales exigidos se siguen superando.

Además de los incumplimiento en materia de calidad de aire también esta la problemática global del **calentamiento climático**, por efecto de la emisión de diferentes gases de efecto Invernadero, en especial el CO₂. En este aspecto también en la CAPV, nos encontramos muy lejos de los valores establecidos para el cumplimiento del Protocolo de Kioto. De esta manera, sobre los valores referencia del año 1990 (valores a lograr según Kioto) del +15% que se concedía al estado español este ha superado con creces esos parámetros situándose en 2007 en +52%, y en el caso de la CAPV en un +45%, que aun siendo valores menos malos que los estatales siguen estando lejos de Kioto. A la hora de analizar este ámbito y hacer propuesta resulta muy interesante constatar que el 75% de las emisiones de GEI provienen del sector energético (34%), del transporte (22%) y de la Industria (19%), por lo tanto en estos ámbitos es donde principalmente hay que incidir. Es por ello que en las medidas que proponemos en este apartado, van principalmente orientadas a estos ámbitos, y hacemos una valoración crítica del Plan Vasco de lucha contra el cambio climático, donde se sigue apostando por “soluciones” como las centrales Térmicas de ciclo combinado cuando son unos de los mayores emisores de CO₂ a la atmósfera.

Por último también se hacen propuestas en otras formas de contaminación atmosférica que van adquiriendo mayor importancia en los últimos tiempos, como son la contaminación acústica, la lumínica y sobre todo nuevas formas de contaminación como las emisiones electromagnéticas, que sin tomar parte en la discusión actual existentes sobre la afección a las personas y al medio ambiente de las mismas, si creemos en base al principio de precaución (ante la duda fundada de que pueda existir riesgo para las personas o el medioambiente regular la materia) deben regularse.

Propuestas:

Calidad del aire:

- Revisión del ámbito de aplicación, desarrollo y seguimiento de los planes de acción de calidad del aire, en aras a cumplir los valores objetivos de 2010 en toda la CAPV. Realización de los mismos en todas las comarcas, no solo en aquellas donde la red de vigilancia establece que se han superado los valores de referencia.
- Hacer públicos, de manera individualizada, anualmente los valores de emisión establecidos para aquellas actividades sometidas a AAI, y las medidas a tomar en caso de incumplimiento legal.
- Revisar la ubicación de las estaciones de la red de vigilancia ambiental y los contaminantes que miden, dando cabida a las partículas mas pequeñas. PM 2,5.
- Realizar una Ley de Movilidad Sostenible; que como mínimo regule los siguientes apartados:
 - a) Integrar las políticas de desarrollo urbano y económico y las políticas de movilidad de modo que se minimicen los desplazamientos habituales y se garantice plenamente la accesibilidad a los centros de trabajo, residencias y puntos de interés cultural, social, sanitario, formativo o lúdico, con el mínimo impacto ambiental y de la forma más segura posible.

b) Adecuar progresivamente el sistema de cargas y tarifas directas sobre la movilidad a un esquema que integre las externalidades, que equipare transporte público y privado en lo que concierne a los costes de producción y utilización de los sistemas, y que regule la accesibilidad ordenada al núcleo urbano y al centro de las ciudades y disuada de hacer un uso poco racional del vehículo privado.

c) Planificar la movilidad sobre la base de la prioridad de los sistemas de transporte público y colectivo y demás sistemas de transporte de bajo impacto, como los desplazamientos a pie o en bicicleta.

d) Atender las necesidades de movilidad de las personas y de los flujos de mercancías en condiciones de capacidad, calidad, seguridad y sostenibilidad adecuadas.

e) Atender adecuadamente a las condiciones de movilidad de las personas con discapacidad.

f) Establecer mecanismos de coordinación para aprovechar al máximo los transportes colectivos, ya sean transportes públicos o transporte escolar o de empresa.

g) Promover los medios de transporte más ecológicos, especialmente los de tracción no mecánica, como ir a pie o en bicicleta, en especial en el medio urbano, y desincentivar los medios de transporte menos ecológicos.

h) Promover sistemas innovadores que favorezcan un uso más racional del vehículo motorizado privado, como el coche multiusuario o el coche compartido.

i) Poner en marcha fórmulas de integración tarifaria del transporte público en las áreas metropolitanas y promover medidas financieras que incentiven la utilización del transporte público.

j) Ajustar los sistemas de transporte colectivo a la demanda en los polígonos industriales y grandes centros de actividad.

k) Disminuir la congestión de las zonas urbanas por medio de medidas incentivadoras y de fomento del uso del transporte público y por medio de actuaciones disuasivas de la utilización del vehículo privado en los centros de las ciudades, con el fin de mejorar la calidad del aire en aquellas.

l) Fomentar actuaciones que contribuyan a la mejora de la seguridad viaria y a la reducción de la accidentalidad.

m) Promover la construcción de aparcamientos disuasorios para automóviles y motocicletas en las estaciones de tren y autobús y en las principales paradas de autobús con el fin de favorecer el intercambio modal, y en los accesos a las ciudades, con capacidad suficiente, en ambos casos, para atender la demanda de los usuarios y con un precio de aparcamiento, si existe, adecuado a su finalidad. Promover, asimismo, la construcción de aparcamientos seguros y adecuados para bicicletas en las estaciones de tren y autobús.

n) Avanzar en la definición de políticas que permitan el desarrollo armónico y sostenible del transporte de mercancías, de modo que, sin dejar de atender la demanda del mismo, se minimice su impacto, especialmente mediante el fomento de la intermodalidad con otros medios, como el ferroviario y el marítimo.

o) Promover una política intensa de educación ambiental en materia de movilidad sostenible.

Calentamiento Climático.

- Aprobar una planificación energética de medio y largo plazo que establezca objetivos concretos, de obligado cumplimiento, para el ahorro y uso eficiente de energía y la producción renovable. El

actual Plan Vasco de lucha contra el cambio climático, es de corto plazo (4 años). Cuando una planificación tendente a la producción total renovable exige una mayor plazo de planificación. (Para los escépticos ver el estudio de Greenpeace “Renovables 100%, Un sistema energético renovable para la España peninsular, y su viabilidad económica.”).

- Subvencionar la producción renovable de energía y proyectos de I+D, sobre sus aplicaciones, sobre todo de la biomasa, geotérmica, mareomotriz, termosolar y fotovoltaica. Poner fin a las subvenciones, directas e indirectas, a los combustibles fósiles y a proyectos de I+D en estas tecnologías.
- Moratoria en la construcción de nuevas Centrales Térmicas de Ciclo Combinado, hasta la realización del Plan energético señalado en el punto primero.
- Ley de Movilidad Sostenible señalada en el epígrafe anterior
- Utilización de las herramientas fiscales disponibles para bonificar la producción y consumo energético renovable.
- Promocionar y apoyar a las empresas que adapten sus procesos productivos minimizando su incidencia en el cambio climático mediante cambios a tecnologías más limpias, reducción del consumo de energía y de agua, implantación de sistemas de gestión ambiental verificados, etc.
- Facilitar la transferencia de tecnología en materia de energía renovables a los países empobrecidos en condiciones justas, en pago de la deuda ecológica.
- Promover campañas de sensibilización ciudadana y educación ambiental para que cada uno contribuya en su ámbito de acción a la reducción de emisiones.

Otras medidas en materia de Contaminación atmosférica.

- Ley de contaminación lumínica.
- Ley de Instalación de infraestructuras con emisiones electromagnéticas.

- Realización de mapas de ruidos en municipios de + de 20.000 habitantes, estableciéndose objetivos de reducción en base a los datos de los mismos, y adoptando medidas urbanísticas tendentes a minimizar el impacto acústico sobre la población.

Residuos.

La creciente generación de residuos se está convirtiendo en los países industrializados en uno de los mayores problemas medioambientales. El aumento sistemático de residuos, tanto en cantidad como en peligrosidad, está generando una agresión contra el medio ambiente y la salud pública sin precedentes para la que no se están buscando soluciones adecuadas. El objetivo principal de las políticas a seguir en esta materia es la de la aplicación del principio de jerarquía legalmente establecido a nivel estatal; prevención, reutilización, reciclaje, valorización energética y eliminación, pero de una manera veraz y sin interpretaciones interesadas. Es por ello que la mayor carencia en la CAPV es la falta de un marco normativo de desarrollo que unifique las políticas para todos los residuos en base a ese principio de jerarquía, y por otro lado en lo referente a los residuos urbanos la trampa que se esta realizando al encontrarnos que los Planes Integrales de Residuos Urbanos de los tres territorios históricos, es que sobre el papel todo queda muy bien pero a la hora de la verdad se sigue apostando por la incineración, considerándola como valoración energética, cuando a nivel europeo se ha establecido que debe considerarse como vertido y por lo tanto establecerse en el ultimo nivel de la jerarquía. De esta manera conviene recordar las conclusiones de 2003 del Tribunal de Justicia de la UE, del Asunto C-458/00. Según éste la quema de residuos en incineradoras, incluso las que tiene una recuperación de energía, han de ser consideradas Plantas de eliminación de residuos y por lo tanto esta tecnología ha de equipararse al vertido en la jerarquía europea.

“... una operación de incineración determinada constituye eliminación si ése es su objetivo principal, aunque se dé una recuperación incidental de energía...”.

Si tenemos en cuenta que de la composición de los residuos urbanos, la mayoría, el 35, 58 % es materia orgánica compostable, por encima del papel y cartón 28%, y plástico 11%. (datos de 2005 en la CAPV) Que a día de hoy no exista una apuesta clara por la recogida selectiva de la materia orgánica de los residuos urbanos y el compostaje, resulta del todo inexplicable.

Propuestas:

- Promulgar una Ley Vasca de Residuos, que entre sus principios o directrices principales contendrá:
 - El principal objetivo debe ser la reducción de la producción de los residuos, con la utilización de medidas fiscales positivas y penalizadoras, basadas en el principio quien contamina paga, para los productores de residuos.
 - Acuerdos voluntarios con las grandes superficies y el pequeño comercio, para que se comprometan a reducir los envases y embalajes de los que hacen uso, a potenciar la "producción limpia" de los productos que exponen a la venta y a vender también envases retornables, implantando paulatinamente Sistemas de Deposito, Devolución y Retorno SDDR. Haciéndose cargo de todos los envases que comercializan ayudarían a reducir en gran medida el uso de envases desechables.
 - Impulsar la recogida selectiva de los residuos y establecerla también en el caso de la fracción orgánica de los residuos urbanos, en aras a su valorización energética (biogas) y su reutilización mediante las técnicas del compostaje, desechando la incineración. Utilizando posteriormente las posibilidades que la recogida selectiva facilita para la aplicación de ordenanzas fiscales municipales en base al principio quien contamina paga.
 - Priorización de la gestión de los residuos a nivel municipal o comarcal, con la realización de planes a ese nivel y ubicación de infraestructuras. Sin perjuicio de la existencia de una

planificación con finalidad coordinadora a nivel del territorio histórico.

- Impulsar y consolidar el uso de los productos reciclados y reciclables para los cuales no hay un mercado consolidado y tienen dificultades para competir, en igualdad de condiciones económicas de mercado, con otros productos similares producidos con materias primas naturales de primera generación. Importancia de este aspecto en las compras publicas.
- Subvención de proyectos I+D destinados a la producción limpia y el reciclaje y valorización de residuos.

Naturaleza: Defensa de la biodiversidad, recursos naturales y espacios protegidos.

La principal problemática en este ámbito radica en que el actual sistema de desarrollo y la protección del medio natural van en direcciones contrarias, y por desgracia en la mayoría de los casos en detrimento del medio natural y por extensión de la biodiversidad. No hay más que ver como desde la promulgación de las Directrices de Ordenación del Territorio, allá por el año 2000, hasta hoy en día se han ido desarrollando aquellos Planes Sectoriales que establecían el marco de infraestructuras, léase PTS ferroviario, de carreteras, de actividades económicas..., y sin embargo otros planes sectoriales que en las propias DOT se establecían como estratégicos para regular el desarrollo sostenible y que a su vez deben de servir como contrapeso al desarrollo de infraestructuras que consumen recursos naturales y por ende deterioran los espacios naturales, por ejemplo zonas canterables y agroforestal, 9 años después se sigue sin tener noticia de los mismos.

Una de las mayores carencias que existe en la CAPV, en esta materia es que nos encontramos con una normativa del año 1994, que no integra en su interior la Red Natura 2000, esto es, las consideraciones de Zonas de Especial Protección para Aves (ZEPAS), ni los Lugares de Interés Comunitario (LIC), ni

en tratamiento jurídico-proteccionista de los mismos. Y por lo tanto no podemos hablar en nuestra Comunidad Autónoma, de una red de espacios naturales coherente e interrelacionada en base a la preservación de los mismos.

Propuestas

- Revisión y promulgación de una nueva Ley de protección de los espacios naturales y la biodiversidad, integrando en la misma la red Natura 2000. Estableciendo las herramientas de protección y gestión de dichos espacios de cara a la consecución de su calificación como Zonas de Especial Conservación. Legislación que expresamente prohíba la realización de actividades destructoras del medio como las canteras dentro de los espacios protegidos.
- Establecimiento de los corredores ecológicos para la interconexión entre los espacios naturales protegidos, y su régimen de protección
- Puesta en marcha del catalogo de Espacios Naturales Protegidos, y en base al mismo, desarrollar reglamentariamente una norma que establezca la evaluación ambiental de planes y proyectos que directa o indirectamente puedan afectar a los objetivos de dichos lugares (art 6.3, Directiva Habitat).
- Puesta en marcha del catalogo de Paisajes Singulares, con el establecimiento de los criterios de selección y objetivos de protección de dichos paisajes.
- Renovar y completar el catalogo de especies amenazadas, y la puesta en marcha de Planes de Gestión de las especies amenazadas.
- Catalogar las especies de flora y fauna invasoras y analizar su grado de expansión. Estableciendo medidas urgentes para su erradicación.
- Promover la investigación en producción y propagación de especies de árboles, arbustos y herbáceas autóctonas.
- Redacción y promulgación del Plan Territorial Sectorial, en el ámbito de las actividades extractivas, analizando y regulando la demanda. Priorizando medios y lugares de menor impacto medioambiental.

- Redacción y promulgación del Plan Territorial Sectorial, en el ámbito agroforestal, evitando la ocupación de terrenos de alto valor agrológico para el desarrollo de otra serie de infraestructuras o actividades económicas, y la implantación de un banco de tierras agrícolas.

1. ZIRRIBORROA

6. Hizkuntza, Hezkuntza eta Kultura, Euskal Herriaren ardatz

Hizkuntza Politika

Euskararen normalizazioa hizpide izan dugu azkeneko urte hauetan. Alde batetik, aurrerapausoak gertatu direlako (horiek azpimarratu ditu Jaurlaritzak), eta bestetik, gabeziak egon badaudelako (hori azpimarratu dute euskalgintzako zenbait eragilek).

Aralarren aurrera pausuak eman direnik ez dugu ukatzen, baina uste dugu ez direla euskararen berreskurapena bermatzeko nahikoak eta behar bezain sendoak.

Aldiz, gaztelaniaren kontrako urradurak gertatzen direla aldarrikatu du batez ere PPK, baita, baita PSEk ere. Urradura horiek daudenik ere sinistea zaila egiten den arren.

Azkeneko hogei urteetan aurrerakada handiak gertatu dira Euskal Autonomia Erkidegoan alor batzuetan, txikiak beste alor batzuetan eta, azkenik, batere aurrerapausorik egin ez duten esparruak ere badira. Hori bai, epe berean Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian euskarak izan duen bilakaeraren aldean, autonomia erkidegoan urrats handiak eman dira, batez ere —baina ez bakarrik— hizkuntzaren ezagutzari dagokionez. Alabaina, horrek ez du esan nahi emaitza horiek EAEn euskararen berreskurapena bermatzeko nahikoak direnik, izan ere erabileran oso gutxi egin da aurrera, eta kezka zabalduz doa euskalgintzan eta euskaldun askoren artean.

Nolako gizartea? Aralarrek 'pertsona eleanitzez osatutako gizarte nagusiki euskalduna' lortzeko moduko hizkuntza politikaren alde egiten du.

Euskara hizkuntza bizia izango bada, mintzaera nagusia behar du izan bere lurraldean, beste edozein hizkuntzak bezala. Oraingo honetan Euskal Autonomia Erkidegoaz ari gara: eskualde bakoitzaren abiapuntu soziolinguistikoa ezberdina den arren, eskualde guztiek dute lege-marko bera.

Hori horrela, asmatu egin behar da nola jardun eskualde guztietan egin dezan aurrera euskararen normalizazioak. Gauza bat argi izan behar dugu: euskararen normalizazioak eskatzen du euskara guztion hizkuntza izatea, ez bakarrik abertzaleona. Guztioi dagokigu hizkuntza hari horretatik ere bultzatzea.

Hezkuntza ereduak

Inon aurrerapausorik egin bada, hezkuntza sisteman izan da. Gizarteak arlo honetan egin du euskararen aldeko apusturik sendoena eta irakasleen erantzuna ere, neurri berekoa izan da. Ez dago beste arlo profesionalik irakasleen mailan erantzun duenik. Arian-arian, euskarazko ereduak aldeko eskariak eta irakaskuntzako langileen erantzunak egungo egoerara ekarri gaituzte, eta duela hogeit hamar urte gurasoen erdiek baino gehiagok euren seme-alabak A ereduan matrikulatzen bazituzten ere, egun %5 inguru dira lehen matrikulazioan seme-alabentzat eredu hori aukeratzen duten gurasoak.

Hala ere, gizartearen beraren bilakaerak eredu-sistema hobetu eta doitu beharra ekarri du derrigorrezko irakaskuntza bukatzean ikasleek hizkuntza ofizial biak nahikotasunez mendera ditzaten. Egun, zati batean baizik ez da gertatzen hori (D ereduko ikasleen bi herenek eta B ereduko heren batek). Gainera, eskolak bakarrik ezin du ikasleen euskalduntzea bermatu: aisialdian eta eskolaz kanpoko jardueretan askoz sendoago eragin beharra dago ikasleok euskaraz (ere) jarduteko nahikotasuna erdietsiko badute.

A eredua ez da baliagarria eta ez da bidezkoa. Elebitasunik ez du inondik inora bermatzen (beraz, legea ez du betetzen) eta batez ere horregatik gizarteak bizkarra eman dio. Edonola ere, azken urteotako etorkinen hazkunde handiak bizi berritu egin du A eredua zenbait hirigunetan, sarri ghetto bilakaraziz. Horregatik guztiagatik, marjinal bilakatzen ari delako, hezkuntza helburuak lortzeko balio ez duelako eta integrazioarako ere arazo delako, argi dago eredu horren jarraipena ez dela gure gizartearen onerako.

Lanbide Hezkuntzan D eredua hedatu beharra dago premiaz eta ereduak sistemak beharrezkoak dituen hobekuntzak aplikatzeko, diru eta giza baliabide

nahikoak esleitu behar dira, baina ezer berri abian jarri baino lehenago froga pilotuak egin beharko dira.

Aisialdian euskararen presentzia sendo areagotu beharra dago. Dagoeneko badakigu euskalduntzea ingurune soziolinguistikoari estu lotuta dagoela: beharrezkoa da eskolak oinarria jartzea, baina oinarri horiek ez dira nahikoa ingurune soziolinguistikoa nagusiki eralduna denetan. Bigarren arrazoiak erabilerarekin du zerikusia: euskara = eskolako hizkuntza identifikazioa gainditu egin behar dugu, erabileraren kaltetan baita. Baliabide nahikoak jarri behar dira helburu horretarako eta, hainbaten, kirolean egin behar da berebiziko apustua. Gazte eta gaztetxoan kirol jardueran euskara ohiko hizkuntza izan dadin, federazioak, monitoreak, entrenatzaileak eta enparauak euskaraz jarduteko plangintzak egin eta diru-baliabidez hornitu beharra dago. Lan hori, baina, ez dezake administrazioak berak bakarrik egin. Gurasoen inplikazioa ere ezinbestekoa da.

EITBko komunikabideak

Ikus-entzunezkoen eragina gero eta handiagoa da gaztetxoengan, baita euren hizkuntzen erabileran ondorioz. Horrek ikus-entzunezkoetan askoz arreta handiagoa jartzera behartzen gaitu.

ETB1 telebista osoa behar du izan fikzioa, eztabaidak, zinea, magazinak eta gainerakoak programatuko lituzkeena. EITBren erdarazko komunikabideek ere hizkuntzaren normalizazioan eragile izan behar dute. ETB2n eta Radio Euskadin eta Radio Vitorian euskararen eta euskal kulturaren presentzia normalizatzea, bukatu behar dute informatiboentzat bi hizkuntzetan eginiko elkarrizketek.

Euskarazko Bikoizketa Agentzia sortu eta estreinaldiko zinearen euskarazko bertsioak egitea premiazkoa da. Euskarara bikoiztutako pelikulen kuotak ezartzeko bideak jarri. Gazteei begira kultur jarduerak, ikuskizunak, kontzertuak eta antzekoak EAE osoan antolatuko lituzkeen organoren bat bultzatuko beharko litzateke.

Administrazio publikoa

Administrazioaren lan eskaintza hizkuntza-eskakizunekin lotzen dute zenbait komunikabidek. Euskaraz jakin gabe funtzionario izaterik ez dagoela ematen dute aditzera, nahiz eta ondotxo dakiten hori ez dela horrela, badagoela euskaraz jakin gabe funtzionario izatea, baina, ostera, inor ez daitekeela funtzionario izan gaztelaniaz jakin gabe.

Gizarteari argi azaldu behar zaio hizkuntza eskakizunak administrazioako lanpostuen erdietarako ere ez direla egun, eta gainera eginkizunen arabera mugatutako gaitasuna eskatu ahal izateko ezarri zirela, lanpostua eskuratzeko bidea erraztuz. Progresibitatearen printzipioaren arabera aplikatzen direla Hizkuntza Eskakizunak.

Hori horrela, administrazioak badu hizkuntza eskakizunekin beste eginkizun bat zuzendu beharra. Egokitu egin behar dira hizkuntza eskakizunak; lanpostuari areago doitu behar zaio eskakizuna, lanpostu eta betebeharrak zehatzei. Hizkuntza eskakizunak lanpostuaren ezaugarriari gehiago lotzeak ekarriko du, beharbada, zenbait lanpostutarako hizkuntza-eskakizuna apaltzea –edo arrazoizkoago bihurtzea, ahozko harremanak baino izango ez dituenari ahozko trebetasuna baino ez eskatuz, adibidez–. Baina edonola ere, herritarrari aukerako hizkuntza erabiltzeko aukera ziurtatuko zaiola bermatu behar da Hizkuntza Eskakizunen bidez.

Euskal administrazioan sartzeko euskarazko ikastaroak. Zergatik ez? Gaur egun lehenengo oposaketak, gero, lanean dagoela, liberatu egiten dira euskara ikasteko. Zergatik ez alderantziz? Ikastaro trinkoak administrari laguntzaile euskaldunak prestatzeko (puntuak emango lizkioke oposaketei begira, baina inportanteago, testuak idazten, jendearekin berba egiten... jakingo lukete).

Euskal Autonomia Erkidegoko administrazioak, hizkuntzaren normalkuntza prozesuko gidaritza hartu nahi badu, eredu bilakatu beharra dauka.

Berari dagokio ez bakarrik besteentzat arautzea (kontsumitzaileen eskubideak zehaztu dituenan egin duen moduan), baizik eta, lehentasunez, herritarren hizkuntza-aukeraketa librea une oro ziurtatzeko ahalegina egitea, arian-arian baina etenik gabe, administrazioaren atal eta modu guztiak kontuan harturik. Izan ere, zenbat Merkataritza erakunde autonomiadun, zuzenbide pribatuko erakunde publiko, eta autonomia erkidegoko sektore publikoko gizarte eta fundazio daude, ez jada herritarrari berak nahi duen hizkuntza erabiltzen uzten ez dionik, baizik eta normalizazio-plangintzarik egin ere egin gabe dutenak? Hizkuntzaren normalizaziorako bitartekoak, lehentasunak, hedapena, epeak eta egutegiak gardentasunez azaldu behar zaizkio herritarrei.

Hizkuntza Politika sailaren kokapena: Hizkuntza-politikak administrazioearen sail, atal eta eginbide guztiei eragingo badie ezin du inongo sailen menpeko atal izaten jarraitu. Administrazioaren erdi gunean kokatuta behar du, hortaz, Kultura sailetik atera egin behar da eta lehendakantzara eroan, hizkuntzaren normalizazioaren lan transbertsala izan behar duelako: sail guztiak inplikatu behar dira, guztietan egin behar da ahalegina. Hizkuntza normalizatzea ez daitekeelako kultura arlora mugatu, hori baino askoz gehiago beharko baitugu. Sail guztiek eragiten dute hizkuntzaren erabileran, hasi Lurralde Antolamendutik eta buka Justizian, nahi bada. Hortaz, sail guztiek dute normalkuntza prozesu antolatuaren behar gorria.

Ertzaintza eta Osakidetza. Herritarrekin harreman ohikoa eta estua duten sailak dira biak ala biak, baina euskararen normalizazioari dagokionez, sailik atzeratuenetakoak dira. Normalizazioan aurrerapauso sendoak egin behar dira bietan beranduago gabe. Premiaz.

Administrazioak jendaurrerako zerbitzu guztietan behargin elebidunak ipini behar ditu. Hasteko, langile bat baino gehiago diharduten zerbitzuetan, gutxienez batek euskalduna izan behar du. Berdin Ertzaintzaren patruiletan zein ogasuneko leihatilan. Batetik, euskaldunen oinarritzko hizkuntza eskubideak bermatzeko, eta bestetik, legeak administrazioari herritarraren hizkuntza aukera ziurtatzea agintzen diolako.

Udalerri Euskaldunen Mankomunitatea

UEMA indartu eta Administrazioak erakunde horrekin harremanak normalizatu beharra dago. Udalerri euskaldunak ezinbestekoak ditugu euskararen berreskuratze prozesuan, gehiago ala gutxiago euskaraz normaltasunez bizi diren gune ia bakarrak (eta azkenak?) horiek baititugu. Euskara gizarte-alorrean nagusi den tokietan (euskaldunak > %70 esaterako), administrazioak euskararen gune bereziak sortu behar lituzke eta politika berariazkoak bultzatu, inguru horietan euskara izan dadin hizkuntza nagusia bizitzaren alor guztietan. Beste gune batzuetan ere aurrera egin nahi bada, gizarteak Udalerri euskaldunen erreferentzia eta adibidea behar-beharrezkoa du. Gero eta urriagoa den lurralde eremu euskalduna babesteko borondatearik badago, UEMA bultzatzea ezinbestekoa da.

Euskararen normalkuntzarako zerbitzu homologatuak eratu behar dira udal guztietan, biztanle kopuruaren arabera osaketa bermatuz. Udal lege berrian jaso behar litzateke hori, besteak beste.

Kargu publikoak eta euskara. Ordezkaritza publikoek EAEko bi hizkuntza ofizialak jakitea xede izan behar lukete talde guztiek. **Aralar**ren konpromisoa da euskaraz eta gaztelaniaz jarduteko gai izango direla EAEko administrazioetan arituko diren hautetsi guztiak.

Espainiako Administrazioa edo Euskararen erabilerarik eza

Ausardia ez, erabakimena beharko da, Espainiako gobernu legea betetzera ekarri nahi bada. Auzitegi Konstituzionalak aspaldi argitu zuen hizkuntzaren normalizaziorako legeek autonomia erkidegoetako administrazio guztiak barne hartzen dituztela, guztiak. Espainiako gobernuak, beraz, betetze bidean jarri behar zituen, aspaldi jarri ere, autonomia estatutuak eta 10/82 legeak xedatzen dutena, baina ez du egin. Gobernu joan, gobernu etorri, sozialista zein popular, Estatuaren administrazioak ez du hizkuntzaren aukeraketa librea bermatzeko inolako pausorik egin. Eta hala ere, Jaurlaritzak inoiz ez du gai hori mahai gainean jarri, inoiz ez du ahaleginik egin Estatuako erakundeek herritarren hizkuntza eskubideak berma ditzaten. Gaur egun, alderdi sozialista da Espainiako agintean. Berari dagokio, beraz, Estatuaren administrazioarako ere

normalizazio planak bultzatzen hastea. Baina horrela egin ezean, Jaurlaritzari dagokio hori exijitzea.

Etorkinak

Lehenago Espainiako lurretatik bezala, gero eta gehiago dira Ekialdeko Europatik, Hego Amerikatik eta Afrikatik gurrera etorri diren pertsonak. Lanera etorri dira, eta asko eta asko betiko geratuko dira hemen. Helduekin lan bi behintzat egin behar dira: lehenengoa, hemen hizkuntza bi daudela jakitera eman eta euskara ikasteko aukera ahalik eta gehien erraztu behar zaie. Zertarako? Beharbada bizitza arrunterako ezinbestekoa ez den arren, Euskal Herrian integratzeko tresnarik eraginkorrena delako.

Gizarte Zerbitzuekin eta sindikatuekin egin beharreko lana da hori, lehenik. Areago, eremu euskaldunetara etorritakoei, Lanbide ikastaroak eskaini dakizkieke, euskararekin batera. Ofizio batekin batera euskara.

Etorkin horien seme-alabentzat, D eredua aukera dezaten lan egin behar da: hizkuntzaren geroak, baina baita integrazio sozialak ere eskatzen du lan hori egitea.

Egun, ordea, Inoiz eskolatik pasa gabekoentzat euskara ikastarorik ez dago!!!! Ez hori bakarrik erdararik gabeko euskalduntze materialik ez dago... Eta gaztelaniaz ez dakiten etorkinak, harrigarria bada ere, euskararekin batera gaztelania ikastera behartzen ditugu, horretarako ikastetxearen beharrik izango balute moduan.

Helduen euskalduntze alfabetatzea

Helduen euskalduntzeari dagokionez sakondu egin behar da azkeneko urteetan eginiko lanean. Mesfidantzak eta lehia gorria alde batera utzi dira, eta badirudi gobernuaren eta helduen euskalgintzaren arteko elkarlana inoiz baino errazagoa eta, beraz, oparoagoa dela. Irakasleen lan baldintzak hobetuz jarraitu beharra dago, lanbidearen prestigio soziala handitzeko. Euskaltegien mapa osatzeari ekin beharra dago behingoz, helduen euskalduntzea ahalik eta eraginkorrena izan dadin. Eta dibertsifikaziorako aukerak aztertu behar dira,

helduen euskalduntzeak esparru gehiago har ditzan. Honetan ere, ausardia beharko da.

Modelo berri bat eraiki behar da euskalduntzea, erabiltzea eta integratzea batera landuko duena eta horretan berbalagun eta antzeko ekimenek zabaldutako bideak sustatu behar dira.

Berbalagun egitasmoa bultzatu egin behar da, baliabidez hornitu, gero eta gehiago izango diren euskaldun berriei euskara erabiltzeko aukerak emateko ekimen bikaina delako.

Gizarte ekimeneko euskalgintza

Gizarte Ekimeneko Euskalgintzari dagokionez, administrazioarekin harreman-marko egonkorra eskaini behar zaio, marko horretarako legealdi osorako iraupena bilatuz. Erakunde asko dira hizkuntzaren normalizaziorako lan eskerga egiten dutenak, euskararen berreskurapenean ezinbesteko lana egiten dutenak. Hala eta guztiz ere, urterik urterako plangintzak diseinatzerantz derrigorturik daude, sarritan ez baitute jakiten urte bi barru zein baliabiderekin kontatu ahal izango duten. Batez ere hedabideen kasuan, legealdi osorako egonkortasuna eskaintzea behar-beharrezkoa da, esate baterako lurreko telebista digitalak euskaraz eskaintzeko proposamena egin nahi duten elkarteei begira. Horretan ere atzetik ailegatu nahi ez badugu, funtsezkoa da eragile sozialek eta administrazioak elkarlanerako bitartekoak aurkitzea, euskarazko eskaintza kalitatezkoa behintzat gure autonomia erkidegoko esparru guztietara hedatu dadin.

Teknologia berriak

Euskarak teknologia berrietan tokia izan behar du: Internet, gailu mugikorretan, teknologia linguistikoan, etab.etan. Bertako hizkuntzen industria bultzatu eta sektorea trinkotzeko neurriak eta ekimenak abiatu. Hizkuntzen industrien I+G+b gunea antolatu (CIC-berbagune). Bertako industriari lehentasuna eman kanpokoaren aurrean.

Interneten euskarazko edukiak ugaritzeko neurriak indartu, eduki entziklopedikoak bereziki. Interneteko euskarazko entziklopedia abian jarri. Kontsumo handiko produktuen lokalizazioa indartu.

Euskararen corpusaren normalizaziorako baliabide teknologikoak landu.

Euskararen analisirako oinarrizko tresnen azpiegitura indartu. Euskararen Corpus Orokorra, corpus eleanitzak, ahots-corpusak, etab. Euskaltzaindiak euskararen corpus normalizazioaren abiadura azkar dezan baliabide ekonomiko handiagoz hornitu

Euskarazko produkzioa munduratzeko euskararen eta erdara nagusien arteko itzulpen automatikoa bultzatu. Euskarazko produkzioa, literarioa bereziki, hizkuntza nagusietara itzultzeko laguntzak handitu.

Komunikabideak

Euskarazko komunikabideen kontsumitzaileak aukeratzeko parada izan dezan baliabideak jarri behar dira, kalitatean aurrera egiteko lehia ezinbestekoa baita. Kalitatearen uretan sarturik, ezin aipatu gabe utzi euskarazko herri komunikabideetan diharduten kazetarien lan baldintzak eta prestigio profesionala. Helduen euskalduntzearen sektorearekin egin den moduan, profesional horien baldintzak hobetzeko planteamendu bateratua egin beharra dute administrazioak eta hedabideen enpresek. Administrazioaren laguntza zuzena ezinbestekoa da, lehia erdarazko komunikabideekin ematen baita lehenik; euskarazko komunikabideak baino hamaika gehiago direnak eta baliabidez askoz aberatsagoak direnak.

Hizkuntza-paisaia

Herrietan dermio izenak jaso eta seinalizatu. Gorde eta babestu ezean, aldaketa azkarrak eta sakonak gertatzen dira hizkuntza paisajea, populazio erdaldunaren proportzioa handia den eremuetan bereziki. Herri inguruko landen, basoen, iturrien eta erreken jatorrizko izenak jaso eta bide seinaleen bidez agerian jartzea lehentasunez burutu beharreko lana da.

EAEn ekoiztutako produktuetan, bereziki jatorri izendapena dutenetan, euskararen marka bultzatu behar lirateke, produktuok lehentasunez euskaraz etiketatuta egon daitezzen.

Era guztietako merkataritza eta zerbitzu guneetan hizkuntza paisaia ele bietan jartzea lehentasuna behar du, bai kanpo errotulazioari dagokionez, bai produktuen izenei dagokienez ere.

Erdal abizenak erdaraz idatzita behar duten bezala, euskal abizenak euskaraz idatzita behar lukete. Herri eta toki izenak bezalaxe, normalizazio zeinu litzateke abizenak ere behar bezala idatzita ikustea.

Sentsibilizazioa eta euskararen bilakaeraren historia gizarteratzea

Gaztelaniak horren beharrik ez duen arren, gaztelaniaren erabilera sustatzeko eta zabaltzeko kanpaina betean daude zenbait komunikabide eta erakunde une oro. Tamalez, sarritan gaztelaniaren sustapen kanpaina baino, gehiago dirudi euskararen berreskurapenaren aurkakoa, komunikabiderik indartsuenen eskutik jasan behar izaten duguna (Ingurumaria horretan baizik ez daiteke ulertu, adibidez, PSEk oraintsu egindako Hizkuntza Politikarako proposamen sinesgaitza).

Kanpaina zorigaitzoko horien planifikazioa agerikoa den bezala, bistakoa da euskararen aldeko kanpainen ahulezia eta planifikazio urria. Normalizazioak ezin du aurrera egin bizi duguna bezain giro gaiztotuan, baina ematen du normalizazioaren ardura nagusia duen euskalgintzako sektoreak, hau da, EAEko administrazioa, ez dela jabetu egoeraz, edo ez dakiela zer egin. Euskalgintzako beste esparru batzuei gertatzen zaien bezalaxe, aitor dezagun, bidenabar.

Etxepare institutua, edota euskal kultur munduko (bere adierarik zabalenean) ordezkarien ekarpen jarraitua eta planifikatua ezinbestekoak dira euskararen eta euskaldunen irudia hobetuko badira eta eraso baztertzaile erdarazaleari aurre egingo bazaio. Baina horiekin batera euskararen aldeko jarrera irmoagoa

eta askoz ohikoagoa erakutsi behar lukete ordezkari politiko euskaltzaleek, adibidez.

Euskararen gizarte-normalizazioaren alorrean I+G+B landuko duen erakundea sortu behar litzateke, alorreko agenteekin elkarlanean. Izan ere, erakunde horren betebeharreko bat euskararen berreskurapen prozesuaren aldeko sentsibilizazio jardun jarraitua eta planifikatua antolatzea behar luke.

Hezkuntza

Herri batek etorkizunik baldin badu, ezinbesteko du kalitatezko hezkuntza sistema. Hezkuntza sistema **integrala, inklusiboa, berrikuntzan oinarritutakoa, demokratikoa**, hots, **parte-hartzean oinarritutakoa**. Eta, noski, Euskal Herrian bizi garenez, **euskalduna**. Hezkuntza edozein gizarterentzat, edozein kulturarentzat etorkizuneko bermea da, ezinbesteko oinarria da, baldin eta identitate, kultura, ideia, proiektu guztiak errespetatu, aitortu eta onartzen dituen gizarte integratzaile, zabala eta kohesionatua nahi badugu. Baina Hezkuntza bermea izateko, kalitatezkoa izateko, finantziazioa behar da, errekursoak behar dira, hots, hezkuntzan inbertitu egin behar da. Legeak, erreformak eta errekursoak eskutik joan behar dira. Gogoratu gaur egun EAEn hezkuntzaren gastua BPGren %3,8a dela, Europar Batasuneko baxuenen artekoa: Europa % 6a da, batzaz beste.

Gure erantzukizuna eta egin beharra —gizarte anitz, aberats eta integratzailea helburu izanik— pertsona guztien gizarte integrazioa ahalik eta modu egokienean bideratzea da. Hemengoak izan ala ez, gure herriaren nortasunetik, hizkuntzatik, kulturatik, ingurunetik abiatu behar dugu gure herrian bizi dugun errealitate politiko, sozial eta kulturala ahaztu gabe eta marko orokorraren barruan ditugun errealitate desberdinak presente izanik. Ez dugu ahaztu behar garai hauetan gero eta etorkin gehiago datozkigula. Euren identitatearen eta kulturaren errespetutik abiatuz, gure hizkuntza eta kulturarenganako ezagutza eta interesa era positiboan zabalduz kulturen arteko interakzioa ahalbideratu behar dugu eta gure nortasun, hizkuntza eta kulturarenganako lotura afektiboak sor daitezen bideak irekia behar ditugu.

Beraz, testuinguru berri baten aurrean aurkitzen gara. Mundu globalizatu baten murgilduta gaude, eta, nahitaez, hezkuntza sistema, hezkuntza proiektua, garai berrietara egokitu beharra daukagu. Gizarte globalizatuari uko egin gabe eta tokian tokiko egitasmoak uztartuz. Norbanakoaren eta Komunitatearen nortasuna galdu gabe. Testuinguru horretan etorkinak artatzeko dugun harrera-eta integratze-ereduak eta hori gauzatzeak duen garrantzia berebizikoa da.

Gaur Egungo Errealitatetik Etorkizunera

2005-2009 legealdi grisenetakoa izan dela esan genezake. Konpromiso ugari gobernuaren aldetik, baina ekintza gutxi. Hitzetatik ekintzetara iragateko inpotentzia. Besteak beste, onartutako lege zein dekretu batzuk praktikara eramaterako orduan erakundeetatik ez dagoelako laguntzarik, errekurtsorik ezta babesik.

Oro har, esan genezake erakundeetatik ez dela hezkuntza sistema garai berrietara egokitzen jakin. Immobilismoan erori da eta aurrera egin baldin badu ikastetxeen eta irakasleen jarrera aktiboagatik, autonomiagatik, borondateagatik izan da. Baina hezkuntza sistema, hezkuntza proiektuak, ezin dira soilik ikastetxeen eta irakasleen borondatean oinarritu, baldin eta hezkuntza sistema kalitatezkoa, iraunkorra nahi baldin badugu. Ikastetxeen autonomia bai, baina erakundeen lidetgo, kontrol eta errekurtsoen babesa beharrezkoa da, baldin eta eboluzionatu, hezkuntza proiektu trinkoak eta kalitatezkoak bermatu nahi baldin baditugu. **Aralar**ren taldean sinesten dugu, elkarlanean sinesten dugu, eta berau oinarri izanik pentsatzen dugu bultzatzea daitezkeela etorkizuneko herritar parte-hartzaile, aktibo eta solidarioak izateko hezkuntza proiektuak. Alegia, ikastetxeak = irakasleak+ikasleak+gurusoak+garbitzaileak+.... Guztion artean osatzen baititugu auzoak, herriak eta hiriak.

Guztion diruarekin finantzatutako ikastetxe orok eskubide eta betebeharrak izan behar ditu. Legea denentzat berdina izan behar da, aspektu guzietan (kuotetan, matrikulazioan...). **Aralarrek** guztiontzako eskola defendatzen du, ikasle guztiak barnean hartzen dituen. Hasierako abiapuntuan euren artean dauden diferentziak gutxitzea helburutzat hartzen duena.

Inklusiboa. Aniztasunean oinarrituta segregazioari uko egiten diona. Eguneroko praktikaren gainean egindako hausnarketaz etengabeko hobekuntza bilatzen duena. Bizikidetzeta eta balore demokratikoak ikur propiotzat dituena eta euskara eta euskal kultura oinarritzat hartzen dituena. Helburu horiek erdiesteko balio duten eskolak dira ardatza.

Hezkuntzaren zama guztia ezin da eskolaren gain jausi. Baina eskola ez da uharte bat, berau kokatzen den auzoan, herrian, hots, ingurune hurbilean, heziketa sarea zabaldu, konpartitu eta denen artean landu behar dugu. Horrela hezkuntza proiektu integralak osatuz. Beraz, hezkuntza proiektuak lantzeko eta garatzeko orduan ingurune hurbileko agente guztien parte-hartzea ezinbestekoa eta garrantzitsua da.

Egitasmo berriak bai, baina baliabideekin.

Hezkuntza sailetik egitasmo berriak proposatzen direnean, edo eta hezkuntza erreformak planteatzen direnean, euren ardura guztia ezin da ikastetxeen gain utzi, autonomiaren aitzakiaz. Esaterako, Hezkuntza Sailetik “liburuen mailegua” delako egitasmoa bultzatzen bada, edo eta beste egitasmoren baten betetzea ezin da ikastetxeen eskuetan utzi. Ikastetxeek ere laguntza behar dute, errekursoak behar dituzte.

Irakasleen balorizazioa eta talde formakuntza. Irakasleak gutxietsita daude. Beraiekiko errespetua gero eta kaskarragoa da gizartearen aldetik. Irakaslearen lanari eta betetzen duen funtzioari duen garrantzia emateko egitasmoekin hasi beharra dago. Irakaslearen izena eta izana garai berrietara egokituz berrasmatu beharra dago, bai bere ikasketa akademikoaren inguruko hausnarketa eginez eta birmoldaketak planteatuz. Baita, etengabeko trebakuntzak indartuz, bereziki ikastetxe mailako talde trebakuntzak.

Eskola-mapa. Sare publikoa ardatz izango duen errealitatera egokitutako eskola-mapa baten beharrean gaude. Sareen arteko elkarlana bultzatuko duen eskola-mapa. Behar adina plaza publiko sortzeko oinarriak ipini behar ditu.

Hezkuntza legearen beharra. Gure hezkuntza sistema propioa diseinatzeko eta garatzeko oinarri sendoak finkatuko dituen hezkuntza lege baten premia daukagu. Gure curriculum propioaren bidez praktikara eraman behar dugu.

Ikastetxe publikoetan zuzendaritza-lanari bultzada. Euren kudeaketa ez da askotan eskatu beharreko minimoetara iristen. Zuzendarien hautaketa ikastetxearen eskuetan izateari ondo deritzogu, baina, beti ere, administrazioak bere ardura ahaztu ez badu eta eskaini beharreko prestakuntza, motibazioa eta babesa ematen badu. Ezin ditu noraezean utzi.

Irakasle guztien arteko berdintasuna/egonkortasuna. Irakasle guztiak pertsonen hezitzaileak izan behar direlako. Irakasleak, pertsonak osotasunean ulertu behar direlako irakasleak ezin dira gai partzial eta solteen irakasle gisa ulertu. Ulertu ezin dugun bezala pertsona guztien arteko berdintasuna aldarrikatzen dugun momentutik irakasleen arteko desberdintasunak irakasten duten alorraren arabera edo duten egonkortasun mailaren arabera.

Auzo eta herri normalizazio proiektuak ardatz. Etorकिन artatzea ikastetxe guztietan orekatuz. Eskola, edo eta eskolak, herrira zabalduz eta herria eskolara eta eskoletara zabalduz. Etorकिनeko herritar inplikatu eta aktiboak heziz, integratze bidean, kohesio soziala da azken xedea. Bakoitzaren kulturaren eta identitatearen errespetutik abiatuz, euskararen normalkuntza bideratuz. Etorकिन artatzea sare guztietara zabalduz ardurak partekatuz eta portzentaje beretan. Udalak koordinazio-gune izanik.

Integrazioa. Aniztasunaren trataera. Interkulturalitatea ardatz izanik.

Euskara. Erabilera planak ikastetxe guztietan abiarazi, auzo eta herri proiektuen barnean. Ikastetxearen jardun hizkuntza (ez soilik ikasgelakoa), auzora, herrira zabaldu. Tokian tokiko euskalkien erabilerarako irizpideak landuz. Euskararekiko harreman afektiboa landu eta bermatu. Irakasle etorkinari berezkoa duen kultura, hizkuntza aitortu eta errespetatuz. Atzerriko hizkuntzei duten garrantzia aitortuz, euren garapena eta ikasketa ziurtatuz.

Familia eta lan mundua uztartzeko bitarteko desberdinen garapena sustatu eta gauzatu. Familia guztiek aukera berdinak izan ditzaten: zerbitzu unibertsalak. Emakumeen eta gizonezkoen berdintasuna lortzeko urratsak emanaz. Haurtzaindegiak (0-3). Zaintza zerbitzuak. Jantokiak. Ordutegiaren egokitzapena.

Laikotasuna. Gure hezkuntza sistemak laikoa izan behar du. Erlijioak gizabanakoaren eta familien eremu pribatukoa izan behar du, edozein kasutan ere, eta, beraz, eskola curriculumetik eta ikastorduetatik kanpo egon behar du.

Eskola txikiak herri txikiak bizirik. Euskal Herria ez delako hiri bat baizik eta herri askoz osaturiko Herri aberats eta anitza, bakoitza bere idiosinkrasiarekin, bere ezaugarri, bere kulturarekin... Euskal Herria osatuz. Umerik gabeko, ikastetxerik gabeko herriak, etorkizunik gabeko herriak direlako, Herri bat eskola bat.

Helduen eskolak sustatu eta garatu. Berdintasunean aukerak zabaltzeko helduen eskolak izan dezaketen papera funtsezkoa da, bereziki emakumeen artean. Bizitza osoan zehar trebakuntza, heziketa, funtsezkoa da. Eta horretarako erakundeetatik ballabideak eskaintzea eta bideak irekitzea garrantzitsua da.

Auzo, herri, hiri hezkuntza proiektu integralak eta euskal curriculumak

Gaur egun hezkuntzaz ari garenean pentsatu behar dugu aldaketa garai batean bizi garena: gizarte desberdin batek hezkuntza desberdina behar du. Gaur egungo informazio gizarteak beste beharrak baditu, ikasi behar du jasotzen duen informazio hori guztia, bide hain desberdinetik kudeatzen. XX. mendeko irakasleak ditugu, XXI. mendeko ikasleekin XIX. mendeko geletan sartuta.

UNESCO erakundearentzat egindako txostenean, “Hezkuntza ezkutuko altxorra da” (Delors txostena), XXI. mendeko hezkuntzaren 4 zutabe azaltzen dira: Ezagutzen ikasi, egiten ikasi, elkarbizitzen ikasi eta izaten ikasi.

Ikasleak bizitzarako eta lan mundurako prestatu behar ditugu. Bizitza osoan zehar ikasi beharra baitago.

Ezagutzaren iturri anitz badira bai esparru formaletan bai ez formaletan ere. Ez da nahiko jakintza multzo bat eskuratzea, testuinguru desberdinetan jakin behar da aplikatzen, hau da, gaitasuna lortu behar da. Benetan sinesten badugu hezkuntza zerbait gehiago dela eduki batzuk ezagutzera ematea baino, apustu eder bat egin behar dugu ikasleek derrigorrezko eskolaldia amaitzean oinarrizko gaitasunak garatuak izan ditzaten.

Adimen anitza kontzeptua zabaldu egin da, hala izanda, gure eskoletan ezin da mantendu “betiko” adimenak lantzeko prozesua. Gaitasun pertsonalak, gaitasun sozialak eta erantzukizunerako heziketa landu behar dira, gure ikasleek lor ditzaten: autoezagutza emozionala, emozioak kudeatzeko gaitasuna, nor bere burua motibatzen gaitasuna, besteen emozioak ulertzeko eta onartzeko gaitasuna, parte-hartzeko trebetasuna.

Lehenengo aldia da Dekretu batek Oinarrizko Hezkuntza osoa arau bakarrean biltzen duela Lehen Hezkuntza eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza batera. Hori aurrerapauso bat da, baina Haur Hezkuntzak eskolaldi hasiera bezala agertu baino ez du egiten eta hor ematen dira lehenbiziko pausoak Oinarrizko Hezkuntzarako, beraz, hezkuntza mailan duen garrantzia eman behar zaio curriculumean ere.

Garrantzitsua da oso ikastetxeen autonomia beren hezkuntza proiektuan zehazteko zer eta nola irakatsi behar den, baina autonomia horrek eskatzen ditu beste gauza batzuk ere Hezkuntza Sailaren partetik: baliabideak, formazioa, kontrola, babesa. Autonomia ematea ezin da soilik izan erabaki zailak ikastetxearen gain uztea, adibidez, zein ikasgairi orduak eman eta zeini ez... Kalitatezko hezkuntza bermatu behar da.

Hezkuntzako lege orokorra

Aspaldi honetan askotan aipatu izan da EAEko Hezkuntza Sistema arautuko lukeen Lege Orokor baten beharra. Horrek Sare Publikoari zein Kontzertatuari (ikastolak barne) eragingo lioke eta gure hezkuntza sistema ordenatu eta arautuko luke.

- Gure ustez, Sare Publikoak izan behar du EAEko Hezkuntza Sistemaren ardatz. Beraz, Sare Publikoa subsidiario bihurtzearen kontra gaude.
- Lege horretan hezkuntza zerbitzu publiko bezala ulertzea nahi dugu. Are gehiago, beharrezko da ikastetxe kontzertatuek zerbitzu publikoaren aitortza egitea legean, hau da, zerbitzu publikoa eskaintzeko bitartekariak direla onartzea.
- Marko horretan ikastetxe publikoek eta ikastetxe kontzertatuek antzeko betebeharrak eta eskubideak izango lituzkete, sare bakoitzak kudeaketarako ezaugarri propioak izango dituelarik. Hala ere, hezkuntza eskaintzaren planifikazioa administrazio publikoaren esku egon beharko litzateke.
- Kudeaketan zenbait printzipio orokor onartu beharko lukete ikastetxe guztiek, hala nola: ikasle guztiei zabalik egotea, doakotasuna, kudeaketa demokratikoa, hezkuntza normalizazioa...
- Ikastetxeen autonomia ez da nahastu behar sare bakoitzak izan behar duenarekin. Eredu bi hauek bereiztea oso inportantea da.

0-3 zikloa. Haurreskolak

Familia eta lan mudnua uztartzeko bitarteko desberdinen garapena sustatu eta gauzatu. Familia guztiak aukera berdinak izan ditzaten: zerbitzu unibertsalak. Emakumeen eta gizonezkoen berdintasuna lortzeko urratsak emanez. **Aralarretik** ikusten dugu, eta aitortzen dugu Haurreskolak Partzuergoaren sorrerarekin eta garapenarekin urrats garrantzitsua eman dela zentzu horretan, baina bai pentsatzen dugu oraindik orain ere urratsak daudela emateko, eta Haurreskolaren izana eta kokalekua berdefinitzeko; hots, gure ustez, Haurreskolak hasteko hezkuntza sailaren menpe eta barnean kokatu beharko lirateke eta zikloa ez litzateke apurtu behar gaur egun egiten den bezala. Haurreskoletan 0-3 eskaini beharko litzateke. Izan ere, 0-3 zikloak pertsonen heziketan oinarrietakoa da eta hori lantzea eta garapena kalitatezko

izatea funtsezko dira, hurrengo etapekin lotuz eta hezkuntza proiektuan txertatuz, nahiz eta etapa horrek zaintza izaera ere eduki.

Lanbide Heziketa

Oinarrizko Hezkuntzan ezinbesteko gaitasuna bada komunikazioa, Lanbide Heziketan gure hizkuntzetan trebetasun nahiko lortzen dela bermatu behar da. Euskara bada, Euskal curriculumaren arabera, marko berri horren hizkuntza nagusia, koherentziaz, Lanbide Heziketan ere horrela jarraitu behar izanen du. Bestela, gure ekintzekin adierazten dugu euskara ez dela lan egiteko hizkuntza aproposa, bakarrik eskolako hizkuntza dela.

Delors txostenean agertzen den bezala porrota ekiditeko modu eraginkorrena aukerakotasuna zabaltzea da. Bideak eman eta heziketako atak inoiz ez itxi, formazio maila anitza eta eduki mota oso desberdinekoa eskainiz. Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzan bideak irekitzen joan behar da Hasierako Lanbide Prestakuntzarako programak balioetsiz, behar direnetan DBHko eta Lanbide Heziketako irakasleak elkarlana bultzatuz, ikasleei zer den Lanbide Heziketa ezagutzera emanez...

Lanbide Heziketa erlaintetako mailetan sustatu egin behar da, gizartearen beharrak ongi aztertu eta gero. Eskaintza zabala behar da premia guztiei egokitzeko, prestakuntza maila nahiko emanez lanerako eta hain beharrezkoa den etengabeko formaziorako.

Goi mailako Lanbide Heziketa, Unibertsitatea eta enpresen arteko elkarlana eta ezagutzen eta beharren transferentzia bultzatu beharra dugu kalitatezko hezkuntza nahi badugu.

Lanbide Heziketako irakasleek bereziki behar dute etengabeko formazioa, berrikuntza, ikerketa eta teknologia berriei lotuta.

Ikas komunitatea. Zerbitzu desberdinak

Ikas komunitatea hainbat eragile, elkartek eta zerbitzuek osatua dago. Sare konplexua osatuz, baina gehienetan soilik ordutegi koordinazioa soilik mugatzen dena, eta batzuetan ezta hori ere. Dena komunitate baten parte, hezkuntza, auzo herri proiektu bezala ulertu beharrean, partzialki ulertzen da, pertsona, umea bat dela, bere osotasuna, integritatea ahaztuz. Horregatik aldarrikatu eta bultzatu nahi dugu eskola ordutegi barruan eta kanpoan dauden zerbitzu osagarrien berrantolaketa, koordinazioa eta hezkuntza proiektuan txertatzea. Berauek aurrera eramaterako orduan eskolarekin, irakasleekin eta gurasoekin ardurak partekatzeak, eta antolatzeak. Praktikara eramateko araudien aldaketak eta araudi berrien garatzea administrazioaren aldetik: ikastetxeetan ematen diren eskolaz kanpoko klaseak (ingelera, musika, tailer desberdinak...), zaintza zerbitzuak.

Zer esanik ez, **testu liburuak** ikas komunitatean betetzen duten paperaren garrantzia eta berorren kudeaketa eraginkorra izateko jarraitu beharreko metodologiak duen garrantzia.

Oraindik goiz da Hezkuntza Sailak onartutako testu liburuen eta material didaktikoaren kudeaketa solidario eta parekiderako programa baloratzeko, momentuz urte bat daramagu (07/08) eta soilik martxan dago Lehen Hezkuntzako lehen zikloan. Emaitzak zeintzuk diren ikusiko dugu, hala ere, denbora izan dugu konturatzeko berriro ere betiko jokabideaz. Beharrezkoa jotzen dugun zerbaitekin, kasu honetan liburu testuen kudeaketa, izugarrizko zama suposatzen du ikastetxe baterako mailegua ongi kudeatzea. Kudeaketa horrek laguntza jaso behar du, administrazioaren laguntza zuzena izan behar du.

Konpartitzeko filosofia printzipioz txarra ez bada ere atzetik dakarrena ez da makala. Alde batetik, parte-hartzea boluntarioa izanik ikasleen arteko diferentziak sortzen ditu eta, beste batetik, liburugintza sektoreari lagundu egin beharko litzaioke sistema horrek suposatzen duen galera orekatzeak. Hori dela eta, gure proposamena txeki bidezko sistema laguntza zuzena ezartzea da, beti ere familia kide kopurua eta berauen diru sarrerak irizpide izanik.

Unibertsitatea

Aralarrek, bere pentsamendu politikoan oinarritzen den Unibertsitate Hezkuntza Proiektua argitu nahi du, lerrootan azaltzen diren ardatzak jasotzen duen proiektuari sostengua eta indarra eskainiz.

Euskal nazioan errotua. Euskal Unibertsitate Sistemak euskal kultura indartzeko eta nazioa eraikitzeke agente aktiboa izan behar du, kultur agerpide propioak —lehengoak, oraingoak eta gerokoak— zainduz eta gizarteratuz. Euskal Unibertsitate Sistemak euskal identitatea proiektatu behar du, bertan eta mundu zabalean, naziotasuna garatuz eta mundu zabaleko sare kultural sozial eta ekonomikoetan integratuz. Errealitate administratibo desberdinen zatiketa leuntzeko Euskal Herriko (Zazpiak Bat) unibertsitateen arteko loturak tinkotzearen alde egin behar dugu.

Euskalduna. Euskara da gure hizkuntza, gaztelaniarekin eta frantsesarekin batera. Euskara lehenesten dugu eta gure euskal identitatearen ezaugarri nagusitzat daukagu. Unibertsitate Sistemak, inongo hizkuntza baztertu gabe, euskara zaindu eta bultzatu behar du, erabilera aktiboaren esparrua izanik. Euskara eta unibertsitatea, unibertsitatea eta euskara elkarren beharrea daude nazio gisa hazteko. Euskara esparru guztietako komunikazio hizkuntza izan dadin lan egin behar da. Irakaskuntza eskaintzan Euskararen lehentasuna eta nagusitasuna aldarrikatzen dugu, munduko bertze hizkuntzek duten balio akademiko eta instrumentala aldi berean aitortuz. Unibertsitateetako aginteek, proiektzio publiko eta eredugarri edukirik, euskara bultzatu behar dute erabiltzaile aktiboak izanik.

Anitza eta demokratikoa. Aralarrek Euskal Herriko Unibertsitate Sistemaren baitako aniztasuna aitortzen du, eta bertan gara daitezkeen proiektu desberdinen zilegitasuna aldarrikatzen. Proiektuak bideratzeko demokrazia eta gardentasuna dira halabeharrezkoak. Sistema hierarkiko zaharkitua eta presio talde uherren eragina gainditze aldera Unibertsitate desberdinen barreneko antolamendu organoen demokratizazioa indartzeko lanarekin konprometitu

behar dugu. Giza eskubideak elkarbizitzaren oinarritzat jotzen ditugu eta, era berean, indarkeria unibertsitateko izpirituaren kontrakotzat eta etsaitzat jotzen. Giza gatazkak bideratzeko metodoa demokrazian oinarritutako estrategietan datza hala unibertsitatean nola gizartean ere.

Unibertsala. Aralarrek unibertsitatearen erroak Euskal Herrian kokatzen ditu, adarrak mundu zabalera luzatuz, ezaguera zabalduz eta emanaz. Ezinbestekotzat jotzen dugu Unibertsitatearen arloko eskumen guztiak geurean izatea.

Publikotasunean oinarritua. Aralarrek gizarte berdintasuna, ekitatea eta giza duintasuna sektore publiko indartsu batean oinarritzen direla sinesten eta aldarrikatzen du. Unibertsitatea zerbitzu publikotzat jotzen du eta, horrenbestez, baliabide publikoen nahikotasuna aldarrikatzen du Euskal Herriko Unibertsitate Sistemaren sostenguan. Aralarrek, publikotasunaren baitan antolamendu eredu desberdinen izatea onartu eta aldeztu du.

Integrala. Aralarrek ezagutza adar guztien arteko garrantzia eta unibertsitate berdintasuna aldeztu ditu. Euskal Unibertsitate Sistemak, bere osotasunean harturik, irakaskuntza eskaintza zabala eta integratzailea egin behar du, ezagutza-adar guztien arteko orekari eutsiz. Era berean adar guztietako irakaskuntza zehin ikerketa lerroak gara eta proiektu daitezkeen zaindu behar du, sor daitezkeen merkatu-joera baztertzailak ikuskatuz eta berariazko esku-hartze berronkatzaileak eginez beti ere gizartearen interesak lehenetsiz.

Formatzailea. Unibertsitate Sistemaren helburu nagusia, ikerketarekin batera, herritarrak ongi formatzea da. Irakaskuntzaren kalitatea bermatu behar da irakasleriari formaziorako aukerak eskainiz, ingurune pedagogiko egokiak bermatuz eta praktikarako baliabide didaktiko askoak irakasleen eskuetan jarritz.

Ikerketailea. Ikerketak ematen dio unibertsitateari bere-berea duen izaera; ez dago unibertsitaterik ikerketarik gabe. Unibertsitate Sistemak baliabideak jarri behar ditu irakasleen eskuetan, baita funtzionalak ere, ikerketan jardun ahal izateko. Ikerketak kanpoko baliabide ekonomikoak behar ditu garatzeko eta,

muga etiko eta sozialak kontuan hartuz, oro har zenbat eta baliabide gehiago ekarri orduan eta hobe. Baina, hori horrela izanik, merkatuaren logikatik aparte Unibertsitate Sistemak ikerketa-politika propioak diseinatu eta garatu behar ditu, merkatuak baztertzeko dituen arloetan ikerketa sustatzeko, gizartearen beharrei erantzuteko, eta, bertze alde batetik, goi mailako ikerketara ailegatzeko ahaleginetan ari diren taldeak laguntzeko.

Emailea. Euskal Unibertsitate Sistemak sortzen duen ezagutza gizarteari zor dio. Bildutako jakintza eta jakintza berria gizarteratu behar da eta gizartearen beharrei erantzun behar die, zekenkeriarik edo berekoikeriarik gabe. Euskal Unibertsitate Sistemak bere baitako komunitatetik ezagutza gizarteratzeko sor daitezkeen ekimenak eta tresnak (aldizkari elektronikoak, eztabaida edo mintzaldi gelak, paperezko orriak, e.a.) bultzatu eta lagundu behar ditu ekarpen berriei bideak eskainiz eta, aldi berean, inguruko gizarteari unibertsitate hurbiltzeko guneak jarritz. Unibertsitate Sistemak ezagutzaren transferentziarako sare propioa eratu behar du eta egun dituen tresnak indartu behar ditu. Unibertsitateak modu aktiboaz eta zuzenaz hurbildu behar dira herritarrengana eta langileengana, beren ezagutza enpresa munduan zein gizarteko beste edozein esparrutara zabaltzeko.

Ezagutzaren demokratizazioaren bultzatzailea. Ezagutza zientifikoa gizateria osoaren ondarea da. Subjektu guztiek daukate ezagutza zientifikora iristeko eta hartaz baliatzeko eskubidea. Euskal Unibertsitate Sistemak, ezagutzaren erabilpen partikularra eta partziala gaitzetsi behar du eta erabilpen demokratikoa bermatzeko tresnak eraiki behar ditu.

Dialektikoa. Euskal Herriko Unibertsitate Sistemak eragile aktiboa izan behar du Euskal Herriak dituen arazoan konponbidean. Indarkeria, ingurumenaren zainketa, ongizatea, zerbitzu publikoen kalitatea, hiritarren formazioa, elkartasuna, berradiskidetzea,... giza ekintza esparruetan dauden galdera eta erronkei erantzuteko agente dinamizatzailea izateko lidergoa, bere egin behar du. Unibertsitateek, eztabaida gune irekiak, anitzak, herrikoiak eta eraikitzaileak izan behar dute.

Inklusiboa. Euskal Unibertsitate Sistemak inklusio kulturaz blai egin behar ditu bere jardunbide guztiak. Inklusiboa izan behar du bere barne komunitatearentzat, eta inklusiboa izan behar du bere baitara etorri nahi dutenentzat. Aukera berdintasuna sustatu behar da, unibertsitatearen ekimenetan abiapuntu desberdinak badaudela aintzat hartuz eta bakoitzaren garapen-esparru propioari errekonozimendua aitortuz.

Gizatasunezko Meritu Sistemaren oinarritua. Aralarrek ontzat jotzen du norberaren zein erakunde merituak aintzat hartzea antolamendu ereduetan, giza aurrerakuntza indartzeko eta bultzatzeko. Baina merituak ebaluatzeko irizpideak eztabaidagaitzat jotzen ditu eta, aldi berean, oso kritikoa agertzen da egun meritutzat jotzen diren irizpide merkantilista hutsalekin. Produktzio zientifikoa oinarritutako irizpidez ez ezik izaera soziala dituzten irizpideak aintzat hartu behar dira, gizatasunean oinarritutako meritu sistema eraikitzeko.

Elkartasuna eta kooperazioa. Euskal Unibertsitate Sistemak laguntasun sare propioa sortu eta bultzatu behar du Ezagutzaren Demokratizazioa mundu osoan zabaltzeko.

Eusgarritasuna. Euskal Unibertsitate Sistemak Eusgarritasuna eta Ekologia balore propioetatik barneratu behar ditu eta bere jardunbide guztien gidaritzan zein garapenean izan behar dute.

Politika zientifikoa

Euskal Herria oro har, eta EAE bereziki, ez da aberastasun natural eta lehengai ugari dituen lurraldea. Hortaz, gizartearen ongizatea bermatzeko jarduerak ekonomikoak beste oinarri batzuk izan behar ditu eta horiek gurean sektore industrial eta zerbitzu-sektore sendoak izatean gauzatzen dira. Alabaina, bizi garen mundu globalizatuan industria- zein zerbitzu-sektoreak sendoak izateak jakintza eta berrikuntza muinean txertatuta dituen gizartearen antolatzea eskatzen du. Beraz, I+G+B jarduerak sendo sustatuko dituen politikoa zientifikoa garatu beharra dago. Halaber euskal gizartearen berrikuntzaren balioetan hezi behar da.

Aralarrek sustatuko duen politika zientifikoa gizartearen parte-hartzea izango du funtsean, politika horien ezarrera eta garapena ezin delako soil-soilik ordezkari politikoen eta alorreko agenteen ardura izan. Dena dela, **Aralarrek** politika zientifikoaren alorrean proposamen propioak ditu gizartearen aurrean jartzen dituenak.

Bestetik, **Aralarrek** alor militarrean egiten diren I+G+Bko jarduerak alde batera uztearen alde lan egingo du. EAEko enpresak, ikerketa-zentroak eta unibertsitatea teknologia militarra garatzeko lanak ez egitea defendatzen du, mezu antimilitarista arlo guztietan aplikatu behar baita.

Proposamen zehatzak

- **Enpresa-inbertsioa emendatzea.** I+G+B alorreko inbertsioan *Zientzia, Teknologia eta Berrikuntza 2010 Planak* jasotzen duen BPGarekiko jarritako helburua betetzetik urrun gaude oraindik, hots, horretarako BPGaren %2,15 baliatzetik. Helburu hori lortzeko, batetik, enpresek inbertsioak emenda dezaten sustatu behar da eta, bestetik, inbertsio publikoak igoera nabarmena izan behar du.
- **Inbertsio publikoaren gehitzea.** Inbertsio publikoa I+G+B alorrean egiten den inbertsioaren herena da gaur egun. Inbertsio publikoaren pisua handiagoa izan behar da eta legealdiaren bukaeran %42ra iritsi behar da. Eusko Jaurlaritzak eginiko inbertsio gehigarria bereziki unibertsitate publikoan egiten den oinarritzko ikerketa bultzatzera bideratu behar da.
- **I+G+B alorreko transferentziaren diru-esleipena kopuru errealetara eraman.** I+G+B alorrean eskumenaren transferentzia lortu berri da, baina horri esleitu zaion diru-kopurua, —86,5 milioi euro hain justu— txikiegia da, ez delako kontuan hartu Estatuak egiten duen inbertsio osoa. Hortaz, I+G+B alorreko transferentziaren diru-esleipena kopuru errealetara eraman behar da, hots, 480 milioi euro/urte.
- **Enpresa-sareak I+G+B inbertsioak handitzea.** Enpresa-sareak I+G+B inbertsioak handi ditzan neurriak bultzatu, hobari fiskalak barne, beren ekarpena BPGaren %1,25ekoa izan dadin. Enpresa txiki eta ertainak ahalegin horren protagonista izan daitezen bultzatuko da.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- **Innobasque eraldatu.** Innobasque antolatu da, EAEko gizartean berrikuntzaren kultura errotzeko erreminta moduan eta gure herria mundu mailako erreferente bihurtzeko lagun dezan helburuarekin. Helburuarekin bat etorrira ere, gaur arte goitik behera antolatu den ekimena izan da Innobasque. Nolabait, erakunde publikoetatik, Lehendakaria bera buruan, bultzatu eta sustatu da. Errealitate horri kamutsa deritzogu eta Innobasquek behetik gorako arnasa ere behar du, hots gizartetik bertatik sortuko dena. Hori horrela izan dadin, Innobasqueren eraldaketa burutzea proposatzen du **Aralarrek**.
- **Oinarrizko ikerketa bultzatu eta sendotu.** EAEren I+D sisteman ikerketa aplikatuak eta garapen teknologikoak duten pisu erlatiboa handiegia da. Oinarrizko ikerketa bultzatu eta sendotu beharra dago. Batetik, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa sailak oinarrizko ikerketa finantzatzeko baliatzen dituen diru-funtsak 2,5 bider handituko dira. Funts horiek nagusiki EHUren ikerketa-jarduera finantzatzera bideratuko dira.
- **Ikerketa-zentro publikoen sarea zabaldu.** 1980ko hamarkadan zentro teknologikoak sortu ziren eta gure zientzia- eta teknologia-sistemaren oinarri eraginkorra osatzen dute. XXI. mendearen hasierarekin, Donostiako DIPC eta Leioako Biofisika unitatea sortu ziren oinarrizko ikerketa helburu. Orain da garaia oinarrizko ikerketa burutuko dituzten ikerketa-zentro publikoen sarea handitzeko eta egituratzeko. Bikaintasunezko Oinarrizko Ikerketa Zentroen sarea (BERC) hedatu eta sendotu behar da. Horretarako unibertsitate publikoarekiko elkarlana ezinbestekoa ikusten dugu.
- **Espalazio bidezko Neutroi-iturriari ez.** Zamudioko parke teknologikoan kokatzeko hainbat erakunde publikoetatik bultzatzen ari den Espalazio bidezko Neutroi-iturriaren ekimena ez da egokia une honetan EAEko zientzia- eta teknologia-sistema sendotzeko eta indartzeko, gure sistema ez dagoelako presatuta eta ez duelako masa zientifiko kritiko nahikoa horrelako azpiegitura bati eusteko. Hori dela eta, **Aralarrek** ez du babestuko Zamudioko Espalazio bidezko Neutroi-iturriaren hautagaitza Europako erakundeen aurrean.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- **Hizkuntzaren Industriaren alorrean erreferente.** EAeko gizartea eleanitza izateak aukera paregabea da Hizkuntzaren Industria sendo bat antolatzeke, jada oinarriak baitauzkagu. Europa eta Ipar Ameriketako estatu batzuek apustu sendoa egin dute Hizkuntzaren Industriaren alorrean erreferente izateko beraien jarduera ekonomikoaren zutabeetako bat bezala. EAE neurriak hartu eta urratsak egin behar dira mundu mailan Hizkuntzaren Industriaren alorrean erreferente izateko eta horretarako beharrezkoa izango da, gutxien-gutxienik, alor horretako I+G+B jarduerak burutuko dituen bikaintasunezko zentro bat antolatzea.
- **CIC-Energiagune zentroa sortzea.** Energia eolikoaren alorrean erreferente dira munduan euskal enpresak. Ondorioz know-how teknologiko adierazgarria pilatu da enpresa horietan. Hori probestuz EAE energia alternatiboen alorrean, bereziki itsasoaren energiaren ustiapenean, erreferente bilatzeko urratsak egitea zentzuzkoa dirudi. Energia berriztagarrien alorrean bikaintasunezko I+G jarduerak burutuko duen CIC-Energiagune izeneko zentroaren sorrera beharrezkoa ikusten dugu.
- **Euskal gizartea zientifikoki alfabetatua.** EAeko gizarteak bere egin eta babes ditzan ikerketa zientifiko-teknologikoaren alorrean egiten diren inbertsioak eta berrikuntzaren kulturarekin bat egin dezan, ezinbestekoa da alor horietan egiten diren jarduerak ahalik eta informaziorik zehatzena eta egokiena izan dezan. Ondorioz, kultura zientifiko-teknologikoaren eta euskal zientzia- eta teknologia-sistemaren lorpenak gizarteratzen egiten den ahalegina indartu egin behar da, euskal gizartea zientifikoki alfabetatua izan dadin helburua izanik.
- **Ikasketa zientifikoak egitea bultzatu.** Nekez indartuko da I+G+B sistema bat gai ez bada sistema horrek dituen pertsona kualifikatuen beharra asetzeko gaitasunik ez badu. Oso kezkatzekoa da gazteen artean EAE alor zientifikoan dagoen bokazio zientifikoaren kantitate urria, unibertsitate-ikasketetan zientzia-alorreko matrikulazioak erakusten duenez. Ez gaitu lasaitu behar jakiteak fenomeno hori Europa mailakoa dela. Ahalegin berezia egin behar da berriazko programak abian jarrita eskola neska-mutilak ikasketa zientifikoak egitea bultzatzeko.

- **Politika zientifikoan parte-hartza sustatu.** Gizarteak politika zientifikoak eztabaidatzeko aukerak izatea osasun demokratiko onaren seinale izateaz gain, zientzia- eta teknologia-sistemari berari mesede egiten dio, zilegitasuna ematen dio. Horretarako, bestek beste, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Kontseiluaren izaera eta osaera birformulatu behar da gizarteak eta bere agenteek ere toki egokia izan dezaten bertan eta politika zientifikoaren diseinuan, jarraipenean eta ebaluazioan parte hartu ahal izan dezaten.

Kultura

Balentziaga eta Guggenheim museoen iruzurrak izan dira legegintzaldian kultura politikaren alderik ilunenak. Kultura eredu agortu baten ikur bihurtu dira. Ikuskizun handi, jaialdi erraldoi, itzelezko azpiegiturak, eta horiek guztiak kudeatzeko fundazio, enpresa publiko, gestio pribatua. Ereduak huts egin du. Eta ereduaren huts egite horrekin batera, Kulturaren Euskal Planaren legegintzaldia izan da. Kultur arloa ordenatzera etorri da. Horrenbestean, beharrezkoa. Baina ekarpen berritzaile gutxi. Gogoetak bai, baina ekimen gutxi, eta ausardiarik gabeak. Eta batez ere, agortutako eredu horren bidetik jarraitzeko asmoa: herri mugimendua, sortzaileak, artistak... alde batera uzten dituen eredu, kultur elite baten alde. Euskal Kulturaren Plana (Euskal Herri osorako, eta euskarazko kulturarena) behar zuena, Kulturaren Euskal Planean geratu da.

Herri izaera garatzeko eta indartzeko prozesuan, ezinbestekoa da kultura sendoa edukitzea. Euskal kulturak, euskararen kulturak, mugarri bereziak ditu. Mendetan zehar transmititutako kultur adierazpenak egungo kulturara egokitzen jakin izan du. Ezin ukatukoa da kultur arloan konpententzia osoa izateak ahalbidetu duela ere euskal kulturaren garapena azken 30 urteotan. Baina era berean, aukera paregabea galdu da kultura arloan aurrerapauso nabarmenak emateko. Eusko Jaurlaritzarentzat kultura ez da ildo estrategikoa. Ez soilik nazioaren zein hizkuntzaren garapenean; herritarren, pertsonen garapenean ere duen garrantzia ez da aintzat hartu izan.

Kultura politiken garapenak herri osoaren garapenari loturik agertu behar du. Eta gainerako arloetan planteatzen dugun modu berean, kultura arloan ere ezinbestekoa da eredu horizontalago batera jotzea, zeharlerroko politika gehiago landuz. Eredu guztiz kontserbadorea jorratu du azken urteotan Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak. Ausardia falta erabat nabarmena da. Plangintzetan planteamendu berritzaileen beharra ezinbestekoa da. Kultura planifikazioak ingurugiroaren analogia behar du izan, alegia, kultura politiken garapena garapen orokorrari loturik agertu behar da: kultur garapen jasangarria. Egungo administrazioetan zereginak arloka banatu dira (lurralde antolamendua, ingurumena, kultura, hezkuntza, kirola, turismoa...), eta gehienetan lotura handirik gabe egiten da lan. Kultura pertsonen garapen intelektualari erabat loturik dagoen neurrian, arlo horiek guztiak elkarloturik agertu beharko lirateke, kulturaren bidez.

Kulturak parte hartzea sustatzeko, sarean lan egiteko, gure gizarteko arazoei aurre egiteko beste begirada bat emateko parada ezin hobea eskaintzen digu. Baina administrazioak, eta Eusko Jaurlaritzak nabarmen, kultura eredu elitista baten alde egin du. Ikusi besterik ez dago ikuskizunen kulturak plangintzetan hartu duen lekua (zinemaldia, jazzaldia, Guggenheim, Balentziaga, Euskadiko Orkestra Sinfonikoa...), eta sormenera, herritarrek euren kultur kreatibitatea lantzerantz eta sustatzerantz bideratzen den ahalegin eskasa. Eta herri mugimenduak sustatutako kulturak azken urteotan errekonozimendu handixeagoa izan badu ere, txikiegia da honi ematen zaion garrantzia, aurrekontuetan bezala, plangintzetan. Jaialdi distiratsuek, proiektu erraldoiek, sustapen handien erraztasunetik urrun bizi da herri ekimeneko kulturgintza. Eta kultura zerbait bada, herrigintza da.

Ingurumen arloan agenda 21eko proiektuak abian jarri diren modu berean, kultur arloan ere Kulturaren Agenda 21 egitasmoak sustatu behar dira. Kultura ez baita gauza monolitikoa, bakarra. Kultura aniztasuna onartu ez ezik, aldarrikatu egin behar da. Indarrean dagoen mundializazio prozesua estandarizatzailea eta baztertzailerari aurre egiteko neurriak behar ditu edozein kultura propioak. Eta are gehiago geurea bezalako kultura txiki eta txikiagotu batek.

Kultura politiketan sormen artistikoaren, ikuskarien, kultura industrien, sustapenaren arteko oreka bilatu behar da, baina sormenak izan behar du ardatza, abiapuntua. Geure artistak, sortzaileak, musikariak, idazleak, bertsolariak, dantzariak, margolariak, eskulturgileak... mimatu behar dira, horien formazioa, garapena, sustapena eta proiektzioa zein nazioartekotzea bermatzeko programa zehatzak garatuz.

Izan ere, kultur sormena guztiz ahaztua dago instituzioengandik, eta baita Jaurlaritzako Kultura Sailarengandik ere. Ez dago kultura sortzeko ez espaziorik; ez politika, programa zein plangintzarik; ez sortutakoaren sareratze, zabalkunde zein promoziorik. Ospea lortu duten izarrek izan ezik, ez hasiberriek, ez punta-puntako artista ez direnek, ez dute inolako erraztasunik euren lana garatzeko, erakusteko eta zabaltzeko.

Kultura ondareari ere bere garrantzia eman behar zaio. Museo-politika gehiegi landu izan da, eta hortaz, ezinbestekoa da bestelako ahaleginak egitea ondarearen arloan: indusketa arkeologikoak bultzatu; ondare inmateriala ikertu eta zabaldu; memoria historikoan sakondu; artxibo, agiritegi eta liburutegien digitalizazioan sakondu; industria ondarearen ikerketa, berreskuratzea eta balorizazioa landu...

Kultura gizarte bazterketa gainditzeko tresna gisa erabili beharko litzateke, nortasun kolektiboaren osaketarako baliabide gisa. Eta honetan guztian, dimensio digitalaren gizarteratzean eta hauen sarbidearen garapenean kultura lagungarria izan daiteke.

Kultur arloan aldaketa sakonak behar dira honako eremuetan:

Azpiegiturak

Azpiegitura erraldoien loraldia bizi izan dugu azken urteotan. Ikono bihurtu dira eraikinak, eta alderdi arkitektonikoari ematen zaio garrantzia, edukiei baino. Izaera sinbolikoa eta monumentala ematen zaie egungo kultura azpiegiturei. Hirietako ikono berriak bihurtu dira. Kultura ikuskari moduan saltzen zaigu. Irauli

egin behar da egoera, errotik aldatu. Azpiegiturak herritarren zerbitzura jarri behar dira, kultura sortzeko gune bihurtu, herrien dinamizatzailerak, gizartea astintzeko guneak. Sormenak baino ez du bermatzen herritarrengan benetako eragina izatea. Kulturguneek herritar guztien eskura egon behar dute, eta ez elite bakar batzuen eskura. Eta horretarako, ezinbestekoa da azpiegitura guztiek beren plangintza zehatza edukitzea, informazioan, esperimentazioan, ikerketan, erakusketan eta kontsumoan oinarrituak.

Kultura ekonomiaren motore

Oraindik orain ez zaio kulturari aitortzen ekonomian duen pisua eta eragina. Krisi garaioan, inoiz baino gehiago aitortu behar zaio kulturari enpleguak sortzeko ahalmena, ekonomia bultzatzekoa. Bistakoena turismoan duen eragina bada ere, bestelako arlo askotan ere kultura ekonomiaren garapenaren sinonimo da. Horregatik, ezinbestekoa da kulturari inbertitzen duten enpresa zein norbanakoei pizgarri fiskalak ezartzea, zein interes baxuko kredituak eskaintzea, kulturaren garapena bermatzeko. Kultura industrien plangintza garatu behar du Eusko Jurlaritzak, sektorearekin koordinaturik. Kultur sortzaile, artista eta kudeatzaileei fiskalitate berezia jarri behar zaie, artisten kotizazio egunak gainerako langileenekin parekatuz.

Publiko berrien lortzea

Kultura kontsumoa ohiturekin erabat lotua dago. Baina Jurlaritzak ez du kultura kontsumoa sustatzeko plangintzarik, ez hezkuntza arautuan, ez gazteen artean, ez gainerako sektore eta gizarte taldeen artean ere. Ezinbestekoa da publiko berriak lortzeko sustapena lantzea, bereziki euskal kultur produktuena (euskarazko liburu, disko, ikusentzunezko, kultura digitaleko produktuen promozioa; antzez arteen, arte plastikoen ezagutza...). Kultur ohiturak haurtzaroan lantzen hasi behar dira. Eskola eta kulturguneen arteko loturak sakontzeko egitasmoak jorratu behar dira. Herrietako kultur eragileekin elkarlanean kultura zirkuituak abian jarri behar dira.

Euskal kultura euskal herriratzea

Euskal Kultura ez da soilik EAeko patrimonioa. Hain zuzen ere, izaera kulturaleko herri bat gara, eta kulturak izan behar du –historikoki izan den

bezala- euskal herrien loturarako tresna. Ipar Euskal Herrian zein Nafarroan euskarazko kulturak bizi duten egoera ahula aintzat hartuta (agintari politikoaren utzikeria, ankerkeria eta gorrotoaren ondorio, nagusiki), Jaurlaritzak bermatu eta babestu behar du euskal kulturaren garapena zazpi herrialdeetan. Horretarako, baina, ezinbestekoa da “Kulturaren Euskal Plana” “Euskal Kulturaren Plana” bihurtzea. Eta honetan ere, ezinbestekoa da ausardia gehiagoz jokatzeko.

Nazioartekotzea

Etxepare Institutua euskal kultura nazioartekotzera omen dator. Baina ez dugu ezagutzen bere egitasmorik, ez nola jorratuko duen nazioartekotze hori. Gaur egun arte, gure mugetatik kanpo jardun duten artistek (kantariak, idazleak, aktoreak, pintoreak...) bakarka jardun behar izan dute, apenas laguntzarik gabe. Euskal kulturak munduan tokia baduela erakutsi behar da. Artistei beren aukera eskaini behar zaie. Horrek berak prestigioa emanen dio euskal kulturari, gure mugetatik kanpo ez ezik, Euskal Herrian bertan ere, eta hau premiazkoa da.

Laburbilduz, hauek dira landu beharreko arloak:

- Irakurketa eta literaturaren sustapena
- Kulturaren izaera publikoa eta kolektiboa bultzatzea
- Hezkuntzaren eta kulturaren arteko politika komunak ezartzea
- Ondarea babestea, zaintzea, berreskuratzea eta herritaratzea
- Egile eskubideen birformulazioa eta horien kudeaketaren sistemen errotiko aldaketa
- Hedabideak eta kultur jarduna euskalduntzeko neurriak, bazterketa positibokoak
- Euskal Herrian egoitza duten hedabideen lege-araubidea programatu (talde horren barruan, zinemak eta film-banantzaileak daude)
- Euskarazko sortzaile eta ekoizleei diruz lagundu; ekoizpen eta kontsumo arloetan inbertsio publiko egokia egingo dela bermatuz; ikusentzunezkoen eskolak sustatuz; ekoizpen-areto publikoak eraikiz;

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

arlo teknologikoko transferentziak sustatuz eta Internet bidezko ekoizpena bultzatuz

- Euskaraz sortutako produktuak edo euskal kultur ekoizpenekoak direnak sustatzea; haien aldeko erakunde-kanpainak eginez.
- Kultur aniztasunetik abiatutako kultur plangintza, globalizazio prozesuetan hain tipikoak diren estandarizazioari eta banalizazioari aurre egiteko.
- Euskal kulturaren plangintza benetako euskal plangintza izan dadin neurriak hartzea, Iparraldeko eta Nafarroako sortzaileak eta eragileak bere baitan hartuz
- Nazio mailako proiektu estrategikoa garatu: Euskal Herriko Nazio Biblioteka; Etxepare institutua definitu eta edukiz hornitu; Euskal Herriko balleta bultzatu; zinemagintzarako oinarritzko azpiegitura eta egitasmoak bideratzeko bitartekoak jarri; antzerki areto eta kulturetxe sarea; autore eta artisten egile eskubideak bideratzeko euskal agentzia sortu
- Kultur ondarea zaindu, interpretatu eta hedatu; hauen artean dira ondasun higiezinak eta higikorak, eta ukigarriak eta ukiezinak
- Biblioteka sarea indartu eta irakurzaletasuna sustatzeko kanpainak egin. Euskal literatura zabaltzeko programak, hedapen, sustapen eta itzulpen politiken bidez
- Kultura industria sustatzeko neurri eraginkorrak
- EITB ente publikoa indartu. Edukien kontrol eta gestio publikoa, kultur industria zabaltzeko tresna eragingarria bihurtu dadin
- Kanpaina iraunkorrak audientzia erakartzeko euskarazko produkzioetara, eta bere leialtasunari eusteko
- Ezagutza zientifikoa eta teknikoa bermatu eta honen herri dibulgazioa sustatu
- Teknologia berriak jende guztiaren eskura egon daitezen bideak jarri.
- Ezintasunen bat duten pertsonen kulturako ateak zabalik izan ditzaten bitartekoak jarri
- Artxibo eta ondare dokumentalaren plana garatu
- Memoria historikoaren institutuaren sorkuntza

Gazteria

Aralarrek gazteek planteatzen dituzten beharrak asetzea bilatzen duten politikak babestuko ditu, politika parte-hartzaileak bultzatuaz. Gazteak parte hartzaile izan behar du, eta ez erabiltzaile soilak.

Helburu nagusiak

- Gazteari gizarte-eraldaketei buruz eztabaidatzeko eta ekarpenak egiteko aukera eman.
- Gazteari aktibo kulturala izateko aukera eskaini
- Gaztea, etxebizitza politika eta lan politiken bitartez, emantzipazio prozesua bermatu.
- Aukera berdintasunaren alde lan egin.
- Gazteriak garapen jasagarria bere egitea.

Lan merkatuaren exijentziek, lan baldintza prekarioak, etxebizitzaren salneurria eta formazio iraunkorra emantzipazioaren batz bestekoa igotzen nekez lagunduko duten aldagaiak dira (Europako Batasuneko altuenetarikoa den batz bestekoa).

Etorkizuneko gazteri politikentzako legealdi garrantzitsua.

Datozen urteak gazteri politiken garapenerako erabakigarriak izango dira.

Argi izan behar da Gazteri Legea ez dela gazteriaren kontrolerako tresna bat, eta inolaz ere ez dugula gazteen parte-hartzea mugatuko duen legerik onartuko. Hauexek dira edozein gazteri-politikaren oinarri nagusiak:

- **Unibertsalitatea:** Gazteri politika gazte ororentzat zuzendua izan behar du. Inor ez da baztertuko, ez arraza, ez sexu, ez jaioterri, ez egoera zibil, ez adin, ez ideologia, ez sinesmen, ez sexu orientazio, ez bestelako izaera edo egoera pertsonal edo sozialengatik inor baztertuko. Hala ere, gazteri politika diskriminazio positiboarekin bateragarria izango da.

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

- **Bertakoa eta hurbilekoa:** EAEko gazteentzat eta gazte eragileentzat sortua eta eurek diseinatu behar du izan. Herrialde bakoitzean aplikatuko diren politikak hobetearren, haien diseinua eta zuzenketa ezarpena tokiko erabaki guneetan, gazteengandik gertu egon behar du.
- **Berdintasunerako aukerak:** Gazteri politika berdintasunerako aukera politika gisa ulertu behar da, zeinaren bitartez norbanakoaren bizi proiektua osatzeko abiapuntu berak sortzen dituen desberdintasunak gainditzeko ahalmena eskainiko duen. Emakume gazteen aldeko politikak, gazteen artean matxismo estukturala eta bere ondorioekin (indarkeria, desberdintasun soziala) amaitzeko.
- **Esperimentazioa eta berrikuntza.** Gazteri politikak eraikitzeko oinarriak: berrikuntza konstantea, giza heziketa, esperimentazioa eta negoziaketa dira.
- **Aniztasuna:** Aukera berdintasuna bermatu nahi izanez gero, aintzakotzat hartu behar da gazteriaren espektro zabala eta ondorioz bertan aurkitzen den aniztasuna eta aukera ezberdinen arteko desoreka sexuari, arrazari, egoera fisiko edo psikikoari eta egoera sozial eta kulturalari dagokionez.
- **Parte-hartzea:** Guztion artean parte-hartze kultura eraiki beharra dugu eta gazteak erabakitze gune eta prozesuetan partaide bihurtu beharko lirateke. Horretarako gazteria subjektu politikotzat hartu behar da eta eskubide horiek bermatuko dituzten tresnak ezarri behar dira.
- **Erantzukizun partekatua:** gai publikoetan, erabaki ahalmena eta kudeaketarako aukerak eskaini behar dira. Ekintzetan erantzukizuna partekatu beharra dago. Gazteek gazteri politiketan parte hartu behar dute, bai ekintzetan parte hartuz eta baita politika beraren diseinurako

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

administrazioarekin burutzen diren elkarrizketa eta eztabaidetan parte hartuz.

- **Jasangarria:** gazteek garapen jasangarria helburu duten ekintzetan eta partaide izatea bideratu behar da. Bide batez, gazteri mailako ekintzak eta instalakuntzak agenda 21ean txertatu beharko lirateke.

Azken urtetako politikak aztertuz gero, gazteengandik gero eta urrunago dauden politikak bultzatu direla ikus daiteke. Gazteek beraien askatasuna mugatua dagoela sentitzen dute eta beraien eragiten dieten erabakiak parte hartzerik ez duten esparrutan hartzen direla sentitzen dute. Gaztea, beste edonor bezala, izaki soziala da eta ondorioz bere eskubide eta eginbeharren jabe izan behar du.

Jarraibideak

- Gazteria **zehar-lerro gisa landu** beharra dago. Gazteriaren Behatokia proposatuko du **Aralarrek**, dauden gazte eragileekin batera. Gazteen beharren azterketa iraunkorrak larritasunez non eragin behar den azalduko digu. Etxebizitza duina eta lan iraunkorra, lortzerik ez dagoen amets bihurtu da gazteriarentzat. Beraz, argi dago administrazioko beste esparruetan ez bada eragiten, nekez sortuko direla behar bezalako aldaketak.

- **Etxebizitza:** Gazteentzako alokairu soziala bermatu. Babeseko etxebizitza izateko eskubide bermatuko duen ehuneko bat gazteentzat gorde beharko litzateke legealdiaren lehenengo urteetan. Etxe hutsen mobilizazio eraginkorra eta alokatzeko prezio mugatuak ezartzearen aldekoa da **Aralar**. Okupazioaren despenalizazioa bultzatuko du **Aralarrek**.

- **Lan esparrua:** Gazteak laneratzen lagunduko dituzten politikak eta formazio iraunkorra bultzatu behar dira. Lan ezegonkortasunari aurre egingo dituzten politikak bultzatu behar dira. Arlo pribatuan, euskal botere publikoen

presentzia handitu, gazteei dagozkien eskubideak enpresariak errespetatu dituzten. Langile gazteak babesteko, isun sistema bat proposatuko du **Aralarrek**. Erakunde publikoetan, administratibotik soldata mailan bidezko ratioak dituzten enpresen alde eginez gero, irabazien bidezko banaketara hurbilduko ginateke eta perfil baxuko langileei lagunduko lieke. Sindikalizazio eskubidea gazteen artean zabaltzeko eta bermatzeko. Euskal lan esparrua bultzatuko du **Aralarrek**.

- **Kultura:** Gazteriarentzat aurrekontu parte-hartzaileak bideratu behar dira. Kultura eta Gazteri teknikariak eta elkarte eta gazte asanbladek elkarrekin lan egin beharko lukete eta bai kultura eta bai gazteriko partidaren zati bat modu parte-hartzailean erabaki beharko litzateke. Kultura kalera ateratzearen aldeko apustua eginez, kulturak herriei eta hiriei bizitza ematen dielako.
- **Garraioa:** Eguneko nahiz gaueko garraio publikoaren maiztasuna gehitu beharra dago. Gazteria, mugikortasun mailan, mugatua dago eta arazo hau gainditzeko bide egokiena garraio-sare eraginkor eta sozial bat da. EAEko garraio guztientzako gazte txartela bultzatuko du **Aralarrek**, 30 urte arte %40tik gorako prezio murrizketarekin. Garraio publikoa eta gau osoko zerbitzuak.
- **Hezkuntza:** Hezkuntza publiko ez baztertzaille baten aldeko apustua burutu eta aukera berdintasunaren alde jokatu. Bolognako prozesuak, unibertsitatean, eskaera sozial zabalena eta irteera gehien dituzten ikasketak unibertsitate pribatuetan egitea ekartzen du eta, ondorioz, gutxi batzuen esku egotea. Bologna prozesua gelditzea proposatuko du **Aralarrek**, eta benetako elkarlana beste Europako unibertsitateekin bultzatuko du.
- **Ongizatea eta osasuna:** Gazte aholkularitza eta formazio politikak drogo-menpekotasunei dagokionez, politika egokiak dira eta ahal den heinean areagotu behar dira.

Kontsumo zabala eta maila askotan normalizatua da (marihuana, kostoa eta droga legalen kasua adibide), gainera, maila legaleko drogak gehituz gero (tabakoa eta alkohola), ia gehiengoak kontsumitu edo kontsumitzen du drogaren bat. Hauen legalizazioa ez den osasun kontzeptuetan oinarritzen, baizik eta kontzeptu ekonomikoetan. Droga guztien despenalizazioa bultzatuko du **Aralarrek**, hori bai, behar bezalako orientazio eta formazio politikak aplikatuz. Honen harira, droga trafikoen ilegalaren aurkako politika irmoa egitea bultzatuko du. Norbanakoaren osasunari baino ez dionean eragiten, kontsumo arduratsuak norbanakoaren erabakia beharko luke.

- **Genero eta sexu eskubideak:** Sexualitatea beharra eta eskubidea da. Egunerokotasunean sexualitateak berebiziko garrantzia hartzen du. Horregatik, sexu orientazio guztiak askatasunez bizitzea bermatuko duten politikak bultzatuko ditu **Aralarrek**. Gazteen artean genero eta sexu orientazio guztiei buruzko informazioa zabalduko du **Aralarrek**, eta gazte transexualen eskubideak bermatuko ditu.
- **Osasuna:** Bizitza osasuntsua izateko eskubidea defendatuz, HIESA eta beste gaixotasunei erantzun integralak eman, Osakidetza bidez. Orientazioa eta prebentzioa.
- **Emakume gazteak:** Ustezko aurrerapenak egon diren arren, emakume gazteak ondo bizitzeko aukerak gutxiago dituzte gizon gazteak baino, estatistika guztien arabera. Edozein ekintzetan (bai gazteri, bai beste edozein arlo) genero berdintasun mailako politikak, emakumeen eskubideak errespetatzera behartuko dituztenak. Indarkeria matxistaren aurkako erantzun integrala, matxismoaren deslegitimazioa gazteen artean. Abortuaren

Aralar – 2009ko Eusko Legebiltzarrerako hauteskunde programa

despenalizazio osoa EAEn, Estatuari desobedientzia zibila eginez.

- **Kirolak:** Aukera osasuntsu eta atsegin gisa, Gazterian kirola sustatzen jarraitu behar da. Horretarako, kiroldegi eta kirola egiteko aukera publikoak egon behar dira, dauden baliabideak koordinatuz. 30 urte arteko gazteentzat kirol txartela proposatuko du **Aralarrek** EAE osoan, %40tik gorako deskontua eginez.
- **Eskubide politiko-sozialak:** Parte hartze politika eraginkorrak, gazte eragileekin batera. Gazte elkarteak bultzatu eta elkartegintza zabaldu. Gazteen auto-antolakuntza errespetatu, eta gaztetxeen zein beste esperientziei desalozatzeko garantiak ordeztu babesa eman. Ekintza politika eta zibilarako askatasun osoa. Euskal preso gazteen eskubideak defendatu, zein euren lagun eta familiei dagozkienak.
- Administrazioaren berregituraketa gizartearen eskariei behar bezalako erantzun eraginkorrak eskaintzeko. Aipatu moduan, lege honen bitartez egitura hori lortu beharra dago. Bestalde, ematen ari diren gizarte eraldaketak kontuan hartzen baditugu, dagoeneko erabiltzen ditugun figurak eta kontzeptu berriak berraztertu beharra dago eta burutzen diren politika ezberdinetan txertatu.